

# наша Ніва

П Е Р Ш А Я      Б Е Л А Р У С К А Я      Г А З Э Т А

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пятніцы

**КАМЭНТАРЫ****Урокі пэсымізму**

Калі б быкай увесь час толькі й разважаў бы, ёсьць у беларусаў будучыня ці німа, стражаны гістарычны шанс ці не, мы ня мей б вілакага пісъменніка. Таксама й быкаўскі пэсымізм ня можа быць апраўданым для нашага бязъдзяйства. Піша Віталь Тарас. **Старонка 4.**

**З УСІХ СТАРОН****Піва, Прага і свабода**

Ідэалныы горад — з каменю, цэглы і нейкага асаблівага паветра спакою і свабоды. **Старонка 11.**

**НАША СТРАВА****Верашчака і мачанка**

Вынаходніцтва кухмістра Верашчакі хутка выйшла за межы каралеўскага двара. Клясыкі беларускай кухні — **старонка 17.**

**СПОРТ****Ісьляндзкая дэпрэсія**

беларускага гандболу. **Старонка 21.**

**БІЛЛЯТЭКА****Акадэмічны тэкст і гратэск гудаў**

Алег Дзярновіч пра новае выданье «Літоўскай мэтрыкі»: літоўская аўтары настойваюць на ўжыванні тэрміну «старабеларуская мова» для мовы Статуту. **Старонка 8.**

**ЛІТАРАТУРА****Ліст Алесю Разанаву**

З нізкі вершаў Ігара Бабкова «Далёкія сны, дзіўныя кветкі». **Старонка 20.**

**Падпіска да 25 чэрвена**

Да 25 чэрвеня на любой пошце можна аформіць падпіску на другое паўгодзідзе 2005 году. Падпісны індыкс газеты «наша Ніва» 63125. Падпіска на шапкі «Белсаюздруку» танышнейшая — сылі шапкай знойдзене на **старонцы 24.** Падпісны індыкс часопісу «ARCHE» 00345. Падпісны індыкс часопісу «Дзеяслой» 74813.

**«І кадэбэшнік беларус, і Лукашэнка беларус»**

Др. Мікола Нікалаев: «Мову ні ў якім разе нельга рабіць палітычным чыннікам».

старонка 2

**Трэцяя хвала**

Артыкул Лешка Бальцаравіча.

старонка 14

**Цана Эўропы**

Эсэ Славаміра Адамовіча. Плюс успамін пра самагонаварэнне.

старонка 18

# Беларуска съвету

Карэспандэнт «НН» Аркадзь Шанскі гутарыць з старшынёй Рады Міжнароднай грамадзкой арганізацыі ЗБС «Бацькаўшчына» Аленай Макоўскай. Да IV З'езду беларусаў съвету, арганізаванага МГА «Бацькаўшчына», застаўся месяц: «Мы правядзём з'езд — у Беларусі ці за яе межамі». Старонка 5.



Юлія Дзірашкевіч

**Скрабец на сэрцы**

Ён столькі разоў абяцаў спыніць акцыю і столькі разоў выяўлялася, што ён толькі супакойвае родных, што паўстае пытанье: ці спыніць ён галадоўку ўвогуле? А калі не, то... што тады? Піша **Алесь Кудрыцкі.**

На момант здачы газеты ў друк С. Скрабец галадае ў турме ўжо саракавы дэнь. Гэта той тэрмін, паслы якога непараўнаная школа здароўю неўнікненая.

Міхail Хоміч, адватак Скрабца, адказвае коротка, без эмоцый. У голосе адчуваючы насыщенасць: лішнія слова можа нашкодзіць. «Так, Сяргей Скрабец працягвае галадоўку. Паводле ягоных слоў, утрымліваеца ў нармальных умовах, калі ўлічыць тое, што ён сядзіць у ізоляторы. Кажа, што калектыву таксама нармальны.

Працяг на старонцы 3.

**Яўген Сьвярсьцюк:**  
**Галадоўка — гэта або трагедыя, або выйгрыш, ня варты стражанага здароўя**

Але годны чалавек ня можа дзейнічаць іначай.

Працяг на старонцы 6.

# Сагановічу пагражаютъ звалъненіем

Выдатнаму гісторыку закідаюць выезды за мяжу без санкцыі кірауніцтва.

Гістарычная навука ўвайшла ў новую стадыю «зачыстка». З акадэмічнага Інстытуту гісторыі ледзь як зволылі Генадзь Сагановіч. Падставай для піскі стала пасядка ў архівы Кракава.

Працяг на старонцы 5.

## 50 РАДКОУ РЭДАКТАРА

Ніхто ня кажа Скрабу: траба галадаць да вызвалення. Ніяма каму. Ніхто ня мае маралынага права. Быкаў меў бы, наўгурд. Быкаў, які застаецца пунктам адпіку (**старонка 4**). Мы спыталі чалавека, які сам галадаў, адседзёўшы 8 гадоў у савецкай турме — Яўгена Сіверсыцкага. Як дзеянічалі ўкраінскія дымсцонты ў падобнай ситуацыі? Ей проста апавядзе пра свой досьвед. Але ситуацыя Скраба і ўсіх нас неяк адрэзала робіцца ясьнейшай.

**Старонка 6.**

СМІ хапаюцца за паведамленыні, што Скрабец спыніў галадоў. А ён не спыняе. Ни хача гніць у турме. Хто б думаў лягася, калі «длупаты набіралі вагу», што будзе такі дубль два. Непаваротныя наші наўгурды. Галадоўка — а «сус іза па пляні». Галадоўка! А ніводнай акцыі салідарнасці. Не прадугледжана «стратэгічным плюнаваннем».

Чым яшчэ запомніўся мінулы тыдзень? Як міліцыя, пажарныя і КДБ мілія, але арганізавана заміналі праводзіць рэйніны сходы па вылучэнныя делегатаў на Кантрэс домакратычных сілаў. Цырк прыехаў у райгандры. От дэмократыя — нават вылучніц альтэрнатыўнага кандыдата не даюць.

Антыпод Лёліка Ушкіна, Алесь Белы, спыне ўвагу на судзе над актывістамі беларускага руху Беласточчыны. «Лес беларусаў Падляшша важны як знак. Калі сківіца польскай бюрократыі разжуноўці і выплюнунці іх, тады ўсе наші спадзіванні на Эўропу марнія». «Муштарда» —

**старонка 10.**

«Апошнія пакаленіні дробнай пляхты съятавала Тройду, як не съятавуюць нават Вялікі зень ці Купальле». Не прамініце, калі ласка, съветлас эсэ Тацяны Барысік «Тройца. Зелянец.

Пяцідзесятніца» на старонцы 19.

**Ліцэісты здалі на 9 балаў**

Вучні Беларускага ліцэю здалі іспыты. За дзяржаўную экстэрнаты друтакурсынікі маюць сяроднібал 8,15, чашверакурсынікі — 9. Аднакі за ўласна ліцэйскія іспыты ніжэйшыя на 0,5 бала. «У нас патрабаваныні больш строгія», — тлумачыць Лявон Барышчукі. Сірод найлепшых ён называў Зымітра Раманавіча, Дзяніса Шчэрбу, Янку Садоўскую, Паліну Прымакову. Ліцэйскія іспыты здавалі ўсе выпускнікі. Ніхто не сышоў у іншыя ліцэі і гімназіі.

Вучыцца ў ліцэі пажадалі й навяя вуччі. 39 прэтэндэнтаў выбрали 23: у сёньняшніх умовах браўкуе месцаў.

**AIII****ДЗЕ ВАРТА БЫЦЬ****Вечарына з Тацяной Дубавец**

28 чэрвень а 19-й у Доме літарата абудзіўца вечарына беларускага тэлебачання, прысьвечаная 15-й гадавіне праграмы «Віленскі спіштак». У сустракі баруць уздел аўтары і героі перадачы, легенды беларускага тэлебачання: Г. Бураўкін, З. Бандарэнка, У. Содаль. Кантрольную праграму складаюць выступы саўбран «Віленскага спіштаку». К. Камоцкай, З. Бартосіка і інш.

Уваход свабодны.

# «І кадэбэшнік беларус, і Лукашэнка беларус»

«Мову ні ў якім разе нельга рабіць палітычным чыннікам», — папярэджвае гісторык Мікола Нікалаеў. Падчас Чацвертага кангрэсу беларусістай зь ім гутарыў **Сяргей Богдан**.

**«НН»: Як вы апніваеце вінікі апошняга кангрэсу беларусістай?**

**Мікола Нікалаеў:** Арганізацыйны кангрэс быў складаным: адыходзіц адно пакаленінне беларусістай, прыходзіц другое. Многае ў Асаціяцыі трывалася на Адаму Мальдзісу, таму хваліваліся, ці зможа Асаціяцыя працягваць працу. Аднак у Менску ёсьць малады энэргічныя даследнікі, калі, канешне, Генадзь Сагановіча можна лічыць такім. Па-другое, за 14 гадоў МАБ суполкі сталі самадастатковымі і могуць самастойна

працаўцаць, нават калі Асаціяцыя распадзеца. Былі і навуковыя вінікі Кантрэсу. Сёлета было менш грамадзка-палітычных тэм, а больш навуковых, навукова-палітычных. Былі даклады, у тым ліку заходніх прафэсараў, дзе зазначалася: кепска, калі правапіс нейкай мовы не ўніфіраваны, але нашмат горш, калі ёсьць два ўніфіраваныя правапісы.

**Зъмена палітычнай лініі**

**«НН»: Якай сътуаніі зь беларусазнайствам у Расеі?**

**МН:** У СССР беларусістыкай

займаліся толькі ў Беларусі, у расейскіх ВНУ беларуская мова не выкладалася. Пытаныне ўзынікла пасля паўстання незалежных дзяржав. Мне прапанавалі ў Санкт-Пецярбургскім ўнівэрсытэце скласыцы праограмы беларусістыкі. Я зрабіў на ўзор сэрбістыкі, але новы кіраўнік Беларусі заняў працягайскую пазыцыю. А калі мова не выконвае дзяржаўных функцый, дык і рыгістраваць спэциялісту накладна. Хоць сёняня ў СПУ выкладаючыя ёсце афрыканскія, азіяцкія і єўрапейскія мовы. У Маскоўскім ўнівэрсытэце чытае курс беларускай мовы, але

беларусістыкі як спэцыяльнасці няма і там. Ёсьць энтузіясты-беларусы, што адкрываюць курсы, як Рудакоў у Сібіры. Мы ў Пецярбургу штогод ладзім канферэнцыю «Санкт-Пецярбург у беларускай культуре» і пасля выдаём «Беларускі зборнік». Часы Імператарскага геаграфічнага таварыства, калі дасылаўся экспедыцыі, фінансаваліся выданыні Шэйна, Сержпутоўскага, мінулі.

**У Пецярбурзе куды ні ткніся — беларусы**

**«НН»:** Німа грамадзкай зацікаўленасці ці існуючай пейкія перашкоды?

**МН:** Рассея вывучае саму сябе.

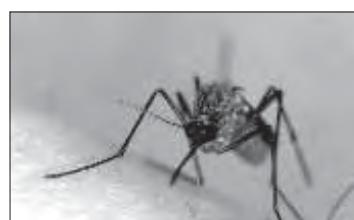
Працяг на старонцы 12.



Сёняня Купала, заўтра Ян. Хадзем, дзвевачкі, ў зялёны гай!

## Лета вампірак

Ядуць нас муҳі з камарамі!



ранку можна апрацаўваць цеплым раствором соды.

Крывёю чалавека сілкующа толькі камары: атрымаўшы порцю чалавечага бялку, яны адлятаюць бліжэй да вады, каб адкладаць яйкі. Мощнай палове камарынай грамады даспадобы нэктар кветак. Самка адчувае пах ахвяраў за некалькі кілемэтраў. Але же можна ашукаш, пратанаваўшы замест вадару сваіго цела невыносины да маленкай вампіркі пах гваздзіку, анісі ці эўкаліпту — змазаўшы скру алеем гэтых расылін. Падобно на дзейнічае і бальзам «Зорачка». Але эфэк-

тыўнасць гэтых сродкаў не абсалютная.

Таму, хто жыве за горадам, варта скасіць пустазельле, вільготныя цемнаватыя зараснікі якога вабіць аплодненых камары, і пазбавіца ад цэбраў з вадой, якія ператвараюцца ў камарынья ясы. Выгнаць камароў з хаты можна, упрыгожыўшы пакой букетамі рамонкай.

Камарам не прыйшліся б даспадобы пляны ААН, якія распрацоўвае праграму стэртылізацыі шкодных насякомых з дапамогай невязкіх дозаў радыяцый. На адмысловых формах разводзяць самцоў, якіх стэртылізуць з дапамогай радыяектыўнага апрамянення, а потым выпускаюць. У тых раёнах, дзе няпладных большасць, яны не пакідаюць паўнавартасным самкам шанцаў спарыца з самкамі, і папуляцыі насякомых рэзка змяншаецца. Мо такім спосабам можна будзе пазбавіцца і ад камароў. Праграма можа мець іншыя перспектывы ў Беларусі: апошнім часам пытанье не стэртылізацыі шкодных элементаў актыўна абміркоўваеца ў палаце праdstаўнікоў...

AK

# Скрабец на сэрцы

Працяг са старонкі 1.

Што да канкрэтнай даты спыніння галадоўкі — Скрабец пра гэта нічога не гаворыць».

## Калегі хвалююца

Уладзімер Парфянівіч, былы калега С. Скрабца па дзялугацкай групе «Рэспубліка», раіў Сяргею спыніння галадоўкі і быву вельмі ўстрывожаны, калі даведаўся, што той да парады ні прыслухаўся. «Ен не спыніў галадоўкі? Але ж мы яго ўсе прыслі, і жонка ягоная прасіла. Навошта гэтая ахвярапа? У сёньняшній сітуацыі гэта нічога ні дасыць».

Валер Фралоў таксама турбуючы галадоўкы пра то, што інфармацыйная падтрымка ёсьць: «Да гэтага часу мы яшчэ не былі звязаны ні з ім, ні з яго сям'ёй, але будзем аказваць усебаковую дапамогу. У нас ёсьць шырокія контакты з замежнымі арганізацыямі, якія могуць упільвать на разншынныя сваіх урадаў, мы інфармуем іх пра ўсё, што адбываецца ў Беларусі, у тым ліку і пра справу Скрабца, ад самага першага дня галадоўкі. Але да апошніх часу была няпэўная сітуацыя — ягона брата пасадзілі, было невядома, што з эгата выйдзе. Канкрэтна самому Скрабцу падчас галадоўкі мы асабліва нічым дапамагчы не моглі, контакты па зразумелых прычынах абмежаваныя. Цяпер адбылася супраць Скрабца з сям'ёй, і мы пачнём максымальна ўмяніць яго дапамагача. У першую чаргу эгета будзе інфармацыйная падтрымка. У гэтым мы і бачыме асноўную функцыю праваабарончых арганізацый — максымальная прыцігваць увагу сваіх грамадзян і міжнароднай супольнасці да таго, што адбываецца».

Кіраўніца Беларускага Хэльсинскага камітetu Таціана Прошыка ставіцца да самой ідэі галадоўкі як сродку дасягнення метаў крытычна: «Людзі з Берасцейскай адукацыйнай БХК ходзяць у ізолятар, перадаюць им воду і на ўсякя ўсё морку і яблыкі на выпадок выхаду з галадоўкі. Пазыцыя БХК такая: мы паважаем выбар кожнага палітыка на карысць тых ішых методаў барацьбы, але напрацікі, асабліва ў нашай сітуацыі, калі ўлада засведчыла сваю маральную недзеядольнасць, адсутніцца маральна грунт, племяствства сваё, неразуменне падмурку прыстойнасці. Непрыстойна абыякава глядзець, як пам-

Уладзімер Колас лічыць, што ўлада па сваіх сутнасцях няздатная адрэзагаваць на галадоўку належным чынам: «Я, безумоўна, выказваю вялікую павагу да мужнасці Сяргея, ён давёў сур'ёзнасць сваіх намероў. Але я асабіста лічу, што ёсьць ішыя спосабы дасягнення выніку, асабліва ў нашай сітуацыі, калі ўлада засведчыла сваю маральну недзеядольнасць, адсутніцца маральна грунт, племяствства сваё, неразуменне падмурку прыстойнасці. Непрыстойна абыякава глядзець, як пам-

ірас чалавек, і ня проста чалавек, а грамадзкі дзеяч, былы дэпутат палаты прадстаўнікоў. Мы павінны шукаць іншыя сродкі ўздзеяння на ўладу, бо яна разумее толькі адну мову. І мы павінны навукоўца гэтай мовай размаўляць. Я маю на ўвазе ня мову зброя, а кансалідацыю».

## Як дапамагчы Скрабцу?

Ці звязваўся да Сяргея Скрабца хто-небудзь да з канкрэтнымі прапанавамі аб дапамозе? «Акрамя газет — нічога я ня бачыў і ня чую», — кажа адвакат Міхаіл Хоміч.

Праваабаронца Алексея Блягіцкі

праваабаронца пра то, што інфармацыйная падтрымка ёсьць: «Да гэтага часу мы яшчэ не былі звязаны ні з ім, ні з яго сям'ёй, але будзем аказваць усебаковую дапамогу. У нас ёсьць шырокія контакты з замежнымі арганізацыямі, якія могуць упільвать на разншынныя сваіх урадаў, мы інфармуем іх пра ўсё, што адбываецца ў Беларусі, у тым ліку і пра справу Скрабца, ад самага першага дня галадоўкі. Але да апошніх часу была няпэўная сітуацыя — ягона брата пасадзілі, было невядома, што з эгата выйдзе. Канкрэтна самому Скрабцу падчас галадоўкі мы асабліва нічым дапамагчы не моглі, контакты па зразумелых прычынах абмежаваныя. Цяпер адбылася супраць Скрабца з сям'ёй, і мы пачнём максымальна ўмяніць яго дапамагача. У першую чаргу эгета будзе інфармацыйная падтрымка. У гэтым мы і бачыме асноўную функцыю праваабарончых арганізацый — максымальная прыцігваць увагу сваіх грамадзян і міжнароднай супольнасці да таго, што адбываецца».

Кіраўніца Беларускага Хэльсинскага камітetu Таціана Прошыка ставіцца да самой ідэі галадоўкі як сродку дасягнення метаў крытычна: «Людзі з Берасцейскай адукацыйнай БХК ходзяць у ізолятар, перадаюць им воду і на ўсякя ўсё морку і яблыкі на выпадок выхаду з галадоўкі. Пазыцыя БХК такая: мы паважаем выбар кожнага палітыка на карысць тых ішых методаў барацьбы, але напрацікі, асабліва ў нашай сітуацыі, калі ўлада засведчыла сваю маральную недзеядольнасць, адсутніцца маральна грунт, племяствства сваё, неразуменне падмурку прыстойнасці. Непрыстойна абыякава глядзець, як пам-

Уладзімер Колас лічыць, што ўлада па сваіх сутнасцях няздатная адрэзагаваць на галадоўку належным чынам: «Я, безумоўна, выказваю вялікую павагу да мужнасці Сяргея, ён давёў сур'ёзнасць сваіх намероў. Але я асабіста лічу, што ёсьць ішыя спосабы дасягнення выніку, асабліва ў нашай сітуацыі, калі ўлада засведчыла сваю маральную недзеядольнасць, адсутніцца маральна грунт, племяствства сваё, неразуменне падмурку прыстойнасці. Непристойна абыякава глядзець, як пам-



**СЯРГЕЙ СКРАБЕЦ** нарадаўся 25 кастрычніка 1963 г. у Лідзе. Адукцыя — вышэйшая: скончыў Беларускі політэхнічны інстытут (інжынер-мэталург) і Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт (корыст). Жанаты, ёсьць сын і дачка.

Прапавадаў камэрцыйным дырэкторам Мінскага гасцініцавага наўукова-тэхнічнага цэнтра «Менск-Партнэр», загадчыкам сектару камэрці і маркетынгу ў распушлікіншчыні штабе старатэгічнай ЦК ЛКМСБ, загадчыкам аддзелу камэрці і маркетынгу Службы занятасці моладзі і студэнтаў, генеральным дырэктарам ЗАТ «Англідэві дом «Бабаўбаское». Аб алансусу Скрабец адбыўся ў 2000 г., калі быў выбраны дэпутатам палаты прадстаўнікоў нацыянальнага сходу ад Лідзкай гарадзкой выбарчай акругі. У тым жа годзе была распачата крымінальная справа ў дачыненні да некалькіх кіраўнічых ЗАТ, якіх падразнавалі ў выманічаваны дэзяржавных кредитах. Скрабец па справе не праходаў. У 2001 г. ён звязаўся з ўзялічэннай прызыранай з міністэрства юстицы і з атрыманым — «падача наўмысна непадзілізмі» звесткам з міністэрства юстицы. Віну Скрабец давесці не удалося. Новы імпульс прынес паслед Скрабец атрымаваў 16 красавіка 2005 году, калі па БТ паказалі сюжэт пра 200 тысяч доляраў, якія нібыта везьмілі Вільні для Скрабца. Пазней «кур'еры» заявілі палітыку, што яны былі выкрадзены спаслужбамі, якія сілай выбілі з іх «прызнанні». 15 траўня Скрабец быў затрыманы, але эфэмэрная вобласць абласнога суду для таго, каб тых апраўдзілі Сяргея Грыба, жыхара вескі Альшаны. Сам Грыб, 21-гадовы сын адной з самых багатых сямей Столінічнай, атрымаваў 24 гады турмы за бандызм. Член съедздава «распрацоўвае» абедзве справы. Сам Сяргей Скрабец перакананы, што абыянаваны абсурдны, — менавіта таму ініцыятаў распачаў сваю беспрэцедэнтную галадоўку.

палітык павінен у першую чаргу заваёўваць уладу, а не паказваць, што ўлада дрэнная».

## Брак падтрымкі

Ёсьць нешта незразумелае ў сітуацыі, якая склалася вакол галадоўкі С. Скрабца. Пратэсты супраць перайменаванай сталічных вуліц праводзіцца штотыдзен, а вось прыгадаіце акцыю ў падтрымку С. Скрабца. Чаму змены шыльдаў хвалюе людзей больш, чым найдаўжэйшая галадоўка ў гісторыі краіны? «Сам я ня ведаю, — адказвае Уладзімер Парфянівіч. — І мене вельмі не падабаецца то, што адбываецца ўсё нашай сеянічнай такім апазыціі. Нешта вельмі нядобра».

Аляксандар Мілінкевіч: «Галадоўка дэйсцвайсць, калі ёсьць шырокая падтрымка грамадзкасці. Усё павінна быць добра падрыхтавана. Я паважаю мужнасць Сяргея і думаю, што ягоны пратест ўсё-такі набудзе гучаныне. Але акцыя падтрымкі было незашмат. Рэакцыя на тое, што адбываецца, — неадэвкатная, улічваючы то, што чалавек знаходзіцца на мяжы жыцця і смерці. Чаму так? Можа, гэта стан грамадзтва такі — людзі, у тым ліку і прыктыўствы, звычайна дасягнучы якіх-небудзь змены».

У аўтакар, 21 чэрвеня, у турэмны шпіталі Тавачаўскай калённі трапіў адзін з лідэрў гарадзенскіх прадпрымальнікаў Валер Леванеўскі, якога пасадзілі на два дагоды за «зныванагу» прызыранта. Ён галадаў больш за тыдзень, што ўжо тэрмінскімі звары не прашло бяз выніку для здароўя: забадзіла сэрца. Сяргей Скрабец галадае ўжо амаль у шасць разоў даўжэй. Складае сяць у тым, што па ўмовам ізлятаратуры выйсці з галадоўкі не можыма, — але нікіх намекаў на тое, што яго могуць хадзіць па перавесце ў турэмны шпітал, пакуль ніяма.

Ни выключана, што асобныя чыноўнікі адчуваюць сябе ў гэтай сітуаціі няйёма (як гэта было ў Жодзіне падчас галадоўкі моладзі), але ў цілым дэзяржавай машине застасцца абыяканай — вібрацыя асобных вінцікаў пакуль ня можа прыносіць якіх-небудзь звышкі. Складае сяць у тым, што яны былі выкрадзены спаслужбамі, якія сілай выбілі з іх «прызнанні». 15 траўня Скрабец быў затрыманы, але эфэмэрная вобласць абласнога суду для таго, каб тых апраўдзілі Сяргея Грыба, жыхара вескі Альшаны. Сам Грыб, 21-гадовы сын адной з самых багатых сямей Столінічнай, атрымаваў 24 гады турмы за бандызм. Член съедздава «распрацоўвае» абедзве справы. Сам Сяргей Скрабец перакананы, што абыянаваны абсурдны, — менавіта таму ініцыятаў распачаў сваю беспрэцедэнтную галадоўку.

**Сын Сяргея Скрабца: «Тата, рабі тое, што лічыш патрэбным»**

Сын Сяргея Скрабца, Коля (19гадоў): Я паважаю выбар бацькі. Я лічу, што ён робіць правільна. І каб ён нікога ня слухаў, а рабі то, што ён лічыць патрэбным.

«НН»: А што, калі гэта скончыцца трагічна?

КС: Я ведаю. Ін разумеет, што рабіць. Дапускаю, што ён можа пайсці да канца, але вельмі спадзяюся, што мае меркаванне ўсё ж памылковас. Аднак яўтарусы: вырашыць яму. Я заўсёды буду на ягонім баку, заўсёды буду з ім. Заўсёды.

«НН»: Вы падзяляеце матываваны гэтай галадоўкі?

КС: Не. Павінна быць іншыя мэтыды барацьбы.

## Зварот дзеячаў культуры да Сяргея Скрабца

«Палітычная справа Сяргея Скрабца ўжо адбылася. Цяперашня галадоўка ня мае ульпіву на палітычныя працэсы, а важнасць захавання чалавечага жыцця павінна заўсёды пераважаць. Мы разумеем матываваны палітыка, але хадзіць, каб нашу матываваны таго, што галадоўку трэба спыніць, зразумецца і Сяргею».

Зварот падпісалі, сирод іншых, Рыгор Барадулін, Уладзімер Арлоў, Сяргей Міхалок, Лявон Вольскі, Эўміцер Вайцошкевіч, Вольга Каракевіч, Ігар Варашкевіч, Уладзімер Някляеў, Аляксандар Кулінковіч, Слава Коран, Леанід Дранько-Майсюк.

## Палітыкі ў сітуацыі

Уладзімер Парфянівіч: «У сёньняшній сітуацыі гэта нічога ні дасыць».

Уладзімер Колас: «Ёсьць іншыя способы дасягнення выніку, асабліва ў нашай сітуацыі».

Аляксандар Мілінкевіч: «Стан грамадзтва такі — людзі, у тым ліку прыктыўствы, звычайна дасягнечы, што можна дасягнучы якіх-небудзь змен».

## Съцісла

### Партызанка — задача абароны

Трытыярыйская абарона Беларусі заснавана на прынцыпах партызанскага руху, заяўлі журнналістам намеснік начальніка УЗБРОЕНЫХ СІЛ па наўкуковай працы генэрал-маёр Юры Партнёў. Войскі трытыярыйскай абароны Беларусі прызначаныя для дзеянняў на часова захопленай і ў пакінутай тэрыторыі, «каб ствараць актыўны фронт супраціву».

### Мэтро — на летні графік

3 ліпеня па 31 жніўня менскіе мэтро будзе хадзіць па летнім графіку, цягнікоў памене. У будні дні інтарэвалі між цыянікамі павялічыцца да трох хвілінай, у выхаднія — да чатырох хвілінай. Увечары інтарэвалі на зменянецца.

Арыштаваны скурнік-вэнэроляр Пракуратура распачала

крымінальную справу (хабар) у дачыненні да намесніка галоўнага лекара Мінскага скруна-вэнэролагічнага дыспансера Эдуарда Ткачова. Яго затрымалі ў службовым кабінэце апгрэтаўнікі съедздава адуцелю УУС

Маскоўскага раёну. Паводле съедздаваў, Ткачоў, які адказвае за гаспадарчую дзеянісць, атрымаў хабар \$800. Супрацоўнік зялёна-зялёна заснаваў хабар на вуліцы, якія ня могуць паверць у хабар.

### Кожны трэці з сотовым

Колькасць абантэнтаў сотовай сувязі ў Беларусі перавысіла 3 мільёны чалавек. Абантэнты МТС зляўляюцца 1,559 млн чалавек, «Velcom» — 1,39 млн, у кампаніі «Белсэл» — 93 тыс. абантэнтаў. АГ, АШ; svaboda.org, interfax.by

# Урокі пэсымізму



22 чэрвень сябры і сваякі Васіля Быкава сабраліся на ягонай магіле. На фота — пісьменьнік Валянцін Тарас.

НЕНІЧАЕВІЧ

Калі б Быкаў увесь час толькі й разважаў бы, ёсьць у беларусаў будучыня ці няма, страчаны гістарычны шанц ці не, мы ня мелі б вялікага пісьменьnika. Таксама й быкаўскі пэсымізм ня можа быць апраўданнем для нашага бязьдзеяньня. Пасъяслоўе да незавершанай дыскусіі: піша Віталь Тарас.

На пачатку чэрвеня ў менскім Доме літаратуры адбылася прэзентацыя кнігі Сяргея Дубаўца «Востраў Брама: беларускі культурны кантэкст на мяжы стагодзьдзя», куды ўвайшлі тэксты лепшых перадач аднайменных радыёэфіраў з апошніх сямі гадоў. Уздельнікам прэзентацыі — а эта былі, галоўнымі чынам, тыя, хто мае або не-каі меў дачыненне да перадач, — было прапанавана ў нефармальнай абстаноўцы падыскутуваць на этым быкаўскага пэсымізму. Мелася на ўзведзе сцэнерджаныне Васіля Быкава аб тым, што «народ беларускі зынік, яго няня...» («Народная воля» № 91 ад 17.05.2005).

Вядомыя і іншыя падобныя выказванні пісьменьnika на гэту тэмую. Але загданае выказванні не было асаўбітам шырокую вядомасць у выніку публікацыі эсэ «Кінарэжысёра В.Дашука, які прыводзіць вялікі фрагмент запісу прыватнай гутаркі з Быкавым, што адбылася некалькі год таму. Адтуль узятаяй прыведзеная вышэй цытата. Іф не было тыя словаў пісьменьnika прадыставаныя ягоным эмацыйным настроем або нейкім іншымі прычынамі, зьяві-

занымі з канкрэтнымі тагачаснымі абставінамі, у якіх адбываўся згаданая гутарка? Ці можна выніць гэтыя словаў з агульнага кантэксту творчасці Быкава, кантэксту ўсаго ягонага жыцця? Тут могуць быць розныя меркаванні. Аднак сапраўдны, пэсымізм Быкаву як асобе заўсёды быў уласцівы, а з гадамі відавочна ўзмнажаўся. Сам пісьменьник гэткай уласцівасці сваіго характру ніколі не хаваў. Хаця й казаў не аднойчы, што прагнє, как ягоны пэсымізм — прынамсі, у адносінах да будучыні Беларусі — быў абвергнуты.

Але ж калі звярнуцца да творчасці Быкава, дык можна пераканацца, што папулярныя тэзіс пра быкаўскі пэсымізм траціць сэнс. Ці можна назваць творы пісьменьnika адназначна пэсымістичнымі альбо аптымістичнымі? Такі спропанаваны падыходу у адносінах да сапраўднай літаратуры проста не спрацоўвае. Літаратура, як і жыццё, ня зводзіцца да школьнай дыдактыкі. Болыш за тое, так званая аптымістичная літаратура — накінекта вершаў пра съветную камуністычную будучыню — наагул ня мае дачынення да літаратуры. Пра гэта сур'ёзныя крытыкі даўно ўжо не спрачаюцца. Як ісправаюць, што пісьменьник не здогадаўся, што пэсымізм — гэта не ўласнае яго жыцця, а паколькі ён пісаў пра будучыню.

Можна быць абсалютным скептыкам, міантропам і мэлянхолікам — і пры гэтым нястомна пракацаў на карысць свайго народа, дзеяя яго будучыні. Тут ёсьць, несумненна, супяречнасць. Калі літаратура нікога ні ў чым не

ні ёсьць прызначэннем літаратуры, мастацтва або, скажам, науки. Яна, літаратура, яе творы канчатковая самі па сабе, як сама жыццё ёсьць безумоўнай канштрунсці. А ўжо як глядзець на жыццё, у тым ліку ўласнае, і што зь ім рабіць — гэта спраўа съветапагляду ды асабістага выбару. Яго німа сэнсу навязваць іншым, яго можна зрабіць толькі самастойна.

Быкаў свой маральны выбар зрабіў і потым пацівярджаў яго ўсё жыццё. Але ён не жадаў і ня мог зрабіць яго за нас, са сваіх чытачоў, — хані эмацыйна й «прагнунуў быць абервергнутым». Пэсымізм або аптымізм тут ні пры чым. Гэта катэгорыя па-за маральлю й нават па-за сэнсам. Можна з аптымізмам і радасным настроем здраджваць уласным прынцыпам, пісаць даносы на сяброў і сваякоў і пры гэтым ве-рэшце на несъмротнасць уласнае душы, а таксама ў съветную будучыню Бацькаўшчыны. (Нездарма нехта напісаў пра патрэтызм як пра апошнюю прыстанішчу ногтадзініка, бо болы высокага, а значыць, зручнага апраўдання любым сваім дзеяньням не прыдумаш.)

Можна быць скептыкам, міантропам і мэлянхолікам — і пры гэтым нястомна пракацаў на карысць свайго народа, дзеяя яго будучыні. Тут ёсьць, несумненна, супяречнасць. Калі літаратура нікога ні ў чым не

здолнала пераканаць, значыць, праца пісьменьnika, літаратора ёсьць марнай працаў? Адказ на гэта можна шукыць у «Міце пра Сызыфа» экзистэнцыяліста Камо, ідэйным напішадкам якога ў значнай ступені адчуваў сябе Быкаў. Калі казаць зусім спрощана, сэнс працы ў тым, каб яе рабіць, незалежна ад выніку. З гэтага гледзішча вызначэнне Быкава як пэсыміста выглядае абсурдным, бо цяжка знайсці прыклад чалавека, які б так шмат і ўпарты працаўаў.

І тут самыя вірнущыца да дыскусіі наконт быкаўскага пэсымізму што да Беларусі ў беларускага народу. Калі б Быкаў увесь час толькі ўсё разважаў бы над тым, ёсьць ў іх будучыня ці няма, страчаны гістарычны шанц ці не, мы ня мелі б вялікага беларускага пісьменьnika. Прычым вялікага (гэта яшчэ больш выразна відаць сэнсам, праз два гады пасля ягонай смерці) у маніфестах на толькі Беларусі, аль і ѿсветы. Ен працаўаў на будучыню ў самыя цяжкія часы, працаўаў да апошніяга, пакуль хапала сіл. І калі звяртацца да клясыкі, то адказ на самыя ба-лючыя пытанні сучасніцца, дык вось ён, гэты адказ. Ен палягае на ў быкаўскім пэсымізме і не ў ягонай творчасці нават, але ў ім самім. У тым, што ў Беларусі быў Быкаў.

Іншыя рэч, што факт існавання Быкава, тое, што ён быў і застаўся ў літаратуре, у гісторы, у нашай памяці, не зъўліеца індульгэнцый для астатніх беларусаў. Таксама як быкаўскі пэсымізм (ци тое, што мы называем пэсымізмам) ня можа быць апраўданнем для напага ўласнага бязьдзеяньня. Што ж тычыць самога прадмету — гэта значыць беларускі наці, — дык для таго, каб зразумець гэты прадмет, патрэben не пэсымізм ці нешта

такое ж эмацыйнае, патаснае, а патрэбны, перш за ёсё, веды. Інакш кажучы, веданыне прадмету, а не пішаш. І ў гэтым яшчэ адзін відавочны ўрок Быкаў-пісьменьnika.

Ен засёды пісаў толькі пра тое, што ведаў асабістасць, — пра вёску, пра сялян, пра вайну, пра пакуты чалавечай душы, трагізм чалавечага існавання. Сяргей Дубаўец у адной са сваіх «Вострых Брамаў» прыводзіц заўвагу знаемага пісьменьnika ў сувязі з быкаўскай «Ваўчынай ямай», дзе апісвае Чарнобыльскую зону. Быкаў, паводле таго заўвагі, піша пра «хмызьнікі ды ўзгоркі» — гэта значыць апісвае... родныя віцебскія краявіды, а не палескі. Мабыць, так. Можна прыгадаць таксама зорку Сырыю, якую ў адным з быкаўскіх твораў звязае ў ту пару году, калі на небасхіле ў тутэйшых шыротах яе ўжо не відаць. Калі звярнуць ўвагу на гэту недарэнсасць, Быкаў спачатку абяцяў памылку выправіць, але потым пакінў ёсё, як было. А інакш, відаць, давялося б перапісаць ўсё нанаву, ад пачатку да канца. Быкаў, відавочна, апісваў не краявіды із зорна неба — ён апісваў стан душы, і адпаведна з гэтым мастваці съвет ягоных твораў будаваўся паводле ўласных законаў, дзе краявіды, мабыць, адпірываюць падпрадкаованую ролю.

Сказаное зусім не азначае, што Быкаў і яго творчы мэтад павінны ўсім падабацца, што клясык мусіць заставацца па-за крытыкай. Наадварот, некрытычнае, так бы мовіць, талмудычнае стаўленне да творчай спадчыны пісьменьnika, спраба фыльтрызаціі ягоных выказванньняў, у тым ліку выпадковых або памылковых, — правяла непавагі да пісьменьnika. У кожным выпадку гэта былі ягоныя ўласныя памылкі, прадыктуваныя ўсім ягоным жыццём, напротыкі аbstавінам жыцця, потым і невылечнай хваробай. Хавацца за словамі клясыкі, які ўжо ня можа ўступіць ні ў якія дыскусіі, недарэнчна. А тым больш недарэнчна выкарыстоўваць імя Быкава дзеля падтрымкі, скажам, аднаго з кандыдатаў у «адзінай кандыдаты» ад апазыцыі, зь якім ён, мабыць, пры жыцці не пажадаў бы нават павітацца за руку. Але ж хіба ў яго запытаеся ціпер? Мёртвым не запытаеся.

Не, ні Быкаў, ні Гарэцкі, ні Купала з Коласам не дадуць нам адказу на тое, ці застанецца беларуская мова, ці будзе некалі годная й незалежная краіна Беларусь. Яны пакутліва вырашалі гэтае пытанне для сябе, кожны ў сваім часе й аbstавінах. І кожнае новае пакаленне беларусаў асуджана на тое, каб вырашыць яго зноў і зноў — пакуль нація альбо сапраўды ня зыніне, альбо пытанне ня зробіцца трывалым і клясыкі беларускіх літаратуры не застануцца ўсаго толькі клясыкамі, а не праракамі. І месец ім будзе на пыльных книжных паліцах ды на школьніх уроках, а не ў дыскусіях на тэмы сучаснасці. Толькі наўрад ці каму з сучаснікай Быкава давядзеца да гэтага дачыць.

Нехта сказаў, што аптыміст памірае адзін раз, пэсыміст — бясконную колькасць разоў. Але ж рэч ня ў тым, як памерці. Рэч у тым, як жыць...



Можна быць скептыкам, міантропам і мэлянхолікам — і пры гэтым нястомна пракацаў на карысць свайго народа.

# Сагановічу пагражаютъ звольненіем

Праця са старонкі 1.

Фармальныя прэтэнзіі да гісторыка грунтуюцца на тым, што ён «не аформіў паперы для камандзіроўкі». У прыватных гаворках новае кіруніцтва Інстытуту абядала звольненіе за парушэныя правила выезду ў замежную камандзіроўку. Аднак урэшце пакуль аблежавалася вымовай. Калегі кажуць, што ўсё залежыць ад «павезаў наверсе».

У інстытуцкіх калідорах называюць іншую прычыну нездавальненія. Ни так даўно Сагановіч напісаў на замову расейскага часопісу «Родная» артыкул пра цяперашні стан беларускай гісторыяграфіі. У сваій працы ён адзначыў, што ў нашай

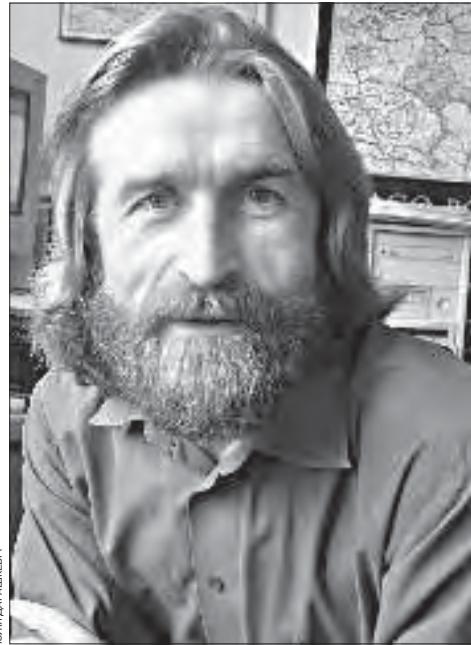
акадэмічнай науцы сталі непажаданымі крытычнымі ацэнкі войні з Маскоўскай дзяржавай у XVI—XVII ст.

Іншым «званочкам» для Сагановіча стала прызначэнне новага в.а. загадчыка аддзелу гісторыі Беларусі XIII—XVIII ст. Аляксандра Грушы. Ледзь на першай справай на новай пасадзе сп. Грушы стала «канфіскацыя» пакою, які займаў Сагановіч. Ініцыятарамі канфіскацыі стаў нарада прызначаныя выканаўцамі абавязкаў дырэктара інстытуту Аляксандар Каваленя. Гэты пакой памягтын многімі гуманістамі як месца, дзе дойгі гады рабіўся нездзяржаны гісторычны часопіс — «Беларускі гісторычны агляд».

Сам Генадзь днімі сышоў у водны паход на байдарках, каб адпачыць ад бясконых інтырыг.

Для гісторычай науکі імавернае звольненіе Сагановіча з інстытуту стала б той самай паваротнай зльвой, як для палітыкі — колішніе зьбіцце дзуплатай у парламонце. За апошнюю гады **Сагановіч (на фота)** стаў нефармальным «першым нумарам». Акрамя ўласных наукоўых даследаваній ён наладзіў выданне часопісу й сорынікі. Ён удзельнічаў у міжнародных практах. Звольненіе такога наукоўца будзе азначаць, што ў інстытуце гісторыі наступу поўны трапанок.

Аркадзь Шанскі



ЮНІДРАШКЕВІЧ

## «Мы правядзём зъезд — у Беларусі ці за межамі!»

Да IV Зъезду беларусаў съвету, арганізаванага МГА «Бацькаўшчына», застаўся месяц. Пра падрыхтоўку да яго расказвае старшыня Рады Міжнароднай грамадзкай арганізацыі ЗБС «Бацькаўшчына» Алена Макоўская.

**«НН»: Дзе і як мае адбывацца зъезд беларусаў съвету?**

**Алена Макоўская:** У адпаведнасці з прашэннем Малай рады з'езд пройдзе 16—17 ліпеня. Есць дамоўленасць на памяшканні Міжнароднага адукатыўнага цэнтра IBB (Менск, праспект газеты «Правда», 11).

**«НН»: Колькі дэлегатаў будзе браць узел на зъездзе?**

**АМ:** Мяркуюцца ўзел каля 400 чалавек — паразу ўзел Беларусі і замежжа. Шкода, што зъезд будзе доўжыцца толькі два дні. Воньт і практика паказваюць: людзям,

якія прыяджająцца з далёкага (і нават блізкага) замежжа, хочацца больш часу прапрысунчыць на раздзіме. Фінансы абліжкоўваюць нас. Праўда, шмат хто з удзельнікамі затрымаецца даўжэй. Вітаўт Кіпел і Янка Запруднік з ЗША прыедуць не на два дні, а на месяц і больш... Але гэта ўжо будзе пазней праграмай.

**«НН»: Хто яшчэ зь вядомых асобаў ужо даў згоду на прыезд?**

**АМ:** Кіраўнік Зтуртавання беларусаў Вялікабрытаніі Алена Міхалюк, магчыма, а. Аляксандар

Надсан. З палітычных прычын яя зможа прыехаць Старшыня Рады БНР Івонка Сурвіла, аднасця вельмі дапамагае ў правядзенні зъезду. Па стане здароўя не прыбывае Кастьос Акуда з Канады ды Янка Жучка з Бельгіі, што браў удзел ва ўсіх зъездах.

**«НН»: Які стан сёняшнішній беларускай дыяспары? Ці кантактуюць эмігранты новай хвалі з старымі эмігрантамі?**

**АМ:** На жаль, пакаленне паваенай эміграцыі паступова адыхае. Што да маладых, трэба ўлічыць наступны факт. Маладыя эмігранты ў Єўропе імкніцца занясці новыя арганізацыі, а ў Канадзе, ЗША, Аўстраліі яны дадзяночна стаіць арганізацыі.

**«НН»: Позын час цыркуляваліа інфармацыя, што ўлады**

зібираюцца правесыці свой, альтэрнатыўны звезд...

**АМ:** Улады неадназнача афіцыйна заяўлялі пра намер правесыці міжнародны кантрэс беларусаў, але пакуль пануе маўчанье.

**«НН»: А ціпер дзяржава да-памагае ці падтрымлівае?**

**АМ:** На пачатку году мы з'яві-ніліся ў міністэрствы адукацыі, культуры, інфармациі, каб яны выказаці свае прапановы наоконч зъезду, да запрасілі прадстаўнікоў міністэрстваў да ўзделу ў форуме. Но дэлегаты зъезду цікавіцца дзеянісць гэтых міністэрстваў. Аднак мы не атрымалі адказу. Магчыма, афіцыйны Менск вырашыў трыманы дыстынцыю. Ня выключана, што ўсё з'янікніцца праблемы з памяшканнямі. Але

яны ў нас быў і на мінулым зъез-дзе.

**«НН»: Не баіцся, што памяшканні можа «зыніць» у сям'і апошні момант?**

**АМ:** Магчыма, адно: у адпаведнасці з нашым статутам, месца правядзення зъезду можа быць любое — ці ў Беларусі, ці па-за яе межамі. Абліжкоўваліся многія варыянты: Вільня, Беласток, Кіеў, Смаленск... Відома, калі зъезд на ўласнае правесыці ту, то спартрэбіца некалькі месецоў, каб падрыхтаваць яго ў іншым месцы. Частка людзей, якія прыбываюць на гэты зъезд, на змогуць узяць ўздел у новым зъездзе. Але тады зъезд папоўніцца іншымі прадстаўнікамі беларускай дыяспары.

Гутарыў Аркадзь Шанскі

### ГАСПАДАРКА СЪЦІСЛА

#### Банк для малога бізнесу

Нацбанк задумаў стварыць новы банк, які б спэцыялізуваўся на крэдытаванні малога і сярэдняга бізнесу. Ён будзе створаны на базе ААТ «Парытэтбанка», 92% акцыяў будзе належыць Нацбанку. Селета філіі адчыніцца ва ўсіх абласцных цэнтрах.

#### Дзяржмэдыцына за гроши

Міністэрства аховы здароўя начало ствараць платную дзяржаўную медыцыну. Першыя такія паліклінікі адчыніцца ў Баранавічах. Пазней сектка ўнітарных прадпрыемстваў пакрые ўсю краіну. Там будуть працаўнікі загадчыкі аддзяленняў дзяржаўных паліклінік, якім паводле закону забаронена падпіраваць у камэрцыйных структурах.

#### Будаўніцтва бяз страху

Ад 1 студзеня 2006 г. усе будаўнічыя фірмы будуць ававязаныя страваць сябе на выпадак невыканання ававязальніцтва перад клиентамі. Таксама будзе створаны фонд падпрадыемстваў. Сродкі фонду будуць выкарстоўвацца для таго, каб пазыбігні зрыву будаўніцтва — напрыклад, у тым выпадку, калі скродкі на аплату будоўлі юносяцца на тэрмін.

#### «Слаўнафта» ўмывае руки

Расейская кампанія «Слаўнафта» адмовілася фінансаваць чарговы этап рэканструкцыі Мазырскага нафтаперапрацоўчага завода. Цяпер МНПЗ давае здзенцы праводзіць тавараў, будзе аддаваць

уласных рэсурсаў. Агульны кошт заплянаваных практаў складае \$100 млн.

#### «Белаграпрамбанк» раскашэліцца

Урад «папрасіў» «Белаграпрамбанк» выдаць 46 млрд рублёў на рэканструкцыю сельскагаспадарчых прадпрыемстваў пад 3% гадавых ставак да 1 студзеня 2009 г. Сыпсы чысласці п'яцьчысці складае Мінсельгаскарч сумесна з аблвыканкамамі.

#### Прадпрымальніцкі ўказ

18 чэрвеня прыняты прэзідэнцкі ўказ «Аб некаторых заходах па рэгуляванні прадпрымальніцкай дзейнасці». Той, хто на здоле з 1 жніўня прадставіць панеры, каб плаціць ПДВ з расейскіх тавараў, будзе аддаваць

падатак у фіксаванай форме — у памеры падвойнай стаўкі адзінства падатку з кожнага гандлёвага месца.

Шараговы прадпрымальнік будзе плаціць 500—700 тыс. руб. у месец.

#### Зыменшылі аренду

З 1 ліпеня на найбуйнейшых рынках стацыя значна змяніцца арендная плата. Гэта — той пернік, які ўлада кінула прадпрымальнікам, каб пачатак выплат ПДВ у жніўні не падаўся ім такім балочым. Найбольш патанынела плата за гандлёвые месцы на рынках «Хдановічы», «Аквабель» ды «Паркінг» (на 30—35%).

#### «Белсолад» расколадка

На ААТ «Белсолад» уведзена «залатая акцыя». «Белхарчпрам» атрымае асобае права на ўздел

кіраваны прадпрыемствам тэрмінам на адзін год.

«Белсолад» у крізісе: у скончшчынках назапасілася 29 тыс. тон прадукцыі, а ў бухгалтарскіх книгах — 35 млрд руб. нявыплачаных пазы. Проблема выклікана тым, што дзяржава прымушае «Белсолад» набываць ячмень у айтніхніх вытворцаў па завышеных цэнах, праз што беларускі солдат у Расеi, на асноўным рынку збыту, ніхто на хоча набываць.

#### Хаткі са зынікай

Урад падрыхтаваў практк прызідэнцкага ўказу, які дазволіць зрабіць будаўніцтва жылых ўсёсці танынейшым на 14%. Дасягнучы гэтага прапаноўкою за кошт зымніцкага падатку ды будаўнічых арганізацый, уздзеніні дзяржаўскага на выбар будматэрыялаў, а таксама абмежаванні

заробкаў будаўнікоў.

#### Проекты транзыту газу

Транзиг расейскага газу цераз тэрыторыю Беларусі да 2010 году ўзрасце на 34,5%, да 47 млрд. м<sup>3</sup> у год. Гэта прадугледжваецца практкам Комплекснай праграмы забесьпиччычны транспартных магчымасцяў Беларусі. Праграма таксама прадугледжвае пабудову новых газаправодуў і роакнструкцыю нафтаправоду Унеча—Мазыр.

**АК; АФН, «БДГ»**

#### КУРСЫ ВАЛЮТ

на 23 чэрвень:

1 амэрыканскі доляр — 2 149 рублёў.  
1 ўзбекскі літ — 3 762,25.  
1 літоўскі літ — 758,67.  
1 польскі злоты — 647,39.  
1 расейскі рубель — 75,26.  
1 украінскі гривна — 427,87.  
**Паводле Нацбанку**

# Яўген Сьвярсьцюк: Годны чалавек ня можа іначай

Працяга са старонкі 1.

— Галадоўка — адзін з найбільш пашыраных спосабаў працэту, якіх са старажытных часоў. Мы часта карысталіся ім у савецкі час. У пляне непавагі да правоў чалавека лукашэнскім рэжымом можна шмат у чым парадайца з брэжнёўскім. Таму ў Беларусі галадоўкі апраўданыя ікрайні спосаб баразаўца.

Вязні палітычных лягераў толькі тым і трываліся, што ладзілі галадоўкі. Я ні ведаў зоны, дзе дзеялі. Звычайна галадоўка мусіць мець на мэце дасягненне канкрэтных патрабаваній — бо чым больш яны дакладна акрэсленыя і дасягальныя, тым большы шанс цца даўца іх выканання.

Акцыя не апэлюе да міласэр-

насці тых, хто мае ўладу. Прыйгадваю нашы галадоўкі ў лягерах — там і гаворкі не могло быць аб міласэрнасці. Яна мае на мэце выклікаць збліжэнне сасланцаў і страх у тых, хто парушыў закон і хто так інчай будзе за гэта адказваць.

Я галадаў некалькі разоў, але я ведаў, што ў мене слабае сэрца і што я на змог бы вытрымачы шматыднёвай галадоўкі. Таму я выкорміштваў для галадоўкі тая моманты, калі мене кідалі ў карцір на некалькі дзён — бо тэрмін эгетага пакарання быў вызначаны і ведаў, колькі мушу пратрымашца. Што да досьведу маіх склобоў, дык я не прыйгадваю галадоўкі, якія б дала добры і ўяна станоўчыя вынік, нават наадварот — або трагедыя, або выйгрыш, які ўё роўна на быў варты



**Яўген Сьвярсьцюк** — вядомы ўкраінскі літаратуразнаўц і паэт, былы дысыдент і палітвязень. Народзіўся ў 1928 г. на Валыні. У 1972 г. яго аўбінавацілі паводле арт. 62 КК УССР за то, што пісаў эсэ, якія друкаваліся за мякотю, а таксама перадаваліся па радыё «Свабода». Атрымаў сам гадоў строгага рэжimu і пяць гадоў высылкі. Сядзей у Пермскіх лягерах, у сумні вядомай 36-й зоне, працякую праймія мноствы дысыдэнты, паслья — у высылкі ў Забайкальле.

Цяпер Яўген Сьвярсьцюк — прэзыдэнт украінскага ПЭН-клубу.

стручанага здароўя.

Прыйгадваю, як галадаў Сяргей Кавалёў, патрабуючы лічэння. Галадоўка скончылася пераможай, але Сяргей займеў пасля праблемы з сэрцам.

Прыйгадваю, як Яраслаў Лесіў, украінскі хлопец спартыўнага цэлскладу, абвісціў галадоўку пасля таго, як яму падкінулі неікую пігулку і аўбінавацілі ў

маніпуляцыях з наркотыкамі. Ён прымяў галадоўку 45 ці 48 дзён. Давей сібі да стану абсолютнай дыстрафі, але з галадоўкі выйшаў духунон прасвітленым, зрабіўся выдатным гре́ка-каталіцкім сцвітам.

Ці Васіль Стус, які памёр у карцір, абвісціў сухую галадоўку як пратест супраць зদзекаў турэмнага начальніцтва.

Гаварыць пра галадоўку, зыходзячы з рацыяналных меркаваній, вельмі цікава. Гэта маральны выбар. Але чалавек з абвостраным пачуцьцем уласнай годнасці ня можа зрабіць інакш.

Нават у выганяні мусіць аднойчы абвісціў галадоўку, бо было груба парушана маё права на адпачынак. І я тады дамогся свайго, бо быў сібрам ПЭН-клубу і ўлады не захадзелі міжнароднага рэзалаца. Яны ні заўжды рэагавалі на галадоўку канкрэтнымі дзесянінамі, але наўгуння маральныя саступкі пасля галадовак адчуваюцца заўсёды. Гэтыя людзі бачылі маральныя выбары, супраць, які дужа кантраставаў з іх асроддзіццем, і заўжды рэагавалі на яго насыцярожані і наставу спужана.

Запісай Але́сь Кудрыцкі

## Паліакаў прасоўц

У дзяржаўных выданынях Берасцейшчыны «Кобрынскі веснік», «Сельская праўда» (Жабінка) на пачатку чэрвеня з'явіўся апанімічны артыкул, у якім сцвіржалася, што польскі бок умешваеца ў канфлікт «Саюзу паліакаў Беларусі», 10 чэрвеня выйшаў нумар газеты СЛБ «Glos nad Niemnem», якога не выкаптавала ні рэдакцыя выдання, ні новае кіраўніцтва арганізацыі. У нумеры надрукаваны артыкул былou га старшыні Тадэвуша Крупчукскага і па-расейску рашэнскіх Мін'юста пра нелегітымнасць апошніга з'езду СЛБ. Галоўны рэдактар газеты **Анджэй Пісанік** называў нумар газеты, што ў связі з гэтым спыняе фінансавыя газеты. Старшыні СЛБ **Анжэйка Борыс** 15 чэрвеня выкладыў у мілицыю: пра влохонага органы здзяйсніліся фінансавым бокам дзеяньні СЛБ. Таксама Саюзу паліакаў не дазволена правядзенне Купальня 25 чэрвеня.

Гарадзенскага журналіста **Андрэя Пачобута** 21 чэрвеня дастаўлі ў мілицыю: скагу на ягоныя «абразльвія публікацыі» напісаў Т. Кручукскі. Пачобут адмовіўся даваць пака зананы, пасля чаго яго адпүсцілі.

## Кримінальная справы супраць актыўіст

Дэпутат Маларыцкага райсавету, працаабаронцы **Андрэй Пісанік** і **Уладзімер Малей** з чэрвеня атрымалі паведамленне аддзеленіе дзяржзнаканаму камітэту пра адвайленне кримінальнай справы за распаўсюд у інфармацыйным бюлётэні «загадзя лъжовых, ганебных выміслаў пра дзеяньні старшыні Маларыцкага райвыканкаму Лапіча». Справу распачалі ў лютым, але 2 траўня спынілі праз адсутнасць складу злачынства.

Кримінальную справу супраць працаабаронцы **Гары Паганій**, з'янівачанага ў паклеку на прэзыдэнта й іншых высокіх службовых асобаў, 16 чэрвеня падоўжылі яшчэ на месец.

## Ліквідацы

Віцебскі абласны суд 7 чэр-

веня ліквідаваў наваполацкі разсурсавы цэнтар «Усяслáў Чарадзéй» — за адсутнасць юрыдычнага адрасу.

8 чэрвеня ліквідаваны філія ГА «Беларуская арганізацыя працоўных жанчын» у Крычаўскіх паселішчах «Саюзу паліакаў Беларусі», 10 чэрвеня выйшаў нумар газеты СЛБ «Газета беларускай мовы» ў Шклоўе: яны на здолелі знайшыць юрідически заснаваны фонда.

## Абаранец правы забароненага

Менскі оффіс РГА «Беларускі Хэльсінскі камітэт» 8 чэрвеня наведаў супрацоўнік КДБ: яго цікавілі фінансавыя дакументы па грантах, якія атрымліваюць БХК. 10 чэрвеня Дзярпартамент па гуманітарнай дзеяносці Краінскага спраўзыдзіцтва да заснаванія арганізацыі выкарстоўваў 1000 дзяляраў дадамогаў ад Сусветнай Федэрациі хэльсінскіх камітэтў, наікраваны на працаабаронную дзеяносць. 16 чэрвеня падатковая інспекцыя Маскоўскай гарадской радыенні Менску зноў абскардзіла судовае рашэнне, паводле якога БХК на мясе плаціць падаткі з праграмы TACIS.

## Штрафы «Народнай волі»

Суд Ленінскага раёну Менску 8 чэрвеня абавязаў газету «Народная воля» выплаціць кампенсацыю па 2 млн руб. супрацоўнікам «Беларуськаўпілі» Сяргею Катовічу, Ніне Грэчы і Ніне Фралавай і па 3 млн руб. — жыхарам Клецкай Туты Тарайку, Івану Гіцу і Ірыне Канач. Быў праведзены асадысты надгледзіць сухімі «по пошуках кампрамату» абшукамі.

Са старшынёй Берасцейскай абласнай філіі АГП «Сыяланна Новасільчына» і ягона сына **Андрэя** 8 чэрвеня міліцыянты спрабавалі прымусова дасцавіць у суд узвінаваць у арганізацыі акцыі «Мы памятаем» 7 траўня. Позяў у суд уяні не атрымлівалі — толькі тэлефонныя памяшканні.

Са старшынёй Берасцейскай абласнай арганізацыі «Мадзядыцаўцаўцаўцаў» 10 чэрвеня атрымалі паведамленіе, што ён не падоўжыў контракт.

За час працы дзеяльніцтва на мэце нарашэння з боку адміністраціі їх башкую вчынілі.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ)

у правядзені зноў з'езду на тэрыторыі вобласці: маўлічы, гэткія рашэнні не ў кампэлэнцы абlyvakanam.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ)

у правядзені зноў з'езду на тэрыторыі вобласці: маўлічы, гэткія рашэнні не ў кампэлэнцы абlyvakanam.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ)

у правядзені зноў з'езду на тэрыторыі вобласці: маўлічы, гэткія рашэнні не ў кампэлэнцы абlyvakanam.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ)

у правядзені зноў з'езду на тэрыторыі вобласці: маўлічы, гэткія рашэнні не ў кампэлэнцы абlyvakanam.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ)

у правядзені зноў з'езду на тэрыторыі вобласці: маўлічы, гэткія рашэнні не ў кампэлэнцы абlyvakanam.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ)

у правядзені зноў з'езду на тэрыторыі вобласці: маўлічы, гэткія рашэнні не ў кампэлэнцы абlyvakanam.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ)

у правядзені зноў з'езду на тэрыторыі вобласці: маўлічы, гэткія рашэнні не ў кампэлэнцы абlyvakanam.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ)

у правядзені зноў з'езду на тэрыторыі вобласці: маўлічы, гэткія рашэнні не ў кампэлэнцы абlyvakanam.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ)

у правядзені зноў з'езду на тэрыторыі вобласці: маўлічы, гэткія рашэнні не ў кампэлэнцы абlyvakanam.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ)

у правядзені зноў з'езду на тэрыторыі вобласці: маўлічы, гэткія рашэнні не ў кампэлэнцы абlyvakanam.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ)

у правядзені зноў з'езду на тэрыторыі вобласці: маўлічы, гэткія рашэнні не ў кампэлэнцы абlyvakanam.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ)

у правядзені зноў з'езду на тэрыторыі вобласці: маўлічы, гэткія рашэнні не ў кампэлэнцы абlyvakanam.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ)

у правядзені зноў з'езду на тэрыторыі вобласці: маўлічы, гэткія рашэнні не ў кампэлэнцы абlyvakanam.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ)

у правядзені зноў з'езду на тэрыторыі вобласці: маўлічы, гэткія рашэнні не ў кампэлэнцы абlyvakanam.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ)

у правядзені зноў з'езду на тэрыторыі вобласці: маўлічы, гэткія рашэнні не ў кампэлэнцы абlyvakanam.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ)

у правядзені зноў з'езду на тэрыторыі вобласці: маўлічы, гэткія рашэнні не ў кампэлэнцы абlyvakanam.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ)

у правядзені зноў з'езду на тэрыторыі вобласці: маўлічы, гэткія рашэнні не ў кампэлэнцы абlyvakanam.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ)

у правядзені зноў з'езду на тэрыторыі вобласці: маўлічы, гэткія рашэнні не ў кампэлэнцы абlyvakanam.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ)

у правядзені зноў з'езду на тэрыторыі вобласці: маўлічы, гэткія рашэнні не ў кампэлэнцы абlyvakanam.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ)

у правядзені зноў з'езду на тэрыторыі вобласці: маўлічы, гэткія рашэнні не ў кампэлэнцы абlyvakanam.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ)

у правядзені зноў з'езду на тэрыторыі вобласці: маўлічы, гэткія рашэнні не ў кампэлэнцы абlyvakanam.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ)

у правядзені зноў з'езду на тэрыторыі вобласці: маўлічы, гэткія рашэнні не ў кампэлэнцы абlyvakanam.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ)

у правядзені зноў з'езду на тэрыторыі вобласці: маўлічы, гэткія рашэнні не ў кампэлэнцы абlyvakanam.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ)

у правядзені зноў з'езду на тэрыторыі вобласці: маўлічы, гэткія рашэнні не ў кампэлэнцы абlyvakanam.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ)

у правядзені зноў з'езду на тэрыторыі вобласці: маўлічы, гэткія рашэнні не ў кампэлэнцы абlyvakanam.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ)

у правядзені зноў з'езду на тэрыторыі вобласці: маўлічы, гэткія рашэнні не ў кампэлэнцы абlyvakanam.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ)

у правядзені зноў з'езду на тэрыторыі вобласці: маўлічы, гэткія рашэнні не ў кампэлэнцы абlyvakanam.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ)

у правядзені зноў з'езду на тэрыторыі вобласці: маўлічы, гэткія рашэнні не ў кампэлэнцы абlyvakanam.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ)

у правядзені зноў з'езду на тэрыторыі вобласці: маўлічы, гэткія рашэнні не ў кампэлэнцы абlyvakanam.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ)

у правядзені зноў з'езду на тэрыторыі вобласці: маўлічы, гэткія рашэнні не ў кампэлэнцы абlyvakanam.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ)

у правядзені зноў з'езду на тэрыторыі вобласці: маўлічы, гэткія рашэнні не ў кампэлэнцы абlyvakanam.

Берасцейскі аблвыканкам

14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ

## з усёй краіны

### Віцебск славянскі

Віцебск рыхтесца да «Славянскага базару» (15—21 ліпеня). Сыпі краін-удзельніц сёлста напоўніўся Азэрбайджанам, Армэній, Ліванам, Пурта-Рыка, Сынгапуром, Турцыяй ды некаторымі іншымі «славянскімі» краінамі. Ад Беларусі ўдзел бяруць Гюнэш Абасава і Паліна Смолава. Колькасць удзельнікаў конкурсу маладых выканаўцаў яшчэ на вызначанія. Жорсткае аблежаваньне тлумачыцца тым, што сёлста арганізатары адмовіліся праводзіць адборачны паўфінал, бо ён «траймое канкурсантаў». Віцебчукі ставяцца да «базару» па-рознаму. Хто заглядае ў скаронку, каб падліць, ці хопіц грошай на якусь імпрэзу. Хто загадзя купляе квіток на цягнік, каб зъехаць у ліпені ў вёску. Бальшыня гараджан усьцешана: да мерартымесціў ўлады абліцаюць адкрыць рэканструяваны Кіраўскі мост ды адрамантаваную філіярмонію. Но месеціні ўже глядзяліся па сымфанічнай музыцы. І нікі «фестываль мастацтваў» гэтай праці і голаду не спатоліць — хажі бя прычыне сваіго «базарнага» фармату.

**Зыміцер Звіцікі, Віцебск**

### Сын свайго часу

25 чэрвеня спаўняеца 100 гадоў з дня нараджэння Петrusя Броўкі. Юблей адзначылі ў Палацку сціплай літаратурнай імпрэзай у гарадзкой бібліятэцы, а «Белпошта» выдала паштоўку. Брытанскі даследчык Арнольд Макмілін даў яму жорсткую харктыстыку: «У лепшым выпадку аратычы, у горшым — літаратурны жандар». Іншай думкі трывама Рыгор Барадулін: «Пітрусь Броўка быў сынам свайго часу. Але не такім адъёзным, як яго часам успамінаюць. Любіў жарт, вясёлья размовы, сам сібе як помінкі не насыў». Броўка напісаў нямала цудоўных вершаў — згадаць хажі б «Пахне чабор» і «Александрына».

### Вішнеўскі ў Палацку

У Палацкай мастацкай галерэі адкрылася выставка графікі Ўладзімера Вішнеўскага. На вэрнісаж прыехаў аўтар. На выставе можна пабачыць самыя вядомыя творы мастака — сэрыі афортаў «Ітушкаў», «Дзяды», «Апошні паліўнічы», працы, прысьвечаныя Міцкевічу, Даастаскому, Быкову, Каракевичу, ілюстрацыі да кніг «Вінок беларускіх народных песен», «Палац кнігапіснай».

**Алесь Аркуш, Палацак**

### Тры сівятары

11 чэрвеня ў Росіцы (Дрысеншчына) у касцёле Святой Тройцы адбылося пасвячэнне ў сівятары трох выпукскіх духоўнай сэмінарый айцоў-марынай пры Люблінскім католіцкім універсітэце — Андрэя Сідаровіча, Аляксандра



**ЯК ПРАВІЛЬНА КУМІЦЦА.** Пры канцы фальклёрнага фестывалю «Зывінцы цымбалы і гармонік», што прайшоў у Паставахмінулімі выхаднымі, арганізатары прапанавалі артыстам пагуляць у любімую начальніцкую гульню ўсіх часоў і народу: пакуміца. Уздзельнікі мяніліся вянкамі, стоячы ў яшчэ адным вялімі вянку. Пасыль адуль стрэліў феервэрк. Колькі ў гэтым рытуале беларускага, колькі гавайскага, колкі фантазіі арганізатораў — застанецца на сумленні апошніх.

Шамрышкага і Аляксандра Жарнасека. У цырымоніі бралі ўдзел каталіцкі і ўніяцкі сівятары, а таксама госьцы — сваякі і сёбры трох новых клерыкаў. Дарэчы, Аляксандар Жарнасек — сын наваполацкай пісменніцы, рэдактаркі каталіцкага дзіцячага часопісу «Маленкі рыцар беззаганны» Ірыны Жарнасек.

**Васіль Кроква, Палацак**

### Дзядзьку Рыгор у Горадні

Рыгора Барадуліна ў Горадні 4—5 чэрвеня запрасіў старшыня мясцовага аўтадынаныя ветранау вайны, працы і Узбройных сіл Мікалай Мельнікай. Таксама сп. Мельнікай збірае матэрыялы з жыцьця і творчасці Быкова, мае іздзю стварыць музей яго імя. Ужо сабрана багата фатадзімкаў, уласных рэчаў пісменніка, экспанаты зь Менску даслала ўдава Быкова спн. Ірина. Трэба было бачыць, як Барадулін углядзе ў фатадзімкі з выявай Быкова. Іх зьнітавала на толькі роднае віцебскую старону, але і тоеснасць думак, падабенстваў ў аізны літаратурных варунках, грамадзка-палітычных падзеяў... Затым у музэі Максіма Багдановіча адбылася сустрэча з асобамі, якіх ведалі сп. Васіль, Аляксес Пяткевічам, Юркам Голубам, Інай Карпіком. Пра Быкова нямала сказана ў друку, выдадзена шмат кніг. Але гарадзенскі пэрыйд жыцьця патрабуе далешашага вывучэння, усё ж чвэрць стагодзьдзя ён жыў у горадзе над Нёманам.

**Антон Лабовіч, Горадня**

### Туляцца шапікі-палаткі да Ільліча

Шапікі два — абавал помніка Леніну, які перанеслы з цэнтральнай плошчы Слуцку на

процілега бок вуліцы, амаль упрыгы да Дому дзіцячай творчасці. Шапікі ярка-чырвоная, з кідкімі белымі літарамі «Кока-кола». Гандлююць у іх прадуктамі, садавінай і напоімі. Поруч шарэз мэталічны, з пляскатымі дахамі вагон, дзе месцыцца штаб па падрыхтоўцы гораду да «Дзякінік-2005». І шапікі колеру бальшавіцкага сцягі, і сталёві вагон-штаг, на думку мясцовай улады, не псуоць пэйзажу вакол Ільліча. А вось адносины да індывідуальных прадпрымаліцкага грунтуючага на прынцыпе «далей ад вачэй». У асбугу добра глямітра адсюль прыбрани ўсе недзяржайныя гандлёвія кропкі, прыватныя майстэрні. Калі сотні прадаўцоў і майстроў дробных бытавых паслуг страйкі працу, а бюджет гораду да канца году недаатрымае каля 500 мільёнаў рублёў. Ёсьць над чым задумашца новай уладзе Слуцку, якая ўсталявалася пасыль аўтадынаныя гораду з раёнам у адну адміністрацыйную адзінку.

### Насталыгія па «лініі Сталіна»

Дзяржайная СМІ напрыканцы 60-х годоў перамогі над гітлерскай Німеччынай нямала па старалісці раструбіць на ўсю краіну пра так званую «лінію Сталіна» — ланцунок жалезабагтоных дотаў-муроў уздоўж старой мякі СССР з Польшчай. З гэтай нагоды пад Заслаўем выслалі са Слуцку ўзвод вайскоўцу 307-й асобнай чыгуначнай брыгады, якія некалькі дзён займаліся правядзеннем рэстаўрацыйных работ. Пасыль ўзвод перакінуў на будаўніцтва новага гмаху Нацыянальнай бібліятэкі. Так практиковалася і ў часы «развітога сацыялізму» ў хрушчоўска-брэжнэўскую

эпоху, калі вайскоўцу ю кідалі то на асвясненне цаліны, то на іншыя будоўлі камунізму.

**Міхась Кутнівецкі, Слуцак**

### Бабры ў Вялейцы

У вёсцы Глінае, што пад Вялейкай, бабровая сім'я аджыгла старык. Коліс тут праходзіла асноўнае рэчышча Вяльлі, але ціпэр ад рэчкі засталося толькі крывое возера. Ручай, які выцякае са старынага возера, і перагардзілі грызуны. Прычым іх плащіні пабудавана ўсяго за некалькі мэтраў ад сіцыялікі, што відзе на чыгуначны мост. Але баброў гэта мала турбое, маладых дрэцаў тут шмат, так што кармавай базай бабровая сім'яка забяспечана надоўга.

**Паводле «Фэгінальной газеты»**

### Горацкі падманы

У Горацкім раёне пачасыціліся выпадкі падману пажылых людзей маляхрамі. Яны пранікаюць разміняць буйныя купоры пі памяняць грошы ў сувязі з пійтага будучай рэформай. Калі раней злачынцы гаспадарылі ўсімі, дык ціпэр такія выпадкі зафіксаваны ў райцэнтры. Нядайна проста калі паштамту грошай пазбаваўся месец, што атрымаў пэнсію і скарыстаўся «паслугай» незнамаці.

**Эдуард Брокараў, Горкі**

### Скралі сцяяг

У выхадныя абраставалі офіс бабруйскага аддзялення незарэгістраванай праваабарончай арганізацыі «Вясна». З памяшканнямі вынеслы 10 крэсл, телефон, чайнік, абагравальнік, знялі жалюзі і засыпалі белыя сцягі. Прадстаўнікі праваахоўных органаў

мяркуюць, што злачынцаў трэба шукаць сярод «свай».

**Паводле «Хартыі'97»**

### Рабунак пэнсіянэрэй і міліцыянэрэй у Баранавічах

Што б ні казалі дзяржаўныя чыноўнікі, але самымі неабароненымі ў нас застаюцца пэнсіянеры, прычым не толькі ў сацыяльнай сферы, але і ў прасторы інфармацыйнай. З чаго і карыстаюцца розныя прайдзісцвяты.

У Баранавічах да адной старой прыйшла кабета, сказала, што з дзяржарганізацыі, і запатрабавала аплаціць нейкія новыя паслугі. У пэнсіянэркі грошай з сабой не было, таму яны пайшли ў апшадную касу. Тамака бабулька зняла ўсе свае грошы — 1 млн 200 тыс. руб., што адкладала на пахаваньне. Усе гроши забрала кабета і зьнікла. За два дні перед гэтым да іншай бабулі завіталі нібы з БТ і пранікаюць перарабіць дакументы на хату. Тая паверыла «добрым людзям» і аддала 300 тысяч.

Акрамя старых у Баранавічах церпіцца ад злачынцаў і міліцыянты. За два тыдні на іх учынены два напады! У супрацоўнікаў органаў у цывільнім вырыбаюць барсекткі і ўцякаюць. Аднак дзякуючы апэратуванасці міліцыянтаў, амагчыма, і салідарнасці, рабунікі ловіць праз некалькі хвілін. У барсектках, дарчы, ляжаць то Крымінальны кодэкс, то нейкія міліцыйскія паперы.

Чаму толькі злачынцы трапляюць на супрацоўнікаў МУС — ці то амаласьло, бо лічыць іх багатымі, што прости ўсіх заснімай у нас стала — кожны другі мае нейкія пагони?

**Руслан Равіка, Баранавічы**



# Чаму Такінданг ня мае шанцаў на «Басовішчы»

Першага ўдзельніка фестывалю «Басовішча-2005» вызначылі інтэрнэт-галасаваннем наведнікі музичнага парталу «Тузін гітоў». Ім стаў гурт «Рэха». Яшчэ аднаго ўдзельніка вызначылі гледачы абдорачнага канцэрту познані ўвечары ў сераду. Астатніх шэсць гуртоў абраў журы.

Лідэр «Рэхи» Андрэй Такінданг даведаўся пра вынік галасавання ад сябру, бо яго кампютара. Тоё, што «Басовішча» ў apoшнія гады было пляцоўкай у асноўным для цыккарокаўскіх гуртоў, яго не засмучае: «Межы панятку «рок-музыка» размываюцца. У яе межах ўкладаюцца ня толькі электрагітары з прымочкамі, але і музыка, подобная да нашай». «Рэха» існуе кали году, у яго склад уваходзіць шэсць чалавек, а ў песнях гучыць гітара, бас, скрыпка, домра і тамтамы. Група зрабіла фурор на apoшнім «Бардаўскім вясені», але аніякіх прызы ёсць не атрымала — не ўкладаліся ў речышчу бардаўскай песні.

На думку Міхала Анемпадзіствы, «Рэха» выпадае з канецкту, яны адразу добра ад астатніх, таму павінны выступіць на «Басовішчы». Ім бы пасавала эксперыментальная сцэна, калі б такая была на фестывалі. У агульнай конкурснай праграме іх будзе цяжка ацаніць, бо яны прэзэнтуюць інтэлектуальны напрамак і маюць іншую эстэтыку».



Прэзыдзіч лідера «Рэха» Андрэя Такінданга перакладаецца як «замова супраць съмерці дзіцяці».

ГАРМАДЗІКИ

## ШАПІК ПРЭСЫ



«Жадаем зъмяніць систэмы, як каналы ў тэлевізоры»

Палітычная сфера: Часопіс. №4. 2005. Іншыя рэвалюцыі.

Новая кніжка «Палітычнай сферы» прысьвевчана альтэрнатыўным мадзлям рэвалюцыі. У матэрыялах даследуюцца разнастайныя аспекты кансерватыўнай, камуністычнай, рэлігійнай і архіканавай рэвалюцыйнасці.

Аўтары — Андрэй Казакевіч, Сяргей Богдан, Аляксандар Сарн, Павал Усаў, Юры Чавусаў, Татьяна Чулішка.

Пераклады тэкстаў Гіёма Файз, Джулья Мактэд, Ежы Мачкува.

Інтэрв’ю з Ігарам Бабковым.

Гвозд нумару — матэрыйла пра арганізаційную разыўкі «Аль-Кайды» як нярадавай арганізацыі.

Часопіс можна замовіць праз тэл. (029) 643-57-33  
або e-mail: exlibris@tut.by



Клясіка жанру

Моладзевая думка.  
Берасцьце, 2005.  
Травень—чэрвень.

Нерэгулярны часопіс Берасцейскай філіі «Маладога фронту» нерэгістраўваны, як і сама арганізацыя. Ён выходзіць накладам 250 асобнікаў, друкуюцца на ксэраксе і выдаецца па-беларуску клясічным праваписам. Сапраўдная прэса ў нашай краіне се́ньня тая. Кантакт: md\_mf@tut.by

Акустыка як такая ўспрымаецца там слаба. У Гарадку добра выпадаюць каманды з шчыльнымі гукамі.

Самі ўдзельнікі групы настроены выкальвіцца на фасцію напоўніць. Андрэй мае афрыканскія карані, але нарадзіўся на Беларусі. Яго прэзыдзіч — Такінданг — перакладаецца як «замова супраць съмерці дзіцяці». Вучыцца ва ўніверсітэце культуры на маста-ка-рэстарантарате. Марыя співае на толькі па-беларуску, але і па-француску, але пакуль не стаў ведаў. А па-беларуску пішацца нязмушана: «Проста больш словаў беларускіх ведаю». На прагноз Славы Корані, што «Рэха» праваліца на «Басовішчы», адказавае тактоўна: «Дзякую Кораню за рэклому».

«Рэха» мае папулярнасць у Польшчы, меснавіта адтуль яны атрымалі больш за ўсё галасоў. На тамтых інтэрнэт-форумах іх песні «Чэ Гевара» нават перакладалі на польскую мову. Гурт пастаянна дае канцэрты ў гэтай краіне і хутка пачне працаваць над сваім першым альбомам у адной з варшавскіх студый. Але стаўденьне лідэра «Рэха» да музыкі своеасабліве: «Мы, хутчай, гуляем у музыку: німа жадання прывязацца да чагосы. Маём ад музыкі кайф. Без канцэртаў я ў проста пакутаваў».

Сяргей Будкін

НАД ШУМАМ ДЗЁН

## Сумленная непаслухмянасьць

ПЁТРА РУДКОЎСКІ



Памерлы папа Ян Павал II яшчэ ў 1979 г. напісаў у «Запавеце»: «Асабісты запіскі — спаліць». «Па-першое, гэта ўсё трэба перагледзець, па-другое, нічога з гэтага нельга спаліваць. Гэтыя запіскі трэба захаваць для наступных пакаленняў», — сказаў у інтэрв’ю Польскаму радыё арцыбіскуп Станіслав Дзівш, асабісты сакратар памерлага пантыфіка, адказы за выкананне яго запавету. Добра ці нядобра робіць арцыбіскуп?

Напрошваеша некалькі «некагерэнтных» рэфлексій. Першая: кожны чалавек мае права сам вырашыць, што захоўваць, а што не захоўваць для нащадкаў. Калі папа сівядома (а ў гэтым імя ніякага сумневу) папрасіў спаліць асабістыя занатоўкі, то чаму б не шанаваць ягоную волю?

Але можна інчай глянцуць на справу. «Магчыма, яи ўсё гэтыя запіскі падпадаюць пад катэгорыю асабістых занатоўкаў», — такое меркаванне выказаў ксёндз Адам Банецкі ў інтэрв’ю Gazecie Wyborczej. Папа — гэта гістарычна постаць духоўні настаўнік. Усё яго жыццё было накшталт «сёўальной ахвяры» — гарэння і запальвання. Ці тыя запіскі, якія — найпраўдападобней — макоць духоўна-рэлігійны зъмест, маюць прыватны ці непрыватны характар? Мабыць, непрыватны, гэтаксама як непрыватнай была і сама асаба Яна Паўла II. І запіскі, і ён сам макоць прарочы характеристкі.

І тут — трэцяя рэфлексія С.Дзівш, хоць я выканаў «літары», але затое выканаў усё ж «дух» запавету Яна Паўла II. Бо запавет гэты не складаецца адно толькі з загаду «спаліць занатоўкі». Запавет папы узяты поўнасцю, мае характар прарочага закліку, які можна выказаць коратаў ў словах: «Зъмніць сваё мысленіе! Дазвольце Богу знайсці Vas!» Магчыма, арцыбіскуп Дзівш прышоў да высновы, што знаёмства з асабістымі занатоўкамі памерлага папы якраз дапаможа на лепш зразумець ягоныя духоўны запавет.

С.Дзівш быў (і застаецца!) глыбока звязаны з Карадзел Вайтылам. Сакратаром ягоным быў амаль сорак гадоў, а сябрам — яшчэ даўжэй. Ён быў таксама капэлянам памерлага папы — выконваў у дачыненіні да яго святарскія послугі (удзял у сакрамэнце хворых на выпадку хваробы папы і часам спавядальні) і быў духоўнай апорай ад начатку да канца пантыфікату. Таму рапшэнне Дзівша выклікае давер — той, хто так добра ведаў папу і так верна яго любіць, відавочна, ведае, што робіць. Уяўная непаслухмянасьць адносна волі памерлага можа брацца з паслухмянасьці на больш глыбокім узроўні — на ўзроўні сумлення.

Папа пакінУ дзясяткі тамоў сваіх книжак і пастырскіх дакументаў. Здавалася, бэльц што чытаць. Але сирод беззлічы гэтых дакументаў і книжак напрота бывае знайсці нешта асабістое і аўтэнтычна Вайтылава, без дамешку прані іншых аўтараў. Адсюль пачучыц дэфіциту таго, што адностроўвае думкі й погляды самога папы, цалкам зразумелае.

Магчыма, неўзабаве будуть апублікаваны — прынамсі, часткова — асабістыя запіскі былога пантыфіка. І добра, абы толькі чытала. Абы толькі не заглушылі яго слоў чарговым пустым усладленнем і нікому не патрэбным актамі абагаўлення, якія найменш трэба Яну Паўлу II. Абы толькі не было «несумленнага паслухэнства» — калі літанія вялікіх слоў маскую абыякавасць да зъвесту вучэнья памерлага папы.

## Жанчыны Алеся Ксяндзова



У Мастацкай галерэі Полацку адбываецца пэрсанальная выставка Алеся Ксяндзова «Нараджэнне Вэнэры».

Мастак прывёў у старажытны горад дзве вялікія сэрэй жывапісных прац «Нітка жэмчугу» і «Арлекін» і сэрэй жаночых партрэтў. Нягледзячы на пачатак летняга сезона, на вэрнісаж сабралася багата народу.

Ксяндзой — мадны мастак. Карціны з сэрэй «Нітка жэмчугу» найбольш адпавядаюць запатрабаваным моды — на іх у розных паставах намаляваны аголенныя жаночыя фігуры з жамчужынамі каралімі. Яны намаляваны ў адмысловай напаўасветленай манеры, са стылізаванай прарысоўкай абрисаў фігурыстых целаў. Гэтай майстэрскай стылізацыі яго карціны і адрозніваюцца ад мастакоў з дымкамі ў якім-небудзь адмысловым глянцевым часопісе, накшталт «Плізбоя».

Быць модным — гэта яи толькі ўмесьці эпатахаваць публіку, выклікаць у яе павышаную цікавасць, але і быць вельмі непаўторным. Найялікнейшы майстэрства непаўторнасць — калі яно дасягае мінімалісткім выяўленчымі сродкамі, літаральна некалькімі рысамі, двума-трыма мазкамі. Ксяндзой — меснавіта з такіх непаўторных.

Пасля афіцыйнай часткі мастак адказваў на пытанні. Выглядаў ён імпазантна — у пінжаку і гальштуку жоўтага колеру, як сапраўдны актор, які ведае, што падабацца — гэта вялікая, няпростая наўку.

Алеся Аркуш, Полацак

## СЪЦІСЛА

### Прэмія прынца Астурыйскага

Ляўрэтам найпрэстыжнейшай прэміі прынца Астурыйскага, якую часам называюць «Нобэлем гішпанамоўнага сусвету», стаў партугальскі ін’ўрапалоты Антоніё Дамазіэ — ляўрэтам Паркісаны і Альтгеймэра, даследаваннімі мханізмай страху і яго пераадоленія. Доктар Дамазіэ — ляўрэтам Гішпаніі старшыня журні «Хуані Радрыгес Вілінэура». Учыцца на факультэте праваў інвестыцыйных прэмій і сабра піматлікіх акадэмій сусвету.

### Жабяня наступае

Мэлдэя для мабільніка з мультфільму «Шалене

жабяня» апіярэдзіла ў 1944 г. у Лісабоне. Ён зрабіў значны ўнёсак у вывучэнне хваробы Паркісаны і Альтгеймэра, даследаваннімі мханізмай страху і яго пераадоленія. Доктар Дамазіэ — ляўрэтам Гішпаніі старшыня журні «Хуані Радрыгес Вілінэура». Учыцца на факультэте праваў інвестыцыйных прэмій і сабра піматлікіх акадэмій сусвету.

АВ, Сяргей Будкін

# Герой і вораг Pacei

Васіль Адрыянаў ў Калінінградзе ведае кожны. Адны лічачь яго палітычным фанатыкам і ворагам Pacei, другія — дальнаходчым і паспяховым моладзевым лідэрам, будучым презыдэнтам самастойнай Усходняй Пруссіі. Адрыянаў з тых людзей, для якіх палітыка — гэта ўсё. Ужо ў 16 год ён стаў заснавальнікам палітычнай арганізацыі МДР («Моладзь за дэмакратію і рэформы»), з 18 год браў удзел у выбарах органаў улады на розных узроўнях, у 20 год узяў функцыі каардынатора антывайсковага руху ў Калінінградскім рэгіёне. Ён упэўнены, што пры яго жыцці Калінінград атрымае незалежнасць. Кажа, што ўсё ідзе да гэтага. Піша Сяргей Будкін.

## Сымпатычныя эліце

Адрыянаў называе сваю арганізацыю элітнай, «бо яна гуртуюсі вакол сябе залатую моладзь, інтэлектуальную эліту».

У Калінінградскай вобласці налічваеца пад 200 моладзевых арганізацій (на 215 тысячаў маладых людзей), без уліку студэнцкіх прафсаюзу. МДР — адна з самых актыўных і аўтарытэтных. Арганізацыі сымпатыгуе сунікір рэгіянальнага парламенту — ён нават «прывёў» у МДР сваю дачку.

Галоўны трэнд у дзейнасці большасці моладзевых арганізацій Калінінградскага рэгіёну — сепаратызм. «Нас усіх прыгнятае Москва», — такі агульны настрой маладых калінінградскіх палітыкаў. Гэтае пытаныне лучыцы і левых радыкалаў «нацыянал-бальшавікоў», і правых «эмдэрэйцаў» (Адрыянаў кажа: «Іх правітыні за Чубайса!»).

Васіль бачыць сваю задачу ў «дэпартыятызацыі моладзі». Ён мае на ўвазе замену расейскай патрэбіцьмі мяшчовым. Дэмілітарызацыя Калінінградскага рэгіёну — адні з прыярытэтных кірункуў працы «эмдэрэйцаў». А лёзунг арганізацыі — «Галяндый тут і ціпер». Усе разумеюць, што рэгіён на можа стаць новай Галяндый у складзе Pacei.

Сепаратыскія ідэі ў рэгіёне становіцца ўсё больш папулярнымі.

## Галяндый тут і ціпер

У 1999 г. даследчы цэнтр «Дэльты-К» правёў аптыманне калінінградскай моладзі: тады 20% падтрымалі ідэю незалежнасці ад Pacei, у 2003 г. іх стала ўжо 40%. Сёлета «Калінінградская маніторынгавая група» правіла аптыманне на туго ж тэму, і паводле яго высыветлілася, што 60% моладзі бачаць рэгіён аўтамонным. Адрыянаў вынікі на дзівіць: «У нас гульня сірод школьніку праводзілася ў будынку абласнога парламенту пад кіраўніцтвам дэпутатаў, у якой дзеці ўмруна дзяліліся на тры часткі — «пілётвы», «сепаратысты» і «федэралісты». «Пілётвы» — у нейкай ступені кампрамісная форма паміж друтім і трэцім. Калінінград-



**ВАСІЛЬ АДРЫЯНАЎ.**  
28 гадоў. Лідар  
зарэгістраванага  
грамадзакага  
аб'яднання  
«Моладзь за  
дэмакратію і  
реформы», сябар  
сепаратысцкага руху  
«Рэспубліка»,  
старшыня Рады па  
моладзевай  
палітыцы пры мэры  
Калінінграду. Мае  
еканамічную  
адукцыю, па  
прафесіі —  
журналіст, палітык  
на пакліканы. Працаў  
у камандзе  
А.Хлапецкага ў  
кампаніі па выбарах  
мэра Калінінграду. У  
выбарах дэпутатаў у  
дэйрждуму працаў  
у камандзе  
М.Тулаева, які ціпер  
сэнатарам у Радзе  
Федэрэцыі.

кія палітыкі-«пілётвы» працягнуць шыльнае супрацоўніцтва з Эўропай пры захаванні статусу рэгіёну ці ўтварэння пад юрисдыкцыяй Pacei і Эўропы. Па сутнасці, яны працягнуць мяккі «сепаратысцкі» варыянт...

## Недзіцячыя гульні

З федэральнымі службамі ў Адрыянаў адносіны напружаныя. На некаторых «патрэтичных» сایтах яго прозвішча фігуруе ў сціпе «ворагі Pacei». Аднойнік палітыка моцна зблілі, і яму прыйшлося праляжаць два

Лёзунг МДР — «Галяндый тут і ціпер». Але ўсе разумеюць, што Карабяеччына ня можа стаць новай Галяндий у складзе Pacei.



тыдні ў бальніцы. Ваенны камісар Калінінграду Грабеньнікаў пагражай яму пусціць кулю ў лоб. Далей за пагрозы справа не пайшла. Але сям'ю Адрыянаў западзіць пакуль не рашаеща. Кажа, што палітычную дзеяньсць і сямейнае жыццё нельга сумяшчаць.

Цяпер у Калінінградзе актыўна мусірующа чуткі пра магчымую падрхтоўку федэральных службамі тэрракту падчас супстрэчы. Пущын і Шредэр на съяткаваньні 750-годдзя Калінінграду. Мэта — зняціславіць такія арганізацыі, як МДР.

«Такія правакаціі сэнсу ня маюць, — кажа Адрыянаў, — мы выступаем за зміненіне съятуці мірным шляхам на ўзор Польшчы-89, Украіны». Васіль верыць прагнозам ЦРУ, што Pacei спыніць сваё існаванье ў 2015 г., калі распадзеца на некалькі аўтанаўмных абласцей: «Есьць усе перадумовы, каб гэта здарылася. Але зынажэньне імпэрскіх амбіций Pacei можа быць разлівана толькі па адпадзеніі Беларусі», — разважае Адрыянаў. На яго думку, Беларусь чакаюць зъмены ў 2006 г.

«Нам цікава, як вырашыцца праблема ў вас, хаця б з прагматычных меркаванняў», — прызнаеца ён. Адрыянаў сапраўдна ўжаліва сочыць за навінамі зь Беларусі. «Кожнае затрыманне вашых актыўстаў толькі паслабляе рэжыму. Лукашэнка гэтага не разумее», — разважае ён. Усім беларусам палітык пажадаў перамагчы сваю бозі: «Менавіта з гэтага пачынаюцца зъмены да лепшага!»

Дзевяці з ацинаніці сяброву Праграммай рады пранавалі частковасць прыпыненіе справы з выплатай аднонасівнай штрафу і гадавым выпрабавальным тэрмінам. Такая зьделка цалкам укладаеца ў польскую заканадаўству. Але, рыхыкуючы страціць значна больш, усе «злачынцы» ад зьдэлкі адмовіліся, настойваючы на поўным апрауданні ўсіх. Цяпер будзе новы суд.

Як ставіцца да беластоцкай справы польская палітыкі? Можна было бы згуляць «на кантрасыце»: у Беларусі Саюз палікай даждыва апошні дні, яго актыўнікі чакаюць рэпрэсіі, пашыгах, як добры касыцом, індывідуальна на кожнага, а не прымасловіа-адолькавых, як у Польшчы. Здавалася б, цяпер ідэальны ўмовы стварыць сабе дадзяцэрміновую рэпутацыю, праізвышы міласэрнасць ды скамандаваўшы злосным сабакам «Фу!». І тады ўжо глядзець на беларускія ўлады з заслужаным пачуццём маральнай перавагі. Але выглядзе, што польскім уладам бліжэйшая лётка вэндты, «сыметрычнага адказу», «вока за вока».

Паказальна, аднак, што беларуская дзяржава-напагандысцкая машына не ўхапілася за гэтую справу. Відаць, гэта інтынкт самазахавання: хай сабе і палікі, і імпрыялісты, але як душаць носябітага беларускай мовы і беларускай сывядомасці, то робіць «аб’ектыўна карысную» справу. Дзяля гэтага можна часова пастуپіцца і антыпольскай рэчышкай. Гэтак сама разважаў Сталін, спыніўшы ў 1944 г. наступ на Варшаву, каб дашь немцам разгроміць польскае нацыянальнае паўстаньне. Значыцца, нашы ўлады сапраўды добра засвоілі ўрочык вайны. Значыцца, яны сапраўды умеюць думаць стратэгічна, ня горш за крамлёўскую горца. У адровынне ад нас. Таму яны ўвесць гэтае прымагаюць.

Лёс беларусаў Падляшша важныя як знак. Калі бязылітасныя скіўцы польскай бюрократы разжуюць і выплюнуть іх, тады ўсе нашы спадзіваны на Эўропу марныя. Занятай легалізаций гомасексуальных шлюбай, зутаназі, цкаваньнем «Нівы», пераносам вытворчасці ў Кітай (каб свае бізнесы на іншых землях), падрхтоўкай перагаласавання рафэрэндуму па эўраканстытуцыі аж да «слушнага» выніку, выкрайліваннем з гэтай канстытуцыі ўсялякіх згадак пра хрысціянства. Эўропа здолеет дапамагчы толькі некаторым з нас. Тым, хто заплюшчыць вочы на реальныя проблемы — як беларусу Польшчу, так і самой Беларусі — і будзе бяскоцца-бессэнсочно паўтараць ліберальныя мантры, лісьліва зазіраноючы ў вочы заходнім суразмоўнікам.

## МУШТАРДА

### Лёгкія, лёгкія нашы далёкія



АЛЕКСІ БЕЛЫ

# Піва, Прага і свабода

Для беларуса Прага — горад мары і свабоды, недасяжны ўзор нацыянальнага адраджэння і гісторычнай велічы. Калі з муроў Вышаграду я глядзеў на праскі дахі і абрывы храмаў, не адразу зразумеў, дзе ўжо бачыў гэтую віслую чырвань дахоўкі і касачныя шпілі? Ды гэта ж, бадай, карціны Базыля Камарова з выявамі старога Магілёва або Вільні! Так беларускія мастакі ўжоўляпі ізаўальны горад часоў «залатага веку» ВКЛ. І восты гэты ідэал перад маімі вачымі — з каменю, шэглы і неўлага асаўлівага паветра спакою і свабоды.

Лёс Чэхіі шмат у чым падобны да нашага. Але падабенства лёсу не азначае падабенства шляху, і шляхі наши частва разыходзіліся ў розныя бакі. Панславянства XIX ст., узыняючы сяці ческага будзіцтва, для беларусаў стала тормазам нацыянальнага адраджэння і сродкам ідэйнага прыгнёту з боку расейскага імперыялізму. Чужынскія пруска-аўстрыйскія «абагуті» для чхаў было больш літасціўмы, чым для беларусаў «славянскія абдымкі» Польшчы ды Рәсей.

Тут, у Празе, амаль 1000 гадоў назапашвалісі багацьці, напластоўвалісі эпохі, стылі, культуры. У нас жа кожнае стагодзьдзе разбураўлісі часам дащэнку зьнішчаліся здабыткі папярэдніх пакаленняў і пачыналася «новае жыццё». А ў выніку мы зноў трапілі ў старое болота быспамяцтва, нівер'я і прымітыўных рэфлексаў. Шанаваныне гісторыі і захаваныне культуры (далёка не заўёды ческамоўнай) адразыўнаве жыхароў сёньняшній Чехіі ад беларусаў. А вяршыня гэтага шанавання, яго эпізэнтар — сама Прага. Для беларусаў гэты горад спаталіле смагу ўсходзейскай культуры, гістарычнай пераемнасці, утліннасці і драбрабыту. А сёньня яшчэ — прагу свабоды і дэмакратыі. І на толькі таму, што 10 гадоў тут месціцца радыё «Свабода», а ў двары прэзыдэнцкага палацу можна спакойна гуляць, не рызыкуючы атрымаць дручком па галаве. Але і таму, што хоць чэх тут сапраўдны, дбайні гаспадар, але ж і той шматмоўны касмопалітычны натоўп, што віруе сёньня на вуліцах Прагі, пачуваеца тут вольна і незалежна.

Мо перасычаныць турыстамі і эмігрантамі зь цягам часу і народзіць новыя праблемы, аднак нашаму імперскаму, зашлістаму на ўсе гузікі савецкага афісыёзу Менску да іх далёка, як магілёўскому бровару да плзенскага праздніка. Хоць справа на ў піве і нават не ў самагонцы (яна тут, мацункам 70%, завесца сълівовай), якую чэхі таксама любіць, але п'юць на так шмат, як у нас. Справа ў празе — ці маём мы сапраўдную прагу свабоды, дэмакратыі і прагрэсу? Ці нам дастаткова «бацькавай апекі», заробку ў 250 даляраў і аднакратнага наведання «златай Прагі», каб потым жыць настальгічнымі ўспамінамі аб «ніянашай» Эўропе і сваіх няздзесьсценных ідэалах.

**Васіль Аўраменка, Прага—магілёў**

P.S. Я не вялікі аматар і знаўца піва, але мне здалося, што найлепшыя ўзоры беларускага півнага напою ня так шмат саступаюць ческім. Мо і сапраўдны мы ўжо ня так далёка ад Эўропы, як звыклі думаць, і ня ўсё так кепска з нашым півам і на ў півам таксама...



Здымкі  
Арцёма  
Лявы.



# «І кадэбэшнік беларус, і Лукашэнка беларус»

НДЗВЕНА БАЛАКІЯ



Праця са старонкі 2.

**«НН»:** Расейская навука пакутуе на аўтаркіо?

**МН:** У гісторычнай навуцы няма абсалютнага імпэрскага імпэратарыў. Зыходзіць з існавання сучаснай краіны Беларусь і яе гісторыяграфіі. Вядома, ёсьць і тэндэнцыі, выпрацаваныя дэлаваціцы. Але калі прыедзе на Беларусь, дык убачыш у кнігахправацьнай літаратуры перавыданыя чарнісаных дарэвалюцыйных книжак, якія распальваюць, скажам, варожасць да катаплюкоў, што было актуальнай для мураёўскай Рәсеi XIX ст., але не для сучаснайшай.

## Жыцьцё вымагае перамоў

**«НН»:** Якія станоўчыя тэндэнцыі пешчаны. Вас на разывіцій беларускай культуры за апошнія гады?

**МН:** Перадусім разывіціць беларускую музыку, непараўнальная буйнасць, чым гадоў 20 таму, калі былі толькі «Песнярні». Паўстала школа жывапісу, не спыненіца дзеянасць «Беларускай энцыклапедыі».

**«НН»:** А што з інгатыртвам?

**МН:** На жаль, Беларусь пазбуйная беларускіх кніг. Менск — гэта горад, за межамі якога пачынаецца Беларусь. Я рэгулярна бываю ў Наваградку — у татмэйшых краемах імя беларускіх кніжак. Яшчэ на радыё і тэлебачаныні працуе мала інтэлігентных людзей, якія рыхтавалі ў культурныя праграмы. Даўней да нас прыїжджае беларуская тэлевізіённыя, здымаючыя працэсамі з Акадэміі навук. Якай бы ні была Акадэмія навук Беларусі — гэта Акадэмія Навук. Грамадзкай згодай была б супрацоўніцтва з Акадэміяй, якія кожуць у цэлым правільнія речы, разам з усімі астатнімі. Маё арганізаційнае бачаньне гэтага працэсу — ён павінен ісці не ў рэвалюцыйных выданыях, а ў канцакце з Акадэміяй навук.

**«НН»:** Такім чынам, у беларускай культуры Вам бракуе...

**МН:** ...беларускага кіно, тэлебачаныя, радыё. У літаратуры мне хадзялася б месца пераклады, напрыклад, усяго майго любімага Германа Гэса. Перакладчыкі ўжо вывесілі асноўныя вехі, асноўных аўтараў перакладілі але ўсё па адным-двах творах. Але я на бачу проблемы з тым, што літаратурычных часопісаў паменела. На халену іх шмат? Хай бы лепш яны былі добрыя. Да таго ж, калі знойдзеца чалавек дванаццаць энэргічных

хлапцоў, якія захочуць стварыць часопіс, то яны яго створыці! Калі ў Беларусі чалавек ста аматараў літаратуры захочуць прасоўваць нейкі напрамак, выпрацоўваць кампазицію, дык і грошы знойдзутца, і папера.

## Менск завалены мuraёўскімі кніжкамі

**«НН»:** Дзе вайсьце для паслынчовага разывіція нацыянальной культуры?

**МН:** Вайсьце ў супольнай працы ўсіх інтэлігентніх ў адным напрамку, узорам якой можа быць Літва перад I сусветнай вайной, калі яны ўсе выступалі адзінмімі фронтарам. Беларусы ж не змагаюцца калектыўна за свае прыярэзты, а сварадца паміж сабой альбо ўносяцца нейкіе непараўменыне паміжсобу. Патрэбна грамадзянская згадка. Асобна падкрэсліло, што мову ні ў якім разе нельга рабіць палітычным чыннікам. Сёння юнацтво раскол, у тым ліку і ў правапісе. Прынамсі, для мяне гэты падзел мае вельмі важнае значэнне. Тыя ж летувісы — усе пісалі толькі «Нямунас» і «Вільнос».

Я адмоўна стаўлюся да існавання двух правапісаў аднадачосава. Я лічу тарашкевіцу лепшай, але ёсьць систэма адукцыі, пабудаваная на наркамаўцы, і разбурыць гэту систэму лёгка, а стварыць новую цяжка.

Неабходная супрацоўніцтва з Акадэміяй навук. Якай бы ні была Акадэмія навук Беларусі — гэта Акадэмія Навук. Грамадзкай згодай была б супрацоўніцтва з Акадэміяй, якія кожуць у цэлым правільнія речы, разам з усімі астатнімі. Маё арганізаційнае бачаньне гэтага працэсу — ён павінен ісці не ў рэвалюцыйных выданыях, а ў канцакце з Акадэміяй навук.

Калі ёсьць дзяржава, дык, якую б яна ні праводзіла палітыку ў сферы нацыянальнай культуры, чыннікам будзе інтэлігэнцыя — месьці здольнасці дамовіца паміж сабой наконт базовых падстаў. Пакуль гэтага няма, беларусы маюць перспектыву паўтарыць лёс лу жыцкіх срабоў.

І кадэбэшнік беларус, і Лукашэнка беларус, і я беларус. І міліцыяны, і Лукашэнкі, і Пазъякі, і беларусы замежжа — усе

вельмі розныя і жывуць у розных абставінах. Але ўсім можа быць за апору інтэлігэнцыя. Адукацыю для сваіх дзяцей, далучэнне да літаратуры, мовы, гісторыі нашай беларускай супольнасці — усё гэта атрымае толькі праз інтэлігэнцыю. А яна мусіць дасягнуць грамадзянскай згоды. Іншай чалавек, які карыстаецца якой хошч чужой (небеларускай) мовай, атрымае маральнае права называць сябе дзесяцім беларускай культуры. Жыцьцё вымагае грамадзянскай згоды людзей культуры. Жыцьцё вымагае перамоўу зь іншымі бокам.

**«НН»:** Грамадзянская згода зь піянерскай уладай?

**МН:** Я казаў пра грамадзянскую згоду людзей культуры.

**«НН»:** Але часам іншыя бок проста нікі не хоча сябе прайвінці, група па ўнармаваныні правапісу ні перад кім дзівяйрой не зачыняла, проста нікто не прыходзіў...

**МН:** Падчас кангрэсу я адзін вёў круглы стол беларуска-расейскага супрацоўніцтва, бо дырэктар Інстытуту мовазнаўства, мой сустаршыня, не звяўўся. І дакладу не прачытаў, а я хачэ задаць яму гэтае пытаныне, чаму другі бок нікі сябе не прайвіў. Ужо нікто не сумніваецца ў tym, што патрэбны зъмены, — і прыхільнікі наркамаўкі, і тарашкевіцы, і прыхільнікі кампрамісу, але неабходна выпрацаваць міжанізм зъмены на правапісе. Зарас ужо бачаць неабходнасць перамен. Падштурхоўваць гэтыя зъмены можна, але сварыца нельга.

Менск — гэта горад, за межамі якога пачынаецца Беларусь. Я старавося раскладаць, адкуль узыніла гэтая граматыка, як ей займаліся. У Пецярбурзе ж быў выдадзены і слоўнік Насовіча, выданыя якога курыраваў акадэмік Шахматай. Трошки раней перад імі быў айцец Ян Грыгаровіч, прафесары сывітар, які склаў «Беларускі архіў старажытных грамат», ды запавідаў Насовічу скласіці слоўнік гістарычных тэрмінаў з дакументаў свайго архіву. Працавалі з розных накірункаў, але Каstryчніцкая рэвалюцыя высунула на першы плян Тарашкевіча, і гэта быў рух наперад.

**«НН»:** Якай канчатковая мэта Вашага праекту?

**МН:** Выданыя книгі. Да трохсотдзяці Пецярбургу выйшли книгі, прысьвечаныя польскаму, фінскаму, німецкаму, французскому, татарскому Пецярбургу. Пра пецярбургскіх беларусаў, апрача Семашкевіча, нікто іншыя кнігі пакуль не напісаў. Ужо маю 30 друкарскіх аркушоў тэксту. І хочаць, каб книга была з каліровымі ілюстрацыямі, бо Пецярбург — прыгожы горад. Паказаць у кнізе і беларускую жыцьцё, і звязаць увагу на людзей, што русіфікаўліцца. Яны мелі маёнткі на беларускай тэрыторыі і тым самым прывязваліся да беларускай рэчаіснасці, ульявачы на яе. І калі іх збіваеш усіх у купу, дык высьвятацца, што гэта ўсё праста іншакі пачынае выглядаць — паўнавартасна і матутна.

**25 чэрвень ў Санкт-Пецярбургу адчыняецца 13-я міжнародная канферэнцыя беларусістай, якую ладзіць, як заўжды, Мікола Нікалаеў. Адначасова будзе сівяткавацца ў 150-годдзядзе доктара філялягічных навук Міколы Нікалаеў (нар. 21 лістапада 1955 у Шчучыне) — беларусіста нумар 1 у Рәсеi.**

Мікалай Сухазанет з-пад Слуцку, цэлью на тобі генэралай, мэдыкай. Я заўсёды паказваю суродзічам у Пецярбургу царкву Спаса на крыні і расказваю пра Ігната Грэйвіцкага, які бамбандуў расейскага цара. Але ў гэтай сітуацыі быў яшчэ адзін беларус — генэрал-лейтэнант Яўстах Багданоўскі з Магілёўшчыны, найлепшы хірург Венена-мэдyczнайскай акадэміі, якога паклікалі ратаваць Аляксандра II. Вось Іасакеўскі сабор Манфэрана Агоста, аднак сыштэма ацияленення і віэнтыльны ўм — інжынэр Лукашэнка, родам з Віцебску. Куды ні ткніся, усёды знойдзеш вельмі прасунутых беларусаў.

Браніслаў Тарашкевіч пісаў сваю граматыку ў Пецярбургскім універсітэце, у супрацоўніцтве з выдатнымі расейскімі навукоўцамі, якія яе раздагавалі. Цяпер мая задача — вывучаць біяграфіі гэтых людзей і паказаць, як існавала беларуская культура ў гэтым горадзе. Я стараюся раскладаць, адкуль узыніла гэтая граматыка, як ей займаліся. У Пецярбурзе ж быў выдадзены і слоўнік Насовіча, выданыя якога курыраваў акадэмік Шахматай. Трошки раней перад імі быў айцец Ян Грыгаровіч, прафесары сывітар, які склаў «Беларускі архіў старажытных грамат», ды запавідаў Насовічу скласіці слоўнік гістарычных тэрмінаў з дакументаў свайго архіву. Працавалі з розных накірункаў, але Каstryчніцкая рэвалюцыя высунула на першы плян Тарашкевіча, і гэта быў рух наперад.

**«НН»:** Якай канчатковая мэта Вашага праекту?

**МН:** Выданыя книгі. Да трохсотдзяці Пецярбургу выйшли книгі, прысьвечаныя польскаму, фінскаму, німецкаму, французскому, татарскому Пецярбургу. Пра пецярбургскіх беларусаў, апрача Семашкевіча, нікто іншыя кнігі пакуль не напісаў. Ужо маю 30 друкарскіх аркушоў тэксту. І хочаць, каб книга была з каліровымі ілюстрацыямі, бо Пецярбург — прыгожы горад. Паказаць у кнізе і беларускую жыцьцё, і звязаць увагу на людзей, што русіфікаўліцца. Яны мелі маёнткі на беларускай тэрыторыі і тым самым прывязваліся да беларускай рэчаіснасці, ульявачы на яе. І калі іх збіваеш усіх у купу, дык высьвятацца, што гэта ўсё праста іншакі пачынае выглядаць — паўнавартасна і матутна.

Менск — гэта горад, за межамі якога пачынаецца Беларусь.

Станоўчыя тэндэнцыі ў белкультуры ў ацэнцы доктара Нікалаеў:  
 — імклівае разывіць сучаснай музыкі;  
 — дзейнасць «Беларускай энцыклапедыі»;  
 — фармаванье нацыянальнае школы жывапісу.

# Беларусістыка: жыцьцё пасъля съмерці

На пачатку чэрвяна прайшоў IV кангрэс Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў. Новым старшынём арганізацыі стаў мовазнавец, кандыдат філалёгіі Сяргей Запрудзкі. Ён зъяніў на пасадзе заснавальніка МАБ Адама Мальдзіса. Са сп. Запрудзкім наконт мінулага кангрэсу й будучыні МАБ гутарыць карэспандэнт «НН».



Палеміка на прэзентацыі Клясычнага правапісу. Сяргей Запрудзкі справа.

**«НН»:** Чым сёлетні кангрэс беларусістаў адразуніваўся ад папярэдніх?

**Сяргей Запрудзкі:** Праца асацыяці становіцца больш складанай. Гэта звязана з тым, што славістыка — і беларусістыка як яе складовая частка — у заходніх краінах апошнім часам звужаеша ў сваіх рамках. Нават у такой малгунай славістyczнай краіне, як Нямеччына, славістyczны дысцыпліны закрываюцца. І далейшая прагноз унушацца пэсымізм: у хуткім часе ў Нямеччыне будзе калі пяці ўніверсітэтаў, дзе славістыка будзе існаваць як спэцыялізацыя. Гэта прыкрай!

**«НН»:** Чаму занепадае славіства?

**С3:** Заходнія славісты жартуюць: славянскія краіны перасталі быць для іх ворагамі. Адсутнасць канфрантациі спрыяе таму, што ўрады іх дзяржаў лічыць: раз Расея ці славянскія краіны не ўзўляюць праблемы, значыць, на іх вывучэнне можна асыгнаваць менш сродкі. Зусім зразумела, што, напрыклад, у ЗША цяпер квітнее акурат славістка, а не славістыка.

**«НН»:** На гэты кангрэс не прыехалі беларусісты з Амэрыкі...

**С3:** На кангрэс быў заяўлены даклады Курта Вулгайзера і Томаса Бэрда. Але абодва не прыехалі з фінансовых прычынай, усё ж на пасэдку ў Беларусь трэба сабраць нямана грошай. Янка

Запруднік і Вітаўт Кіпель, на-  
колкі ведаю, едунь на Зыезд бела-  
русаў съвету, што пройдзе праз  
месяц. Два візіты ў Беларусь за  
паўтара месцы — нерэальні.

**«НН»:** Якія праблемы ста-  
яць сёняні перад асацыяційнай  
беларусістай?

**С3:** Эсьць клопаты арганіза-

зусім зразумела, што,  
напрыклад, у ЗША цяпер  
квітнее акурат арабістыка,  
а не славістыка.

цыяна-фінансавага характару. Я  
ужо нанес візыт у Мін'юст: нам  
была зроблена заўвага, што даку-  
менты асацыяці саставляюцца і патрабуе  
абнаўлення. Кангрэс і даў пад-  
ставы для абнаўлення гэтай да-  
кументатыўнай. Перад намі таксама  
стаіць пытаньне ўдакладнення  
ці пацвярджэння юрыдычнага  
адрасу. Нам патрэнен сталы пры-  
тулак, аргтэхніка і ўсё, што трэба  
любой арганізацыі, якая хоча  
мень актыўную сувязі з сваімі  
сябрамі...

Нягледзічы на падзенніе кан-  
юнктуры на славістyczнай дась-  
ледаваніі на Захадзе, з апош-  
нім пяці гадоў з'явіліся ў некаторых  
краінах — у тым ліку ў за-  
ходніх — дасьледчыкі, што ціка-  
віцца беларусістикай. Выхад-  
ваныне ці ўзгадаваныне замеж-

ных беларусістаў — гэта свое-  
сабівага «паштучная» работа,  
што патрабуе індывідуальнага  
падыходу. Таму трэба цаніць  
кожнага замежнага грамадзяніна:  
у Польшчы, Рассі, Германії,  
Чэхіі, — які стаў цікавіцца бела-  
рускім пытаннемі.

**«НН»:** А можна назаваць гэ-  
тыя новыя імёны?

**С3:** У Німеччыне маладая  
дасьледчыца Кляўдыйя Гуртыг  
выдала падручнік беларускай  
мовы. Яна, дарчы, добра валодae-  
гутарковай беларускай мовай і  
мае добрых сябров у Беларусі —  
гэта таксама вельмі важна. Мар-  
ян Слобада — дасьледчык з Кар-  
лавага ўніверсітэту ў Празе, са-  
зылінгвіст. Дарчы, ён цяпер працуе  
у нас у БДУ, выкладае  
славаўскую мову. Для стаўнічы-  
тайчай вайшай газеты знаёмым  
эсьць імя літаратуразнаўцы Анд-  
рэса Бёма. На кангрэс прыехаў пра-  
фесар Саарбрюкенскага ўніверсі-  
тэту Роланд Марці, які першы раз  
удзельнічыў у адной з беларускіх  
канферэнций у 2002 годзе. Гэтым раз-  
ам ён выказаўся на такую акту-  
альную тэму, як правапіс. Я бачу  
выразную дынаміку ў зацікаў-  
ленынях многіх «новых» беларусі-  
стай. І гэта на матыве, каб такія  
кангрэсы ладзіць і надалей. Кан-  
грэс — гэта заўсёды шычслівы  
выпадак, калі зібраюцца многія  
беларусі з розных краін. Перад-  
дусім на кангрэсе яны маюць маг-  
чымасць пазнаміцца асацыя-  
стыкамі. Мне было прыемна назіраць, як

маладыя нарвэжаць, немка, чэх  
размаўляюць паміж сабой на мове  
міжнародных зносінаў — бела-  
рускай.

**«НН»:** Ці азначае гэта, што  
найблізыя даныя маладых  
беларусістаў ажыўваеца аку-  
рат у мовазнайстве?

**С3:** Нядрэнны попыт на бела-  
рускісту таксама ў галіне гісто-  
рыі, літаратуразнаўстві, этна-  
логіі. Такія навукавыя адукаціи  
многа з'яўляюцца ў Німеччыне  
(найперш гісторыкаў, і ўжо да-  
волі многа вядомых), у

Польшчы, у іншых краінах. Ся-  
род літаратуразнаўцаў назаву  
Бзату Сывэк з Люблінскага ка-  
таліцкага ўніверсітэту, Томаша  
Вальта з Апольскага ўніверсітэту.  
Цешыць і то, што некаторыя  
маладыя вывучаюць творчасць  
маладых аўтараў. Як, наприклад,  
Катахына Бартноўская, дас-  
ледніца Андрэя Хадановіча.

**«НН»:** Ці мелі Вы выразную  
праграму дзеяньні, калі ішлі  
на пасаду старшыні? Ці адбы-  
лася карэкцыя гэтай праграмы  
пасля азнямлення са  
станам арганізацыі?

**С3:** На жаль, ніхто іншы не  
прэтэндуваў на гэту пасаду. І  
няможна казаць, што была кан-  
курэнцыя праграм, канкурэнцыя  
асобаў... Мая праграма даволі  
простая і ў найкрайней меры «пры-  
земленая»: мы здача вельмі  
важным захаваць нашу аргані-  
зацыю. У міжкангрэсаві час  
(2000—2005) існавалі розныя  
праблемы бытавання асацыя-  
цыі. Кангрэс мусіў адбыцца ў  
другой палове 2004 г., аднак мы  
не змаглі яго правасці з аргані-  
зацыйна-фінансовых прычын. Я  
пабайваўся, ці не напаткае такі ж  
лес і гэту спробу правасці кан-  
грэса... На шыясце, гэтыя засы-  
роты не апраўдаўліся: аказаўся,  
што дзеяньніца нашай асацыя-  
цыі запатрабавала і ўнутры Бела-  
русы, і па-за межамі яе.

**«НН»:** Замежныя сабры аса-  
цыяці беларусістаў — гэта  
своеслабіўны беларускія  
«паслы добрыя волі» ў замеж-  
жы. Ці адчувае гэта дзяржава?

**С3:** Міністэрства замежных  
спраў стварыла больш спрэчны  
рэжым пры прыездах ў Беларусь  
для наших калег з заходніх краін:  
яны бясплатна атрымалі візы. Да-  
лагом Камітэт у спраўах рэлігіі і  
нацыянальнасці — у першую  
чаргу пры арганізацыі круглага  
стала, прысьвечанага беларускай  
дывіспары, і налагі выступіў каар-  
динарамі у наших адносінах з  
урадам, Акадэміі навук. Хацял-  
ся б больш цесных кантактаў і  
больш падтрымкі з боку  
Міністэрства адукацыі. Фактычна  
усе нашы сабры — гэта супра-  
цоўнікі ў выкладчыкі розных бела-  
рускіх і замежных ўніверсітэтаў.  
І адукацыйны напрамак мае  
вялікае значэнне ў дзеяньні  
нашай асацыяці.

**Гутарыў**  
**Аркадзь Шанскі**

## КАМЭНТАР РЭДАКЦЫІ

### Крызіс беларусістыкі? Не, зъмена жанру

Раней замежнае беларусазнаўства зводзілася пераважна да  
мовазнайчых і этнографічных дасьледаваній. Ціпер выдатныя  
працы на гісторыі Беларусі ствараюцца далей за Польшчу й Расею,  
і ня толькі ў асяроддзі дывіспары (Снайдэр, К. Яры, Ліндэр,  
Катлярчук). Таксама ў Еўропе й Амерыцы квітнеюць палітычныя і  
еканамічныя дасьледаванія беларусі (Марплз, Сілікі,  
Казанецкі). Прычым многія з гэтых штудый маюць не  
акадэмічныя, а прыкладныя характар. Ужо найамейшыя  
аналітычныя цэнтры Захаду займелі ў штаце «беларусістай». Што  
лukaшэнкаўскай уладзе някіцірна, бо непадкантрольна. Хай бы  
беларусы з сваімі беларусістамі займаліся вечна вершамі  
дыялектамі. А так я нікіць і на будзе.  
Ніякага заняды беларусістыкі праз заняды славістыкі не  
адбудзеца. Наадварот, беларусу прызналі ня толькі як этнас, але  
і як палітыкі. Як суб'ект гісторыі.  
Сп. Запрудзкі з традыцыйнай асьцярожнасцю абмяжоўвае  
беларусістыку да культурызнаўства. А яна ўжо выйшла за гэтыя  
вузкія межы. Як тое зерне, што, паміраючы, дае новае жыццё,

# Трэцяя хваль

Ці гляблізацыя пагражает інтэрсам нацыянальнай дзяржавы? Ці зьяўляеца мэтай дзяржавы абсалютызацыя ўлады і ці павінна ўсё, што яе абмяжоувае, разглядаца як пагроза? Тады б у якасьці ідэалу трэба было прызнаць таталітарную дзяржаву — толькі яна мае ніякіх абмежаваньня ў дачынені да ўласных грамадзян.

Артыкул Лешака Бальцаровіча.



Андрэй Іванкевіч

Гляблізацыя — ўсё, што адбываеца ў сучаснасці. Менавіта так акрэсліваюць апошнім часам моднае слова. Толькі акрэсленіне гэтае непрэтычнае — ба казаць «усё» зарана. Аньтаглябалісты ўжываюць гэтае слова для абавязанчынні ўсяго дрэннага, што ёсьць у сучасным съвеце. Яно адгырывае для іх ту самую ролю, што ў некаторых асцірдках слова «кэзаліберальны» ўпрынімліваюць — «буржуазны». Аналагічныя і асцыяцыйныя, якія гэтым словам спадарожнічаюць: буржуазная эканоміка, лічылася памылкай, адхіленнем ад адзіна слушнай звязы, якой была эканоміка маркісцікай.

Гляблізацыя — гэта процілегласць ізаляцыі асобных частак съвету. Краіна гляблізуецца,

калі зьнікаюць ці зъмяншаючыя бар'еры ў кантактах яе жыхароў з людзьмі зь іншых краін. Калі робіцца больш інтэнсіўнай іх міграцыя, разъвіаеца міжнародны гандаль, што ў сукупнасці азначае разъвіццё фінансавых рынкаў. Урэшце, немалое значэнне для апошніх мае і амен інфармацый. У XIX ст. нішто так не паспрыяла міжнароднім пераміжчынню капитала, як вынаходства тэлеграфа, што паскорыў амен інфармацый пра каштоўнасць фінансавых актыўаў між краінамі. У эпоху Інтэрнэту, перавагі бесперашкоднага амену інфармацыйнай інфармаціі на грудзёнку.

Калі мы будзем разумець гляблізацыі менавіта так, вывіцца, што гэта звяза зусім ня новая! Як вынікае з даследаваньняў па эканамічнай гісторыі, мы перажываем ужо трэцюю хвалю.

## Калі ЗША былі небагатыя...

У эпоху Рымскай імперыі съвет быў больш гляблізаваны, чым у сярдзвівetchy: рымская дарогі, ідэя Pax Romana і далёкая падарожнікі, прычым ня толькі салдат рымскай арміі, але і купцоў. Потым, і досьць надолу, гляблізацыя замерла.

Першая вілікам хвала зарадзілася ў Новы час — у 1850—1914 г., калі шпарка пачаў разъвівацца свабодны гандаль, зазналі разъвіццё і фінансавыя рынкі.

Тады аперацыі заключаліся ў перацяканні капіталу з багатых краін у бяднейшыя. Галоўным донарам капіталу, а значыць, рухавіком гляблізацыі, была Вялікабрытанія, на якую прыпадала да 80% экспарту капіталу. Капітал накіроўваўся ў бяднейшыя краіны — ЗША, Канаду, Аўстралию і Аргентыну, нацыянальны даход якой у XIX ст. раўняўся даходу ЗША, пакуль працівнікі даходзілі ў выніку няўмелаага кіравання катастрофічна на ўпаў.

Дзякуючы міграцыі зъмяншалася нароўніць паміж людзьмі. Мігравала, перш за ўсё, нізкакваліфікованая насельніцтва — так, з Ірландыі з прычыны вілікага голаду ў XIX ст. выехала палова жыхароў. Гаворачы

ты працы тых кваліфікованых ірляндцаў, што засталіся ў краіне. Адначасова гэта запавольвалася рост даходаў жыхароў ЗША, хоць яны і так хутка расцялі ў выніку павышэння кваліфікацыі працоўнай сілы, пашырэння тэрыторыі, разъвіцця тэхнікі.

Першая хвала гляблізацыі трывала тры дзесяцігодзінні і амаль пад канец 1920-х. Росту ізаляцый паспрыялі, сирод іншага, занядзялі валютнай сістэмы на аснове золата і зъяўленні дзяўюх варожых рынку таталітарных систэм, а значыць, па сваій сутнасці аньтагляблісціх, — фашызму і камунізму. Съвет уступіў у яе вельмі часцаслівую эпоху: узрасла нароўніць як паміж бяднейшымі і багацішымі краінамі, так і ўнутры саміх бяднейшых краін. Прывяло да гэтага згортаўванье экспарту з бяднейшых краін, дзе ён گрунтаваўся збольшага на працы людзей нізкай кваліфікацыі. У гэтай сытуацыі цікава не закрануць праблемы пратэкцыянізму багатых краін. Пратэкцыянісцкія заходы, што ставяць перашкоды імпарту з бяднейшых краін, шкодзяць жыхарам апошніх. Багаты Захад у вялікай ступені працягвае такую палітыку і да сёньня, бо як інаки акрэсліць сельскагаспадарчы пратэкцыянізм і абарону вытворчай тэктэлью? А гэта дзяве галіны, у якіх малгі блізкія павышэння на прамысловыя прадукцыі, якіх збудавалі экспартарысцтваваную эканамічную мадэль. Приклад гэтых краін спрычыніўся да рэвізіі шкоднай парадыгмы, заснаванай на перакананні, што эканамічную адсталасць можа пераадолець толькі актыўная дзяржава, якая ізаляе краіну ад імпарту і канкурэнціі, каб мецьмагчымасць разъвіваць айчынныя галіны гаспадаркі.

## За мурамі мытаў

Пасля чарады вясінніх і палітэчных узрушэнняў наўшоў другі этап гляблізацыі — 1950—1980-я. Быў адноўлены міжнародны амен — на жаль, толькі на ўзроўні багатых краін. Усходні блёк перажываў сваю «антагляблізацыю», ці ізаляцію ад Захаду. Ни браў узделу ў гляблізацыі і «трэці съвет», перш за ўсё, з прычыны тагачасных памылковых эканамічных тэорый. Лічылася, што для пераадолення адсталасці неабходна інтэрвэнцыянальнае дзяржава, якая ў значнай ступені замяшчала б сабой прыхватнае прадпрымальніцтва і рынак; паколькі ў бедных краін няма шанцаў на экспарт, яны мусіць браць курс на ізаляцію, спрабуючыя знойдзі ўласны шлях да дабрабыту за мурамі пошлін. За такую палітыку прыйшлося заплаціць вялікую цену — крызісам і паглыбленнем адсталасці. Зявіліся, аднак, і выняткі — так званыя «азіяцкія тыгры», якія збудавалі экспартарысцтваваную эканамічную мадэль. Приклад гэтых краін спрычыніўся да рэвізіі шкоднай парадыгмы, заснаванай на перакананні, што эканамічную адсталасць можа пераадолець толькі актыўная дзяржава, якая ізаляе краіну ад імпарту і канкурэнціі, каб мецьмагчымасць разъвіваць айчынныя галіны гаспадаркі.



ПРАФЭСАР ЛЕШАК БАЛЬЦАРОВІЧ — прэзыдэнт Польскага нацыянальнага банку. У 1989—1991 і 1997—2000 гадах быў намеснікам прэм'ер-міністра — міністрам фінансаў (на ўрадах Т. Мазавецкага і Е. Бузка). Артыкул быў напісаны на аснове лекцыі, прызначанай 17 студзеня 2005 году ў польскай Акадэміі наукаў.

## камэнтары і пошта

### Посьпех Кітаю

Трэцяя хвалі гляблізациі пачалася ў 1980-я і стала працягам другой, адно што пашыралася на вялікую колькасць краін «трэцяга савету» — тых, якія зрабілі вывады з гісторыі і началі праводзіць у жыцьцё прынцыпы, як называюць яго аланіты, «нэалібэралізму», скасоўваючы гандлёвыя бар'еры і даючы дарогу замежнаму капіталу. Такім чынам, з пачатку 1980-х мы можам наўзіца практыку гульбічнага эканомізмант: ёсьць краіны на шляху разъвіцця, якія ўключыліся ў гляблізацию, адкрыўшы межы і праўшоўшы ўнутраныя рынакавыя реформы, і краіны, якія гэтага не зрабілі. Мы можам таксама парадунуваць вынікі — розынца калясцяльна.

З краін, што дасягнулі посьпеху у разъвіцці, найбольшага посьпеху дамогся Кітай. Ён з гледзішча палітычнай сістэмы застасцца сацыялістычным, затое ў сферы эканомікі з канца 1970-х дрейфуе да капіталізму.

Кітай прыцягвае ў некалькі разоў большыя замежнікі інвестыцыі, чым Індый, якую прыніта лічыць капіталістичнай краінай. Таксама Кітай мае ў пісьці разоў большы аўтам экспарту, у значнейшай меры дасягнуты дзяячоў прымам замежнікі інвестыцыям. Індый абіжжараванія грувасткай бюраракратыі, начала лібералізацыю, хоць і з вілікімі агаворкамі, але нават гэта прывяло да паскарэння росту ВУП.

Дзяячоў зменам у гэтых дзіўных краінах аднако прыметна зменышыўся прапранец сусветнай галечы. Бо на Кітай і Індый, у якіх жыве звыш двух мільярдаў чалавек, прыпадае 1/3 зямнога насельніцтва.

У абеддзвох краінах рынковыя реформы, спалучаныя з палітыкай адкрыўшасці савету, былі галоўнай перадумовай эканамічнага і сацыяльнага прагрэсу. Раней гэтым шляхам прайшлі «азійскія тыгры» — Паўднёвая Карэя, Тайвань, Гонконг, Сынгапур, Малайзія, Тайланд, Інданезія. Хто на ўзделчычай у гэтым працэсах ці ўключыўся надта неглыбока? Афрыка, дзе гэтаму перашкодзілі ётатычныя ці скарупаваныя рэжымы, і Блізкі Усход, таксама закрануты рознымі формамі сацыялізму.

### Абароненая ад усяго

Новай якасцю трэцій хвалі гляблізациі зьяўляеца магчымасць перадачы вобразаватвору (ня толькі інфармацыі, але і эмоцый, і невэрбалных м��ных сродкаў) на адлегласць дзяякоў чы тэлебачанню і Інтэрнэту. За выняткам гэтага мала што змянілася.

У параўнанні з першай хвалі гляблізациі сучасныя перамішчэнія насељніцтва меншы. Больш як ста годаму было напросту менш амежаваныя з боку багатых супрацівітстваў бедных, таму выезд «на заробкі» быў адным з найболей пасыяховых способаў разбагаццець. Таксама, калі гаварыць пра перамішчэніе капіталу, беручы пад увагу эканоміку багатых краін, хваліва німа чым: Вялікабрытанія была большым экспартэрам капіталу (у адносным вымярэнні), чым сёньняшнія

ЗША. Што немалаважна, тады асноўная маса капіталу цікля ад багатых да бедных, у той час як ціпера большая частка капіталу адбараўчца ў коле самых багатых. Гэта, відома, не праўя злой волі ў дачыненіі да бедных: інвестары кіруюцца эканамічным разылкім і, ацэнваючы варункі інвеставання, знаходзяць лепшыя ўмовы ў сябе дома, чым у байдзеных краінах — як правіла, наўстайлівых палітычна і ў выніку нестабільных эканамічных.

Існуе, аднак, шмат краін «трэцяга савету», якія ўключыліся ў працэсы гляблізациі, — там мы назіраем прытом прымых замежных інвестыцый. Тых, хто байцаў быццам па згубных выніках на паліту замежнага капіталу, павінны паглядзець на краіны, адбараўніцы ад такой «рызыкі», — напрыклад, большасць краін Афрыкі, Біру, Паўночную Карэю, якія знаходзяцца ў глябальнym крэзісе, выліканым у тым ліку і адпречваннем чужога капіталу. Там, дзе не прыкасне сур'ёзы замежны капітал, як правіла, німа і шануецца на істотны ўнтурон інвестыцый. Іх укладнене наяўны там «антыйдзяржавы» лад, калі ўлады, замест таго каб аховацца грамадзянам, адшуканстві ў забычыўшца прадпрымальцам стабільнасць іх інвестыцый, адбрадаўцоў грамадзян.

Я наядаваю здакрытыя краіны, якія разыўваліся б згэтах як дынамічна, як супастаўная з ёй падвode патэнцыялу адкрытай краіны. Сыцверджаныне, што гляблізация вядзе да галечы, — відавочнае махлярства. Прычына галечы, перш за ёсць, у браку рынковых реформаў і выніку гэтага ладу. Адкрытысцю, аднак, можна карыстацца па-разнаму. Польшча можа даступу да сусветных фінансавых рынкаў звесці да ролі крэынцы фінансаваных раздзяліў, бюджетных выдаткаў ці крэынцы прымых інвестыцый, якія паскарапаць білдэрнізациі краіны. Ці, скажам, у Аргентыне здарыўся фінансавы крах таму, што яна ўключылася ў гляблізацию? Гэта так, але гэта ўсё роўна што гаварыць: не павінна быць агню, бо можна апячыся.

Фактам зьяўляеца тое, што краіна, адкрыта пасля замежных капіталам, рабіцца прадметам аізнікі ў вачах замежных інвестараў. Тых, натуральна, стараючыяся скрупульзнай аізнікай з інвеставанням, таму ў гляблізованым сусвеце на аізніку краіны часцей маюць большы ўплыў эканамістам, чым палітыкам. Таму калі краіна ізolationista ад савету, на якую-небудзь прывабнасць цяжка разльвіцца. Доступ жа да фінансавых рынкаў настолік істотны, што некаторыя краіны, абіжжаючыя даўгамі, не згадаюцца на іх сыпісаныне, бываючы, што пасылаюцца аізнікі, якія стаўніць малапрыбыўлівымі і будуть адзінкі з аізнікамі да сусветных фінансавых рынкаў (менавіта таму краіны, якіх закрунула цунамі, адмаяціліся ад скасавання іх запачынасці).

Калі мы будзем разумець нацыянальныя інтарэсы як максымалізацыю дзяржаўнай улады,

нам давядзенца прызнаць працэсіяльнае гляблізациі, ці ізаляцію, станам, найлепшым для краіны. Але ці добра гэта для грамадзтва і эканомікі гэтай краіны? Відома, не. Гэляція любой краіны ад навакольнага савету выракае яе на адстасць і галечу. Добры лад, у сваю чаргу, грунтуючы на паўшырэнні ўлады дзяржавы, а на адбоне бясльпекі і свабоды грамадзян. Адна з праўя гэтай сваёй адносіні да іншых краін — ім паўстала іміграція. Эфектам гляблізациі бедных, таму выезд «на заробкі» быў адным з найболей пасыяховых способаў разбагаццець. Таксама, калі гаварыць пра перамішчэніе капіталу, беручы пад увагу эканоміку багатых краін, хваліва німа чым: Вялікабрытанія была большым экспартэром капіталу (у адносным вымярэнні), чым сёньняшнія

### з пошты рэдактара

#### Конкурс на найлепшае марнатаўства, або Сындром Башмачкіна

20 гадоў таму амэрыканскі псыходыятрый прышёл да высновы, што, калі чалавек мноства працуе і имае больш нічога ня траба, гэта паталёты. Прыдумалі наўтварэніе тэрмін «працаголік». Расейскія псыходыятры называюць запішаную цігу да працы сындромам Башмачкіна, павінні літаратурнага героя Акакія Акакіевіча Башмачкіна. Дробны кантактскі клерк жыў за кошт таго, што кожны дзень толькі перапісваў загады вышыні, што як амбіжкоўвае, разглядаца як пагроза?

Калі так, то ў якасці ідэалу трэба было прызначыць таталітарную дзяржаву, бо толькі яна на мае ніякіх амежаванняў ў дачыненіі да ўлады інвестыцый, якія аховацца пад згубнымі дзяржавамі.

У цяперашняй Беларусі амаль кожны месяц праводзяцца агледы-конкурсы на найлепшыя дасягненні ў ўсіх сферах жыцця. Найлепшыя садок, сельскі, мэдзхор, хлеў. Наставнікі, доктор, дяржава, токар, пекар. На распушкінскім узроўні ўжо дадумаліся да поўнай абсурды — праводзяць конкурс на найлепшага прадпрымальніка. Усёгдацы калас пад назір'ем РБ ціпера будзе меці найлепшага капіталіста. Але страшна тое, што яна крэйтару, па якой можна апячыся, працу сплачылістка. Калі на абласнім агледзе-конкурсе на найлепшыя ў Віцебскай вобласці прызналі Германавіцкі сельсавет, то паказычы працы проста абсурдысты. Старшыня сельсавету Ясюковіч пахавалася, што толькі агароды сельсавета падзяліліся на 16 кіламетраў. А калі ў суседнім сельсавете ўзвядзены 15 кіламетровы ўзвод, выхадзіць, яны прыносяць недастаткова? А што калі тая агародка нікому не патрабана, а старшыня сельсавета не давяраюць выбаршчыкі?

Чыноўнікі ад цяперашніх улады арыентуюцца на законныя патрабаванні выбаршчыкі, а на самадурства вышыншых начальнікаў. Каб утрымацца на пасадзе, ім трэба дагадаць вэртышыкам любой цаной. Будучы выконваць любыя благуздыны загады — выганіць карбу на пашу туды, дзе яшчэ вырасла трава, галасіць патрыятычныя песні чужой дзяржавы.

А сама галоуне, для чаго цяперашні небеларускі юладзе спатрэбліўся таго пасудамерамплемствы? Ей треба адцігніць увагу народных мас, каф за єзтімі пустымі бурбакамі нікто не заўважыў, што закрываючы беларускія школы, вынішчыацца беларуская мова, разбираючы агарады беларускія народы.

Пад шырмай «навядзенай парадку» Беларусь атрымала засяліцаў чужынкамі. Тут яны атрымліваюць пасады, кватэры і пэнсіі. А потым этама публікі вальці на выбары да галасу за добра-га бацьку, ба кораніе беларусы даўно разбарацца, што іх чакае пасыль «абяднання» з Расеяй.

Але прамаскоўская юлада на вечнай. Нацыянальныя сілы ніколі не дагусяцца, каб беларусы зылікі з карты ўзоропты, сталі гноемі гісторыя для іншых народоў. Воні вызвільнага руху наўсіх суседзяў в Украіне, Літве і Польшчы паказавае, што наш дабрабыт залежыць толькі ад нас саміх.

**Аляксандар Шчамлік, Амбрасавіч (Шумілінскі р-н)**

### КОНКУРС

#### Ворша. Вынікі

Падведзены вынікі конкурсу «Аршанская слава» на найлепшыя дзіцячыя мастацкія творы, прысьвечаныя бітве пад Воршай і Вольга Мірчук («Аршанская залата») з Янава, Вадзім Цывілька («Перамога пад Воршай») і Алеся Жыткевіч («Аршанская бітва») з Менску, Паліна Пірагова («Бітва пад Воршай») з Наваполацку.

Экспазіцыя мастацкіх твораў, даследаванія на конкурс, разгортаўся на ўздыбе Таварыства беларускай мовы (Менск, Румянцава, 13).

**Наш кар.**

### ВОДГУКІ

#### «Прададзены гонар, або Карупцыя ў шахматах» («НН» ад 3 чэрвеня)

Артыкул «Прададзены гонар, або Карупцыя ў шахматах» («НН», 3.06.2005) быў выступлены на сایце «Беларускія шахматы» ([bchess.narod.ru/](http://bchess.narod.ru/)) і вылікай вострую дыскусію.

**Outlooser.** Я за куплю звяньня! У маламаёмых шахматысту зьяўляеца дадатковай краіны прыбыль. Асабіла добра, калі камусыць ѡдзеца прыкупіць у турнір, Тады ў шахматысту зьяўляеца сродкі на ўзделу на «ненармальных» турнірах, дзе прыкананы нормаў яму гаворкі, — ўсё гэта вядзе да ўздыму шахматнага паўнага.

**Sergei.** У іздзе хочацца бачыць шахматысты ад усялякага «сплаўнага» бруду. Але гэта могуць сабе дазволіць альбо аматары, альбо мноція прафесіяналы. Але якбы прафесіяналам менш высокая кваліфікацыя? Для многіх з іх шахматы — адзіны спосаб зарабіць сабе на хары, а шахматнай кваліфікацыі часцічкай бракуюць, каф зарабіць гроши выключна сумленнай гульнай. Таму яны практична вымушаны ісці на розныя хітрыкі. Некаторыя аматары набываюць звяньі з дзяла фанабары, прафесійныя шахматысты — дзеяла ганарараду, зынік на турнірах, звяньі купляюцца транзірамі для прыстыжу і падышыншыя заробку... Варыянтаў безычнік. Ад «маніпуляцый» выйграюць усе — і тыя, хто працягае парты, і тыя, хто набывае, і арганізатары турніраў, і суддзы, і многія службовыя асоцыі розных шахматных федэраций. Прайграюць аматары. Але як гэта заканчыцца ёсць? Такія турніры яны не наведваюць у якасці гледача, парты гэтых турніраў не вынашоўчы, ім хопіць і Крамніка з Лекам. На адной чашы шаляю ўзмэрнія чысціцца шахмат, на другой — матэрыяльны дабрабыт вязніцай колькасцю людзей.

**WP.** Ліпавыя турніры кідаюць цену на тых, хто сумленна выканай норму (такія таксама ёсць). Шкода наносіць рэпутацыі шахмат як гульни. І з яе сыходзяць буйныя спонсары кшталту «Intel». У выніку, бегаючы за дробнымі грашымі, вы трапіце вялікія.

**Завочнікі чыстыя?** «У завочніх шахматах такой звязы, як карупцыя, на майбі памяці не было. Папярэдне, партнёры, як правіла, малазнаўчы і знаходзіліца да далёка адзін ад другога, па-другое, склад турніру рэгіструеца арбітру і рэйтингавыя камітэты адразу па заканчэнні асабінай парты (пры гэтым турніру цалкам, як у ФІДЕ), і абавязковы разам з записам парты, без якога нельга атрымліваць нават палаву базы. Таму сплюнаваць піктограмы «партнёры» агульныя для ас滂ага ўзделыніка папросту немагчыма. Адзін «партнёры» шахматы, што сустрэліся, — гэта згоды на нічью праз некалькі хадоў ад парты, ас滂ага калі сувязь надта дрэнная. У турніры прац звязанай поштой, дзе я выканай норму гросмайстра, сам быў вымушаны зрабіць таякіх нічных зудзелынікамі з Аргентыны і Чылі.

**Зыміцер Лыбін, міжнародны гросмайстар ІКЧФ**



# Верашчака і мачанка

У верашчакі слайная біяграфія, і ў сучасных гіт-лістах столічных рэстаранаў яна займае не апошнє мяесца. Народная этымалёгія выводзіць гэтае слова ад шыпеньня кілбасы падчас смажанья. Піша Але́сь Белы.

Але гэта не адзінай вэрсія падходжання традыцыйнай беларускай, польскай і літоўскай стравы.

Дзіўным чынам верашчака на зынкала, як большасць іншых старадаўніх страв, а нават увайшла ў зацверджаны строгімі дзяржавнымі беларуска-савецкімі канонам. Ня будзем на яе крыдуваць за гэта, хіба лепей парадумесці.

Магчыма, адной з дадатковых падстаў пашырэння своеасаблівага «культурнага верашчака» ў XIX ст. была асоба Марыі Верашчакі, каханай Адама Міцкевіча. Але верашчака куды старэйшая за эпоху рамантызму, бо вядомая ад сярэдзіны XVIII стагодзьдзя.

Пры дверы карала Аўгуста III у Варшаве быў, як кажуць, славуты кухмістар Верашчака, аўтар адмысловага спосабу падавання кілбасы. Кілбаса, што падавалася «на верашчаку», раззалася ў таперыцы, перакладалася кавалкамі сала і палівалася вострай падлівай. Есці ж трэба было лъжкай, адсюль і прымаўка: «за карала Саса лъжкай кілбаса».

У клясычнай польскай кулінарнай верашчака, або «кілбаса пастаропольскую», дагэтуль гатуеща зь белай кілбасы, зваранай у пиве напалам з вадой, затым пакрышанай на кавалкі і вельмі хутка

(каля адной хвіліны) патушанай у густым заквшаным цыбульным соусе. У сучасных рэзілатах чамусьці часта забываюцца на цыбулю, але без яе, мусіць, верашчака губляе сувязь са старадаўнімі сармацкімі традыцыямі.

Вынаходніцтва кухмістра Верашчакі хутка выйшла за межы каралеўскага двара. Напрыклад, у канцы XVIII стагодзьдзя ў

Падабаецца — мачайце.  
Ну а не — то выбачайце.

Нясьвіжы частавалі «кілбасой», так званай верашчакай, з соусам падрыхтаванай, гасцьцей бернардынскага кляштару.

Паступова назва пашырылася на стравы на толькі з кілбасы. Сёння ў Беларусі верашчакай або мачанкай называюць страву, адрознную ад клясычнага першазору: падсмажаныя або адвароныя кавалачкі сала, каўбасы, сывінныя рабрынкі з вострымі прыправамі падкалочваюцца мукой, тушаць у печы і ядуць як мачаныне для бліноў. У Літве і на паўночным заходзе Беларусі верашчаку часта рабілі на хлебным

або бураковым квасе. Бывала верашчака і зь селядцоў.

Прынятая лічыць, што верашчака і мачанка — гэта адно і тое ж. Калі казаць пра рэзальную практику сучаснага грамадзкага харчавання, гэта праўда. Але пачаткова гэтыя паніяцці зусім не былі тоеснымі, і, бадай, наша культура толькі выйграла б, калі б мы навучыліся адрозніваць гэтыя паніяцці. Мачанка, або маканіна, — гэта ўвогуле любы соус, рэдкі або густы, гарачы або халодны, пададзены асобна да нейкай «шчыльнай» стравы. У такі соус мачалі бліны, кавалкі хлеба або гародніну: таны, але эфектнусы спосаб унесці разнастайнасць у мэню ў незаможных сем'ях. Зрэшты, і ў заможных таксама: але тады мачалі ўжо, хутчэй, халодную вяндліну. Соус для бліноў, відома, малі гатаваць і з падсмажанай ды падкалочанай мукой сывінны, але ўвогуле варыяント асноў для мачанкі-маканіны было шмат — творог або съмятана з рознымі дабаўкамі ці нават звычайнай селідовыя лёк.

Зывя гэтая вядомая ня толькі ў Беларусі: амэрыканцы вельмі любіць такую немудрагелістую закуску, асабліва характэрную для нефармальных вечарынак, а ад іх тая мода пашырылася па ўсім заходнім съвеце. Па-ангельску маканіна называеца «dip» («to dip» — «мачаць»): да крекеру, чыпсау, цвёрдых кілбасак — «кабанасаў», варанай або нават

сырой гародніны (папрыкі, цыкоры, рэвеню, артышокаў, салеры), нарэзаных дробнымі порціямі «на адно мачаныне», падаюць халодныя соусы на аснове съмтаны, тварагу, ёгурту, маянезу.

Амэрыканцы любяць падаваць немудрагелістую мачанкі на нефармальных вечарынках. А гарачую страву з бліноў і мяснога соусу можна называць толькі «верашчака».

Будзем спадзявацца, што па мерах распаўсюду ў нас гэтага грубават-дэмакратычнага звычаю слова «мачанка» адновіць сваё пачатковасць значэнне. (Ці для гэтага авабізкова траба, каб патырпела паразу «амэрыканская мара»?) А гарачую страву з бліноў і мяснога соусу будуць называць толькі «верашчака». Можа, хтось, сыгра адкінуўшыся на съпінку красла, раз-пораз прыгадае і легендарнага каралеўскага кухмістра, і рамантычную музы ліцвойскага паста-выгнанініка. Ці гэта толькі мроі, якія падзеляць лёс іншых тутэйшых летуцэнных прасектаў, недадуманых думак, незгатаваных-нізье-дзеных страв? Пажывём — убачым: люд просты, суровы судзьдзя нашых мараў, вырашыць...

## РЭЦЭПТЫ

### Верашчака з салам і сэльдэрэем

200 г сала, 2—3 столовыя ліжкі пшанічнай ці ячнай муки, 1 шклянка вады, 1/4 шклянкі хлебнай закваскі, 2 цыбуліны, 1 сэльдэрэй, соль.

У кастрюлю ўліць воду і хлебную закваску, давесці да кіпеніння. Муку падсмажыць на патыльні (бяз тлушчу!) і, калі яна набудзе злацісты колер, злыёгку разбавіць водой, пасыць ўліць на кіпячую воду з закваскай. Гатаваць калі піці хвілін. Сала наразаць кубікамі, цыбулю і сэльдэрэй — палоскамі. Сала падсмажыць з цыбуллю і сэльдэрэем, пасыць чаго пераклапаць і падаць.

### Верашчака арыгінальная, «кухмістарская»

0,5 кг белай каўбасы, 2 ліжкі тлушчу, 1 цыбуліну, 1 ліжка белага вінігара воцату, 1 шклянка піва, 1 шклянка муки, соль, перац, цукар.

Каўбасу адварваць 30 хвілін у піве, разбавленым водой. Цыбулю дробна наразаць і падсмажыць на невялікай колькасці тлушчу. Муку і тлушчу падсмажыць да ўтварэння злыёгку паддуміненай масы. Пасыць развесці 1/2 шклянкі адвару ад каўбасы, якая гатуецца. Атрыманы соус заправіць сольлю, перцам, цукрам і воцатам. Каўбасу парэзцаць на кавалачкі дэужыней некалькі сантиметраў і дзесяць зь лішкам хвілін патушыць у соусе на вельмі павольным агні.

Як нядзеля, дык і бліны, а дзе бліны, там і мачанка.

Мачанка, або маканіна, — гэта ўвогуле любы соус, рэдкі або густы, гарачы або халодны, пададзены асобна да нейкай «шчыльнай» стравы.

Такую мачанку з блінамі гатуе Андрэй Касплярэвіч, кухар менскай рэстаранцы «Мірскі замак».



СЛАВАМІР АДАМОВІЧ

# Цана Эўропы

*Нарвэскім уладам, адказным  
за прыём і размыячэнне  
безсанці...  
Землякам...  
Дачэю Ксенію...*

Паэт ня можа служыць уладзе —  
тому што ён сам — улада.  
Паэт ня можа служыць сіле —  
тому што ён сам — сіла.  
Паэт ня можа служыць народу —  
тому што ён сам — народ.  
**Марыта Цвятаева**

## I. «Гуманітарны прытулак»

Раніцай 13 лютага 2005 году (было ўжо съветла) у майдане нарвэскай кватэры ў запалізным гарадку Будзэ заверашчай званок. Я хачёў спаść, але мусіў падняцца, бо званок быў настырным. Устаўшы з ложкі, я паглядзеў у акно, але нікога не было відаць — значыць, той, хто званіў, ужо стаяў каля дзвігніка кватэры. Тады мне падумалася, што гэта, як і плянавалі, прыхалі амэрыканскія мармонты, каб забраць мяне ў царкву на нядзельную службу. З гэтай думкай я й адамкнёў дзіверы...

Што было далей, памятаю цымяна. Памятаю, было ѹх двое-тroe, у шапачках-масках, якія цяпер модныя сирод бандзюкоў, тэрарыстай і рознага роду «службай бізнескі прэзыдэнта». Памятаю, яны разам паспелі выгутніць нешта падобнае да баўсога клічу — каб агаломышыць... Далей, відаць, быў трапны ўдар, які на неікі час адключыў мяне ад рэчыніцасці. Аднак жывое ня так прости зацвеці ў абдымкі съмеркі раней прызначанай пары. І мая істота — ня я, паэт С.А., а мал фізіялогія, маё цела — змагалася за жыццё і ў адключы...

Каб я не махаў рукамі, мне звяязали ѹх ззаду плюстківым шнурам — засталіся сълды на записыях.

Каб не кръгчай — душылі мaim жа махровым ручніком, выхапленым з душавога пакою (на шыі неікі час были відаць странгуляцыйныя сінікі-палосы).

Але самае цікавае — тэхналёгія зъбіцца! Білі прафесійна і... «шкадуючы», бо нінос, ні зубы, ні корпус цела не пашоджаныя, што цяжка ўявіць па выніках звычайнай побітавай бойкі. Сур'ёзна адблі толькі правую шчаку, зрабілі «адбіўную», якія і праз два месяцы яшчэ не праўши, і добра калі пройдзе...

У выніку шматлікіх удараў па твары я атрымаў міністрасенне мазгой, а таксама часовасе разбаліянсаванне зроку.

Пасля таго як бандыты пакінулі кватэру, я, відаць, неікі час віалаўшы не прытымні ў вітальні. Нарэшце апрытомніў, зразумеў, што адбілося, і ўжо съвядома пачаў змагацца за сваё далейшае выківыванне. Ногі не трymалі ад слабасці: страшоў носам шмат крыві. На калідор вылаўшы на каленях. Пэрыйдычна выключалася памікс, і пэрыйдычна я спрабаваў устаць на ногі, абаўпрачаўся сыпнікай аб съціні. Паспрабаваў паклікаць на дапамогу суседзю — не аказалася голас, толькі глухія хрыпы пасля махровай сціжкі-пятлі. Тады вылаўшы на пад'езд і, стоячы на

каленях, скрываўленым носам (рукі ж ззаду звязаныя) націскаў на кнопкі кватэрных званкоў. Скрываўшы усю панэль, але так нікто і ня выйшаў. Траячы апошнія сілы, змот трапаць у неікі калідор, дзе і заўважыў кабесту з малым дзіцем...

Жанчына разрезала дрот на руках і выклікала хуткую.

## II. Чаму?

Гэты напад на мяне — характэрны прыклад у шрагу яскравых іншых, які съведчыць пра альбо бяздарную, альбо злачынную, альбо бяздарна-злачынную адначасова палітыку нарвэскіх уладаў адносна бежанцаў.

...Мая бежанская справа пачалася з допыту, які цягнуўся два дні агульна гадзін калі 12. Расказаў я шмат пра нашы беларускія справы, дакументы паказаў, даведачкі, відэаматрылы етс., етс... Маладая съледчая і малады жаракладчыца гатовы былі вішаваць мяне з хуткім атрыманнем палітпрытулку, настолькі відавочным для іх быў менавіта палітычны характар майданісправы.

Але замежны дырэктарат (UDI) — амагчыма, і той, хто стаіць яшчэ вышэй?.. — так не лічыў. Пасля транзытнага лягеру мяне разам з тысячам іншых бежанцаў, добрую палову якіх складалі ўцекачы з былога СССР, адправілі ў бежанскі лягер у запалізным Рогнане. Там я хутка адчуў непараўнаную ні з чым силу непрыязнасці, каварнасці, а то і адкрытай нянявісці бежанцаў адзін да аднаго і да краіны, якай іх прыняла.

Я атрымаў прытулак, але не палітычны, а толькі так званы гуманітарны.

Ужо вясной 2003-га стала мне зразумела, што хуткага адказу ад нарвэскіх уладаў чакаць не выпадае — наадварот, чакаць трэба дзярпартыі. І тады, як і многія іншыя бежанцы, я пачаў эканоміць на сацыяльны выплаце: стаў харчавацца прадуктовымі адкідамі, апранацца выключна ў сканд-хэнд, зьбираць і здаваць пустыя пляшки... Я апусціць сябе на саме дно зўрэйскага кантэйнера; я пачаў спазнаваць адвартон бок зўрэйскай демакратіі і зўрэйскага эканамічнага цуду ў нарвэскім выкананні. Пры гэтым я штодня адчуваў, як расце непрыязнасць маіх быльх суйчыннікаў па СССР да мяне пээрсанальна, нібы гэта я быў прычынай іх бедаў і проблем...

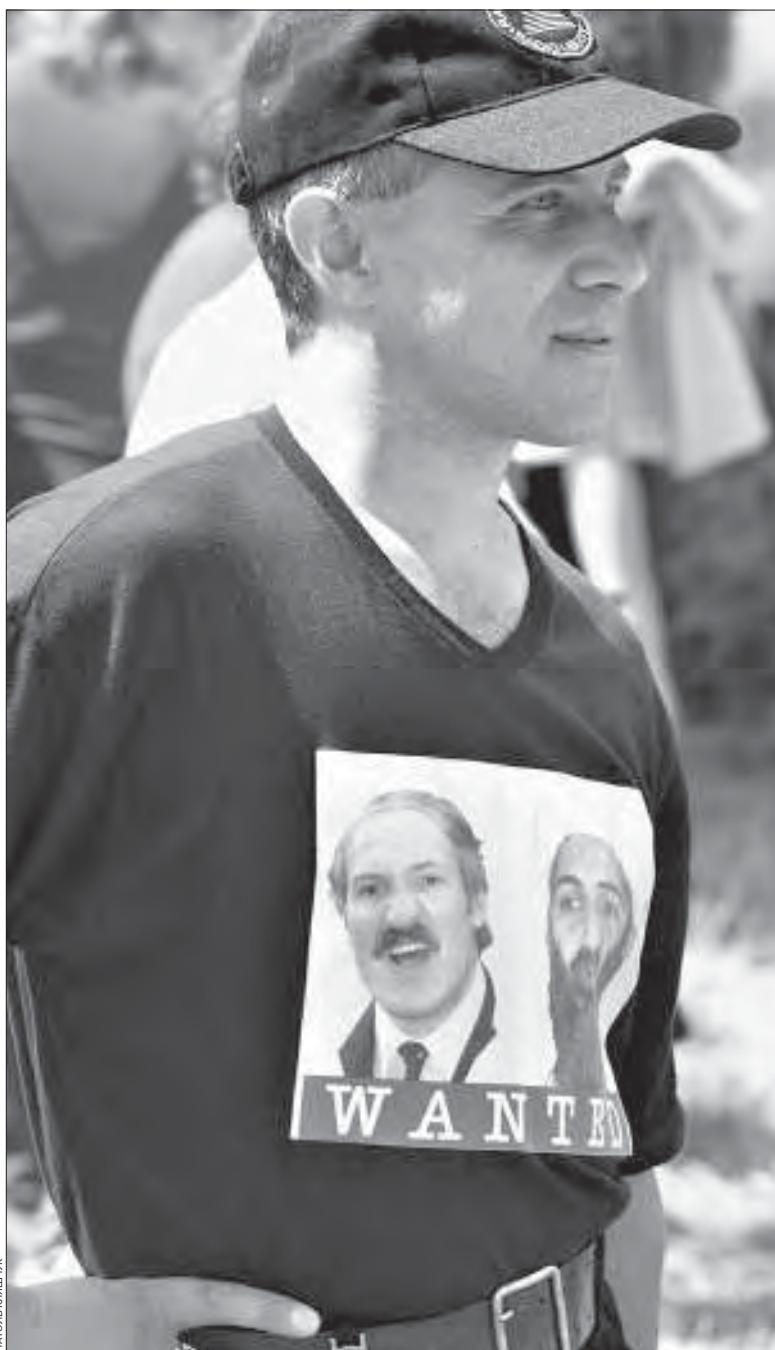
Летам я ўйшакаў з лягеру ў горы, на прыроду: зімой становіўся на ліжкы...

Разы два я прасіў дырэктарку лягера ў Рогнане пасяляці мяне асобна ад іншых бежанцаў. Замест гэтага на прыяցіў больш як двух гадоў лягера існаваныя мяне пад дзесьць разоў перасялялі з пакою ў пакой.

Між тым час ішоў, і дырэктарат па спраўах замежнікаў нарэшце прыняў рашэнне: на свой дзень нараджэння, 8 сакавіка 2003 году, я атрымаў адмову ў палітпрытулку.

Перажылі і гэта. Адвакат даслаў скаргу. Новая беларуская дыяспара Эўропы паабязцяла падніць шум...

Другое рашэнне было становучым: 30 снежня 2004 году я атрымаў прытулак, але — і гэта ўдакладні адвакат — не палітычны, а толькі так званы гуманітарны.



## III. Успамін пра самагонаварэнне

Гэта калісьці было:

хата, зіма і холад.

У полі шмат намяло,

пад ложкам бушу солад;

Сусед нечаканы прыйшоў

(варыць самагонку з бацькам);

схаваўшы под шапку вушшу,

дастай самагонныя цацкі.

Сыярша разъяляні агонь,

паставілі трубкі і трубы,

і цубар, і цеста ў далонь

уліпла, як воск у зубы...

У хаде паліпі печ,

за садам кіпела работа...

Варыць самагонку — рэч!

на хутары, у суботу.

Было гэта так даунё —

пачатак сямідзясятых...

Лавілі дарослыя, і дно

выбівалі з цэбраў мурзатых.

Але самагонка — напой

жытнёвы, жывы і чисты,

хто піў яго з галавой,

рабіўся як дуб — вячысты...

Я помнію, што пасядзець

бацькі маладыя ўмелі:

хто голас меў — мог съпець...

Пад закусь павольна хмелялі...

А як жа елі!.. Бабуля на стол

стаўляла капусту з дзежкі,

грыбную поліку і расол,

мачоныя сыраежкі...

З шаста дасталі пару кілбас

і бондачку для малечы.

Гарэлка — дарослы, а дзецям — квас

і дранікі съвежыя з печы.

Пяршак пілі, курсў «Беламор»,

партынных крыху згадалі,

і хтосьці, на хлеб намазаўшы здор,

выпіў і кракніў: «Дастайлі..»

06.03.2005, Паўночная Нарвегія

# Тройца. Зелянец. Пяцідзясятніца

— На Тройцу ў нас кірмаш быў! — А што там прадаюць? — Нічога. У гэты дзень можна прыяджаць у госьці без папярэджання і запрашэння. Апошніе пакаленіе дробнай шляхты съятавала Тройцу, як не съятуюць нават Вялікдзень ці Купальле. Русальныя песні, саладкаваты водар явару. Гула бяседа. «Колькі ў небе зор, цяжка палічыць...» Піша Тацяна Барысік.

Напрыканцы 1980-х — пачатку 1990-х у вёсцы Круглоніўка даўно не было каму вадзіць траецкія карагоды, заломаць бярозкі. Набліжэйшая царква месцілася ў суседнім Глускім раёне, у Гарадку, кілямэтраў за дзесяць. Тыя, хто меў звучку па съятах хадзіць туды, памерлі щастаўліся зусім. Дый явару, каб съятуюць, а пасля на падлогу сланы, не было. Рака Піціч таксама за дзесяць кілямэтраў, а балота асушылі яшчэ задоўга да таго, як я нарадзілася. Пэўна, таму і русалкі не вяліся, калгаснага жыта ня блыгали.

Але затое пажылья круглоніўчы, апошніе пакаленіе колішній дробнай шляхты, съятавалі Тройцу, як не съятуюць нават Вялікдзень ці Купальле.

На Тройцу ў нас Кірмаш быў! Некалькі ў студэнцкія гады ў кампаніі знаёмых, збольшага таксама гарадзкіх віскочаў, толькі з-пад Магілёва і ваколіц, згадала пра кірмаш. Адразу прагучала пытаньне:

— А што там прадаюць?

— Нічога. У гэты дзень можна прыяджаць у госьці без папярэджання і запрашэння.

Да той пары я чамусыці личыла, нібыта кірмаш паўсюль у вёсках правіць, толькі ў розныя дні. Пра тое, што «па-правільному» гэты звычай завесці Прастольнымі съятаўмі і захаваўся мала дзе, даведалася ня так даўно. У дзяцінстве ж траецкі кірмаш бачыўся мне авабязковым, як Новы год, як Першамай.

Напірэдні мялі дзеркачом вуліцы, двор. Прыйбіrali ў хоне — засыпілі найноўшыя палавікі, дарожкі, пакрываля, накрыўкі.

На Тройцу заўсёды красаваў дзвіносным зубкамі лубін. На Тройцу нам з сястрай бабуля дазваляла апрануць гарадзкія строі, якія бацькі ў сумкі пакавалі. У астатнія дні мазаць «харашошую адзёжу» забаранялася. Мы штогод у вёсцы летавалі. Су-

кенкі тыя так і заставаліся новымі.

Але на кірмаш з раніцы, «строіўшыся» як найлепш, ішлі да аўтобуса сутракаць гасцей, хоць дакладна ня ведалі, хто менавіта прыедзе і ці прыедзе наагул. Пасыльце разам грамадою ішлі ў хату. За стол сядалі. У бабулю з дзядулем заўсёды абед быўнішто сабе, да Тройцы ж рыхтаваліся асабліва, сёе-то прывозілі ѹ госьці.

На кірмаш прыяджаі розныя людзі, хто часцьці, хто радзей. Усе яны нарадзілі ў Круглоніўце, даводзіліся нам сваякамі, але настолкі далёкімі, што растумачыць роднасныя сувязі ўдавалася адной бабулю. Я ж, колькі ні спрабавала, так і ня здолела запомніць.

Прыяджаі Нікіціны — Анатоль і Соф'я з Бабруйску. Адукаўаныя, нягледзячы на немалады век, надзвіні зарыстаўвалі ў сучасным жыцці людзі. Пасталеўшы, я даведалася, што ні партызанская мінуўшчына, ні гады не замінал ім ані да дачкі ў Ізраіль падарожнічаць, ані слухаць радыё «Свабода», ані філізофія Рэрыха пікаўница.

Наведаўшы неяк жывавы, падобны да артыста дзед Дзямін з Менску. Яго мае дзядуля з бабулю ў свае сэмдзесят з гакам гадоў паважна называлі дзядзькам Дзямінам. Калісьці Дзямін быў сасланы ў Сібір — як спэкулант і кулак.

— Прыйшлі па мяне, а ў мяне рукі па локі ў крыві — кабана разъбіраў.

Гналі па этапе. Ён здагадаўся, на воз да кухара ўскочыў, у памагатыя прапрасіўся. Кухар, пашкадаваўшы, ці яшчэ з якой прычины не прагнай Дзяміна з воза. Мо таму і пашчасыціла выјыць. У Беларусь вярнуўся, збудаваў дом у Асіповічах, пасля ў Менску. Заўжды ўмёу зарабіць — быў на ўсе руки майстар, апрач таго вырошчаваў кветкі, гадаваў

нутры. З аповедаў дзеда Дзяміна я баялася прапусціць хачы слова. Ужо ведала ад бабулю, што раскулачвалі працаўных, ні ў чым не вінаватых людзей. Падручнікі школьнія пісалі адвартавае.

Бываў на кірмашы і знакаміты Ванька Лівонаў з Салігорска. Як можна было такога сівога дзядзьку Ванькам клікніць? Бабуля, пэўна, памітала яго іншым. У маладосці Ванька не адразу нікому не падобаўся прыкладнымі паводзінамі. Аднаго разу нават бацьку прыстрашыў:

— Жані, а то печ разбуру!

У адказ на пагрозу бацька адлучаваў сына, звяязаў і пад лаўку кінуў. Дапамагло. Іван вывучыўся, выбіўся ў людзі, уладкаўшыся як нікто іншы. Ні ў чым на меў недахвату! Даўчка ў Нямеччыне, сын у Ленінградзе. Сам працаўаў спэцыяльным карэспандэнтам нейкай сталічнай газэты. Прыедзе ў калгас і пытаему ў старшыні:

— Ну, пахваліць цябе ці збесьці?

Той адразу і яйкі, і міса наясে.

У вачах сваякоў Іван быў паспяховано асобай, ухвальным прыкладам для маладзейших. Таму мне ў падлёткавыя гады хадзелася быць падобнай да яго, а не да Юр'я Гагарына.

Гула бяседа. Спіявалі песні:

— Колькі ў небе зор, цяжка палічыць... — широкаю павольнай ракою разъліваўся бабулин голас.

І размовы, размовы! Пра што толькі ні гаманілі, ні спрачаліся.

— Выпіца калі-небудзь траба. Толькі хворыя на п'юць, — лаялі альтынъялагольны закон.

— Людзі падзяляюцца на некалькі частак. Самая вілікай — падхалімы, — выказваў свае думкі дзядуля. На жаль, прыведзеную ім клясыфікацыю цалкам на памятаю. А вось пра падхалімай чамусыці не забылася. У 10—13 год такія слова шмат пра



АНДРЭЙ СУХИЧУК

навакольны сьвет тлумачыць.

Усё было на тых бяседах, апрач хлускі і дурнаватай хамаватасці накшталт:

— Выпілі, дык во супам закусыце!

— Вася! Вася! Дай я цябе паща-  
лу!

Наагул не было нічога, што на-  
гадвалі б кепскія фільмы на эм-  
тывсковага жыцьця. Усёй вёскай  
пасірод вуліцы не пілі, мацер-  
ных прыпевак пад гармонік не  
сзывалі.

Госьці хачы і ў нас спыняліся,  
але і на іншых аднавіскойці,  
таксама далякіх сваякоў, не за-  
бываўшіся. Добрая пачастка ў такі  
дзень у кожнай хоне была. На-  
ведвалі на толькі жывых, а пам-  
ерых на могілках. Даўней, по-  
купль не звязвалася моладзь, былі  
танцы. Зараз жа ціхім адвароч-  
кам проста сядзелі на вуліцы,  
нісьпешна абмахаваючыся бэза-  
вымі галінкамі.

Апошнія гады на Тройцу гас-  
цей не было. Хто ў лепшы съе-  
тадышоў, хто занядужаў. Нямог-  
ла ўжо бабуля ўсё роўна памята-  
ла пра кірмаш. Прасіла прыба-  
ти ў хоне. Спадзівалася:

— А мо хто і прыедзе...

Год таму на стаіла і яе. Памерла  
у трауні, якіх двух тыдняў не да-  
жыўшыся да съяўта. Сёлета будучы  
помінкі ставіць, таксама на Трой-  
цу. Так супала выпадкова. А  
можа, і не зусім. Як пра яе і ўсё  
добрае напамінаць.

У дзяцінстве мне не прыходзі-  
ла ў галаву, нібыта Тройцу съяў-  
куюць іншай.

Усё-такі ёсьць генэтычна пам-  
іць. Русальныя песні, саладкава-  
тавы водар явару вярэдзіць  
дущу. Ды пачучыць гэтым адразу  
засыціць туга на амаль адмерлай  
зядзінцы, па съяице, зь якім  
нельга павіншаваць па тэлефоне,  
або як кажуць у тых краях, праз-  
дравіць.

## ПІЛІГРЫМКІ

### Па Віцебшчыне 6—10 ліпеня

Пілігрымка ў гонар Палацкіх  
мучанікаў—базылянаў

Віцебск—Слабада—Шуміліна—Обаль—  
Гараны—Палацак.

Збор у аўтарак, 5 ліпеня, а 20-й на Ўсьпенс-  
кай Горцы ў Віцебску.

Даведкі: Палацак: іераманах Лявоніч (Ту-  
моўскі). Тэл.: (8-0211) 43-71-75, маб.: 714-  
17-78; mail: leonteios@tut.by  
Віцебск: айцец Зыміцер Грышан: Тэл.(маб.)  
675-29-97, e-mail: immeradel@tut.by



### У Будслай 2 ліпеня

На съята Маці Божай  
Будслайской

Выезд увечары 1 ліпеня а 19-й,

2 ліпеня а 06.30.

Даведкі

праз тэлефон: 200-44-15.



# Далёкія сны, дзіўныя кветкі

ІГАР БАБКОУ

\*\*\*  
прыпінак  
святло  
  
Фантастычныя  
  
далёка-далёкія сны  
кнігі і людзі  
  
Там там  
  
краіна эўропа  
дзіўныя кветкі твае  
  
на падвоканыі



Андрэй Іваневіч

## Алесю Разанаву – ліст

пакуль ты карміў гановэрскіх птушак  
тут памірала эпоха

стагнала, курчылася, рассыпалася на шматкі  
заўтрашніх газетаў  
асеклі сноў, забытыя дробязі  
ўспаміны герояў  
а потым  
памірала ціха і незаўважна  
пакідаючы паслья сябе  
чыстая вуліцы й гару трупаў на тэлеэкране  
дзюркі нэкралёгай  
усталивания рэпутації  
параграфы ў гісторыі літаратуры

не, мы яшча не памёрлі, шапталі героі  
адзін аднаму ў даўгіх калідорах  
халодных шэрых будынкаў  
а хтось кранаў рукамі съцены  
а хтосьці нема крычаў на папялішчы  
пра чэмнія часы аданаразовых чалавечкаў  
хцівых відовішчай  
часы близкай съмерці...

пакуль ты карміў гановэрскіх птушак  
тут памірала паззія

зьбірала поўныя залі  
інтэрві ў лепшых газетах  
а потым клаляса і памірала  
проста так  
ад шчасціці — ці ад агіды

Алесю, нямя як перадаць гэты ліст  
туды, дзе ты сёньня. На мяжу сну і явы  
да гановэрскіх птушак, на самы скрай съвету  
бо мы цені чужых сноў — несьмартонія цені

разам з Эўрыдыкай заблукалі сярод жывых  
ссыпаем, плачам, дакранаемся да блокаў  
бо съмерць немагчыма там, дзе не было нараджэння  
каму за гата падзячыць — Платону, Ісусу, Лое Цзы  
я ня ведаю

\*\*\* (скажы тыя слова)

скажы тыя слова  
таямнічаю мова восеніскіх рыбаў

тое ж ёсць:  
доўжыцца сон берагоў  
ня ведае дна акіян

прывідная рука  
пэндзелем правіць  
шуму высаходых дён  
на перасохлы губах

## Gerai, літоўскае слова

циха дегаі шапачу, так ціха, што неба ледзь чуе  
слова мae, а слова і смага — навошта?  
слова і згадкі — навошта?  
ледзь варушацца губы  
ўсё, што трymалі, цяпер аддаюць — непатрэбна  
гэта нікому

ўздрыгваюць, ледзь варушацца губы і слова  
як пропуск — gerai  
добра? даруй — шапача як тац ціха, што неба  
ўздрыгвае і ня бачыць  
бачыць ня хоча, а слова, як пропуск  
ўздрыгвае і ня бачыць...

помнік у сэрцы маім і табе замест кветак  
словы жалобных, астылых і вечных — ахвяра

\*\*\*  
Ад аўтарскай самарэкламы ў  
сёньняшніх выданнях ніякавеш —  
наўпраст людзі самі сябе ў  
геніі запісваюць. Але ня сёньня  
яно началася...

Быў такі расейскі літаратар Антон Сарокін, які яшчэ ў 1930-і  
самарэкламаваўся на горш за  
літаратарап цяперашніх. Ён называў сябе «вялікім сібирскім  
пісьменнікам», друкаваў свае  
гроши, паштовыя маркі. Зрабіў  
візвітуку: канўдатам Нобэлеўскай  
преміі. На гэтым лавіліся:  
«Антон Саронавіч, вы ж не ат-

рымлівалі Нобэлеўскай  
преміі!» «А я і не кажу, што  
атрымліваў, я канўдатам Но-  
бэлеўскай прэміі».

Акадэмік Капіца яшчэ на  
пачатку саракавых казаў: «У  
нас усе трymаюцца за хвост  
факту. Але ў гэтыце факт павінен быць асаблівы. Напрыклад,  
калі вас укусіў сабака, гэта не газетны факт. А вось  
калі вы укусіў сабаку — гэта  
ўжо цікава. Калі сабака  
ўкусіў прэм'ера — гэта цікава,  
акалі прэм'ер укусіў сабаку —  
гэта ўжо сэнсация».

АДАМ  
ГЛЁБУС

## Сучаснікі

Шклярафф  
і інкунабула

Калекцыянэр Шклярафф мог і душу прадаць за патрэбную яму  
кнігу. Я так думано, але доказаў пра  
продаж душы ня маю. Зразумела, шмат хто хаець бы мець падобныя  
доказы, але дзе ж ты іх возьмеш?! А вось тое, што Шклярафф ажаніўся  
дзеля атрымання інкунабулы, ведалі многія. У вясковай цёткі была  
стараўганская кніга. Шклярафф да гэтай цёткі і з аднаго боку падкот-  
ваўся, і з другога пад'яжджаў, а яна інкунабулу не прадавала і не пра-  
меньвала. «Ну што ты хочаш за  
свяно рэліквію?» — пытала азартны  
зьбіральнік старыни. «Хачу, каб ты  
маю дачку замуж узяў. Як вольеш  
дачку, я табе на вясельле кнігі і ад-  
дам!» Аддала баба інкунабулу, а  
Шклярафф з бабінай дачкой пра-  
жыў дўгасе жыццё, і дзеци ў іх па-  
нараджаліся разумныя.

05.06.2005, 14:44

## Цішын і шэсьце

Тысяч 50 ідзе па вуліцы Багдановіча. Па краі калёны Цішын шыбуе.  
«Ты што тут робіш?» — «Калі вы-  
ходзіла 5 ці 10, я не ішоў. Калі выва-  
ліла 50, як можна не далучыцца? Ранім адбудзенша пераварот, а я не  
пабачу яго на свае вочы! Такое  
нельга пранусціць мастаку. Такое  
трэба глядзець!» — «Зьбіраеш матэ-  
рый на каршун «Рэвалюція ў Мен-  
ску?» — «Не!!! Рэвалюція на па-  
лотнах мяне больш не натхняе. Прайшло, сплыло, прамінула... Со-  
нечны хаос. Касымчыны антыпара-  
дак. Каляровая бязъмежнасць і гра-  
фічная матэматычнасць... Гэта  
міне захапляе. Тутака грамадзянскі  
доўг, ці як яго называць? Ты пісьменнік, ты і называй, а я пайду  
наперад, там будзе цікаві...» Ён  
прысьпешыў хаду. Грамадзянскі  
доўг і свабодны мастак, абсурднае  
злучынне заўсёды перамешвалася ў  
Цішыне.

09.02.2005, 15:58

## Кашкурэвіч і дамовы

Дамаўляцца шы Ігарам Кашкурэві-  
чам цяжка, бо дамовіца зі ім не-  
магчыма. У найкай ступені паразу-  
меца можна, але толькі ў той сту-  
пені, у якой ён сам захоча таго па-  
разуменя. «Што гэта за мастак, калі  
ён не свабодны, калі ён малюе елку  
пад дыктоўку? Мастак мусіць захоў-  
ваць і ахоўваць сваю свабоду, інакш  
ён не мастак!» — «Ты ж выконваеш  
замовы?» — «Толькі тыя, што зах-  
ачу. А не захачу і ня выканано». —  
«Ты ж ніколі нікому не адмаўля-  
еш?» — «Проста я не прагаворваю  
адмову ўтолас. Я адмаўляю пра-  
дзе. Ціха так шапчу сабе пад нос «а  
пайшлі вы да д'яблі», а ўтолас каку  
«так, усё зраблю, усё выканую,  
ніякіх проблемаў»... Калі з чалавек-  
ам можна дамовіца, ён ужо не ма-  
стак. Мастак — цалкам свабодны  
чалавек. Мастак — апошняя ў съве-  
це прафесія, якай дазваляе спазыяц-  
ца на працу. Прафесія, якай ўзаконі-  
ла авалявася ўсю натхненнасць і сва-  
боды».

10.02.2005, 15:20

# Знакі прыпінку



УЛАДЗІМЕР  
НЯКЛЯЕЎ

жыццё прыйшло.

\*\*\*  
Для таго каб быць літаратарам,  
дастасцюка на піць.

Страх, апрош страху, яшчэ і ап-  
раўданье. Баяцца зручна. Год  
семдзесят пабадісѧ, зірнеш — 1

# Ісьляндзкая дэпрэсія

Мужчынска гандбольная зборная Беларусі брала ўдзел у першым фінале чэмпіянату Эўропы — у 1994 годзе ў Партугаліі, потым цягам пяці разоў беларусы не праходзілі кваліфікацыі. І сёмае першынство кантынэнту абыдзеца бяз нас: неабстраляная беларуская каманда саступіла ісьляндзкім асам. 12 чэрвеня прайгралі ў гасціцах — 33:24, і 18 чэрвеня дома 31:34. Чатыры гады таму ў стыковых матчах з нашчадкамі вікінгаў мы гулялі крыху лепей — 23:30 і 26:27.

## Гандбол ля пальянага кола

Хацелася верыць, што беларусы калі і не праўюща ў фінальную стадыю чэмпіянату Эўропы, то, прынамсі, папусцю ісьляндцам нірвы. Пасля лютайскага лёсавання, якое звязло нас з прадстаўнікамі самай заходняй краіны Эўропы, спэцыялісты зазначалі, што эта ще не найлепшы для нас варыянт. Маўлі, за апошні час ісьляндцы значна аслабелі і ўжо не такія грозныя, як некалькі гадоў таму. На мінульым чэмпіянате съвету яны паказалі найгоршы з эўрапейскіх зборных вынік, фінішаваўшы пятнаццатымі. Аднак варта памятаць, што ў краіне з насельніцтвам 270 тыс. чалавек гандбол — спорт нумар адзін. І нацыянальны чэмпіянат моцны, і легіянэры расцягнушчы на памяцічных лігах съвету. Сутыкнушы ісьляндзкі гандбол і з апошнімі тэндэнцыямі часу. За нацыянальную зборную выступаючыя грузін Роланд Эралдзэ, латыш Аляксандар Пэтэрсанс і кубінец Ялескі Гарсія.

Зусім па-іншаму ставяцца да гандбулу ў Беларусі. Зрэшты, пра

**Ісьляндзкая дэпрэсія** (ісьляндзкі цыкён, ісьляндзкі мінімум) — вобласць паніжанага атмасфернага ціку над падъюнчай Атлантыкай. Адзін з найважнейшых цэнтраў дзейнасці атмасфери ў Паўночным паўшар'і. На надвор'і Беларусі ўпілываюць перыфэрыйныя часткі ісьляндзкай дэпрэсіі, якія прыносяць вільготнае паветра і выклікаюць паяцленне.



Байцы спэцназу ўнутраных войскаў МУС Беларусі на tym тыдні змагаліся за крапавыя бэрэты. Права служыць «прыездэнту і айчыні» атрымалі 13 з 54 чалавек, якія праз палосы перашкодай, дымавыя завесы і страліны здолелі дабрацца да самай крывавай часткі слабору — спарынту. Такога азарту, як падчас баксэрскага матчу, калі перамога няпўнайна, не адчувалася. Прэтэндэнты мусілі вытрымліць 12 хвілінай проці чатырох праціўнікаў. Многія атрымлівалі бэрэты, ледзь трymаючыся на нагах. Аднаго хлопца забрала хуткая. За слаборніцтвамі асабіста назіраў Дзмітры Паўлічэнка.

мачоў і заваявалі пунцёўку ў Партугалію. Куды лепші по-міцца 1989 год, калі ў фінале Кубку эўрапейскіх чэмпіёнаў менскі СКА саступіў у Бухарэсце камандзе «Сыяյяў» 21:30, а дома бліскучу выйграў 37:23. Два кавалі таго шчасці і цяпер былі ў Палацы лёгкай атлетыкі — беларускі нязменны трэнэр Спартак Мірановіч і яго ціпешашнікі Аляксандар Каршакевіч. Прайшло шасціццаць гадоў, і на спартовай пляцоўцы выступае ягоны сын — Максім Каршакевіч. Толькі ў адровенінене ад бацькі, што гуляў за зоркавы СКА, сын абаране коўлеры сталічнай «Віктаріі-Рэгіі».

## Пяць кроку ад Паўлічэнкі

Шмат нараканіяў выклада і хатнія пляцоўка зборнай — Палац лёгкай атлетыкі Спартовага клубу Ўзброенных сіл (ПЛА СК УС), што ва Уручы. Праўда, за некалькі тыдняў да матчу міністэрства спорту і турызму ў інтэрв'ю «Прэссболу» казаў, што, магчыма, матч перанесуць на Палац спорту. Але, відаць, пасля паразы ў Ісьляндый вырашылі захаваць статус-кво і паслаць гладкошчадаць ў 11 чэрвеня — месец, зручае толькі для тамтэйшых жыхароў. А для астатніх паспялітага народу эта як у чорта на рагах, у пачатку ж XXI стагодзьдзя жывём. Апошнія станцыі мэтро, потым трэба ехаць наземным транспартам пару прыпынкаў, а пасля, кінуўшы марна чакаць адзінкі маршрут на 8-мы кілометр, хвілін дзесьць ісьці пешкі.

Так з сябрам-калегам і зрабілі. Надвор'е было някескае, суботні лівені скончыўся, чому б не праісніць? Ідзём і захапляемся новапастаўламі гмахамі. Ўручча ды мясцовімі гістарычнымі славутасцямі — вай-

ковай часцю, дзе верна служыць радзіме Дзмітры Паўлічэнка, ды цэрквой, што сарамліва выгледае з-за плоту згаданай часці.

За трыццаць хвілін да пачатку міністэрстваў ўжо быly запоўнены на трох чверці. Журналісты звязка разымяшчаюцца з адваротнага боку пляцоўкі, за лаўкамі запасных, на так званых месцах для карэспандэнтаў. Хоць «месцы для прэсы» — гэта гучна сказана: гімнастычная лава і толькі. Хацеў бы я паглядзеца на тых дзівакоў, якія вырашылі прыгніць з боку ноўтобук. Нават я маючы патрэбы ў электрасетцы, а працууючы з акумулятарам, яго было бы надзея низручна трывамаць на каленіш п'я руках.

Але нара��аць дарэмна. Увесі матч мы правілі на нагах, дэфілюючы ад адной шрафнай плошчы да другой. А першы тайм нават і паказыўшы наўмысныя нірвы.

## Надзея першага тайму

Убачыўшы на разымніцы фактурных ісьляндцаў, я зразумеў, чому ніводзін акупант ня здолеў заваяваць гэтай краіны. Перамагчы таіх асілкаў, суйчыннікаў Торвальда Вандройніка, немагчыма. Асабліва выдзіліся лінейны звяномішак «Магдэбургу» Сыгфус Сыгурдан. Мэтры два росту, з азыснай і матутнай бародай. Выгледаў унушальна. Сыгурдан, дарчы, самае папулярнае прозывішча ў ісьляндзкіх гандбалісту. На пляцоўцы бегалі яшчэ два плюс трэнер Віга Сыгурдан.

За выключчынем Міхала Ўсачова (БГК імя Мяшкова), наўмысны здаваліся куды драбнейшы.

Ісьляндцы адразу ўзялі быка за пілі і павілі ў ліку 2:0, але беларусы аднавілі раўнавагу. Двойчы вызначыўся Іван Броўка («ЗТР», Запарожжа). Іван, які налетаў будзе гуляць у імемікі «Мэльзінгуне», быў найлепшым у першым тайме. Прайбаў сямістрэвія, прадзіраўся скрэзомагутную абарону гасцей, адчайнага змагаўся за кожны мяч. А праісніць пра гэты двухмэтровы бутонны плот ісьляндцаў было цікава.

У першым тайме трыбуны горча падтрымлівалі наўмысны атакі, вітаючы кожкі гол. На прадстаўлены гульці ў імемікі «Мэльзінгуне», быў найлепшым у першым тайме. Прайбаў сямістрэвія, прадзіраўся скрэзомагутную абарону гасцей, адчайнага змагаўся за кожны мяч. А праісніць пра гэты двухмэтровы бутонны плот ісьляндцаў было цікава.

Магчыма, ніхад беларусаў у фінале чэмпіянату Эўропы і съвету справядліві. З такім стаўленнем да гандбулу нам яшчэ рана ў Эўропу. Тыя ж жаночыя першынствіве краіны ў нас гуляе чатыры каманды, зь іх дзяўце — напаўдзіціцы.

Адно шкада: на вернеш зорнага часу беларускага гандбулу. Тады, у пачатку 1990-х, верыліся, што з набыццём незалежнасці мы пакажем цэламу съвету ўсю нашу силу. Як дманструючы клясік зборных Славеніі і Харватыі, якія ад распаду Югаславіі толькі выйграли.

Алег Раівец

узяў ручнік, працёр ім пляцоўку, потым выцер рукі і толькі паслы — твар.

Сумна было толькі журналістам з тэлебачання, якія зь непадробнай цікавасцю ўзіраліся ў телефон «Nokia-1100».

## Іван Броўка кідаў лоўка

На першыннак каманды пайшлі пры ліку 17:18 на карысць гасці. Але ў другім тайме беларусы астуپіліся. Да 13-й хвіліны тайму мы ўжо саступілі чатыры мячы — 21:25. Ісьляндцы пачала съвітава перамогу: весела пэрамаўляліся на лаўкамі запасных, час ад часу прыкладаючыся да пляшак з мінэралай «Фрост».

Беларусы, праўда, сабраліся і адгыралі трэ мячы, але ісьляндцы зноў давялі розынцу да чатырох мячоў — 24:28. Не здаваліся толькі Васіль Астроўскі (СКА, Менск) ды Іван Броўка, што сталі самымі выніковымі ў нас гульцамі. На іх рахунку па сем мячоў.

Той жа Броўка паказаў інкепскі слалам. Перахапіў мяч у сваій шрафнай, прамаўчаў па левым флянзе і ўкаліці мяч у сетку. І нібы на просьбы гледачоў на трыбунах, для тых, хто «ня бачіў», пăтэртырэў гэты ж фін. Зноў адбараў мяч у гасцей, пралицшоў па левым флянзе і зноў забіў у той жа кут.

Дабіцца хача ў ганаровай нічыі беларусам не хапіла сілаў — 31:34. Пасля матчу спартовцы і ісьляндцы, і беларусы падышлі да трыбун і прывітаў гледачоў. Якраз такай павагі ды публікі чакалі зуяўтары ад беларусаў паслы футбольнага матчу Беларусь — Славенія.

## Яны біліся за Беларусь

Пасля матчу журналісты абстуپілі пасярэдзіне пляцоўкі Спартака Мірановіча. Галоўны трэнер беларусаў адзначыў выдатную гульню гасцей («Ісьляндия — выдатная каманда») і сказаў, што ная мае прэтэнзіі да сваіх падкрасыўшчыў: «Мы быў гатовыя біцца за Беларусь». Трэнер назіралі прыгніць гульці і паслы.

Магчыма, ніхад беларусаў у фінале чэмпіянату Эўропы і съвету справядліві. З такім стаўленнем да гандбулу нам яшчэ рана ў Эўропу. Тыя ж жаночыя першынствіве краіны ў нас гуляе чатыры каманды, зь іх дзяўце — напаўдзіціцы.

Адно шкада: на вернеш зорнага часу беларускага гандбулу. Тады, у пачатку 1990-х, верыліся, што з набыццём незалежнасці мы пакажем цэламу съвету ўсю нашу силу. Як дманструючы клясік зборных Славеніі і Харватыі, якія ад распаду Югаславіі толькі выйграли.

Алег Раівец

## ІНФАРМАТАР

## Вясельныя салёны

«Алеся»

Вясельныя і вечаровыя строі, аксесуары, дадатковыя паслугі 10.00—20.00 вул.Прытыцкага, 106-323 213-78-26

«Алеся»

Вясельныя і вечаровыя строі, аксесуары, дадатковыя паслугі 9.00—18.00 вул.Кульман, 5-219 282-89-62, 219-71-29

«Аліна»

Вясельныя і вечаровыя строі, аксесуары зав.Студніцкі, 6 200-72-51

«Анжалька»

Вясельныя і вечаровыя строі, аксесуары 12.00—20.00, субота — да 18.00, нядзеля — выходны вул.Кісялевіа, 10

«Вікторыя»

Вясельныя і вечаровыя строі, аксесуары вул.Якубовіца, 34-122 258-72-05

«Вэрсал»

Вясельныя і вечаровыя строі, аксесуары 13.00—20.00 пр.Пушкіна, 36-167 204-30-13

«Ганна»

Вясельныя і вечаровыя строі, аксесуары 11.00—20.00 вул.Сурганава, 36-60 232-10-54

«Даяна»

Вясельныя і вечаровыя строі, аксесуары, дадатковыя паслугі, паслугі цырульніка 10.00—21.00 пр.Ракаўскага, 30/2-102



249-85-90, 625-02-45

«Іда»

Вясельныя і вечаровыя строі, аксесуары, дадатковыя паслугі, паслугі цырульніка 11.00—20.00 пр.Ф.Скарны, 155/1-2 264-79-84

«Каханя»

Вясельныя і вечаровыя строі, аксесуары, дадатковыя паслугі, паслугі цырульніка 11.00—20.00 вул.Кірава, 4-71 220-94-75, 220-03-19

«Ларыса»

Вясельныя і вечаровыя строі, аксесуары, дадатковыя паслугі, паслугі цырульніка 12.00—19.00 пр.Ф.Скарны, 155/2-4 211-84-01

«Міледзі»

Вясельныя і вечаровыя строі, аксесуары, дадатковыя паслугі 12.00—20.00 пр.Пушкіна, 44-5 204-33-21, 601-31-74

«Скарлет»

Вясельныя і вечаровыя строі, аксесуары, дадатковыя паслугі 13.00—20.00 вул.Магілёўская, 8/1-56 224-32-81

«Страказа»

Вясельныя і вечаровыя строі, аксесуары, дадатковыя паслугі, паслугі цырульніка 10.00—20.00 вул.Куйбышава, 38-3 284-63-18

«Фаварытка»

Вясельныя і вечаровыя строі, аксесуары 11.00—20.00 пр.газеты «Ізвестія», 47 (611) 272-61-44

«Флер»

Вясельныя і вечаровыя строі, аксесуары, дадатковыя паслугі, паслугі цырульніка 11.00—19.00 вул.Першамайская, 20 (2-гі пад'езд) 290-42-06, 640-38-36, 757-40-64

«Ювага»

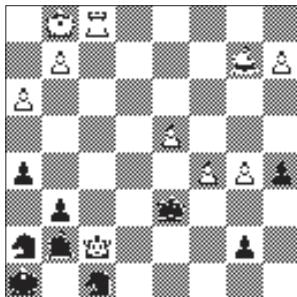
Вясельныя і вечаровыя строі, аксесуары, дадатковыя паслугі, паслугі цырульніка 9.00—18.00 пл.Казінца, 121 278-52-72

«Юнона»

Вясельныя і вечаровыя строі, аксесуары, дадатковыя паслугі, паслугі цырульніка пр.Ф.Скарны, 74 232-41-28

«Юта»

вул.Усходнія, 26-160 231-33-49



## ПАРТЫЯ З ГРОСМАЙСТРАМ

За чорных быў выбраны ход 22...Te8-e7 — магчымы, не найлепшы. Сп.Лыбін даслаў фарсованы варыянт 23. e5:d6 c7:d6 (аддаваць пешку беспрэцістыну) 24. Ka4-b6 Fd7-e8 25. Ke4:d6 Td8:d6 26. Te1:e7 F8:e7 27. Kb6-c8 F7-d7(c7) 28. Kc8:d6 Fd7:d6 29. Ff2:f7+ Kpg8-h8 30. c4-c5. Наш партыэр адцінавае пазыцыю на сваю карысць, і яму цяжка запярэчыць. Ці варта чытагам доўжыць супраць? Чакаем вапных думак да панядзелка, 19.00. Электронны адрес: rubinchyk@yous.com («Каса»). З.Лыбін — чытагам «НН». Ход чорных.

## КАІСА

## Стайкі. Бяскроўная інтэграцыя

Месяц таму ў спарткомплексе «Стайкі» ўпершыню выхухнуў беларуска-расейскі шахматны кубак. Не без дапамогі камітуту па адукацыі Менгарвыйкінкаму. Многія сумніваліся, што кубак абудзеца: да апошніх дзён не было видома, хто прыедзе і які ўзнагароды атрымаюць пераможцы. Аднак арганізаторы (сіяд іх варта называць расейскага арбітра Міхаіла Крукава, яго беларускага колегу Анатоля Аляпіва і старшыню менскай абласной шахматнай федэрациі Пятра Герасімовіча) з горамі перадолелі розныя бар'еры.

У Менску прыхехалі майстры і кандыдаты з Рәсей, Украіны, Казахстану. У галоўным турніры рассейцам удалося «акупаваць» тры першыя месцы з пятынці. Малады менчук, прэтэндэнты на майстэрскі кубку заплянаваны на жазло (Мікола

Аляўдзін, Міхаіл Гінзбург, Арыём Самсонкін), сваёй мэты не дасягнулі, бо апынуліся ў сярэдзіне табліцы. Няўдала выступіла віэчэмпіёнка Беларусі Таціана Бондар, якія паралельна з рыўкамі ў Стайкі здавала іспыты ў Акадэміі фізвыкавання: 3,5 бала з 14. Затое выхаванка СДЮШАР-11, 14-гадовая Алена Тайрава, з 10 баламі выканала норму гросмайстра сярод жанчын. Бронзавая прызэрка турніру ўжо некалькі год выступае за Рәсей: тут для яе стыпэнды не знайшлося. Пэўны кампенсанцыя за вынікі турніру «А» звязалася перамога сярод магістру беларусу Валера Гардзянені ў турніры «В».

Стайкамі шахматная інтэграцыя, відаць, не абмякнела. Другі майстэрскі «кругтавік» у рамках беларуска-расейскага кубку заплянаваны на жнівень — аматары шахаў

Як бы вы згулялі?



Антыш: 1. Kf7! Td2 (Hemera I... Td7-3a, 2. Td8+! 3. Cf6+ Td5 3. Cf6 Kd4 4. Cd5+ Cf5 5. Td7-3a, 2. Td8+! 3. Cf6+ Td5 ef 55. e6 Kpg7 56. e7 Cf7 57. e8F Ce8+ 58. Kpg7 59. Kpd7 1:0.

і матату сустрэнуща ва Ўладзімеры. На восень сп.Аліпай абіцае турнір з гросмайстарскай нормай у Менску, а фіналны этап пройдзе ў зімнім Серпухаве.

Партыю паміж А.Тайравай (белая) і Т.Бондар, дзе белым выпала мэта-дичыя разгромірамі каралеўскім флянгам, рабім разрабаць самастойна.

1. e4 e6 2. d4 d5 3. Kc3 Kf6 4. e5 Kfd7 5. f4 c5 6. Kf3 Kc6 7. Ce3 a6. Bd2 b5 9. dc Kc5 10. Ff2 Kd7 11. Cd3 Cb7 12. 0-0 g6 13. Ke2 Cc7 14. Ked4 Tc8 15. Kc6 Cc6 16. a3 Cb7 17. b4 0-0 18. h4 h5 19. Kg5 Cg5 20. hg Kpg7 21. Cd4 Tc6 22. Ff2 Kb6 23. Kpf2 Th8 24. Tb1 Kc4 25. Th3 Tc8 26. Tah1 Fe7 27. Th4 Ka3 28. c3 a5 29. fg 30. Th5 ab 31. Cf5 Tcg8 32. Th8 Th8 33. Th8 Fg5 34. Th3 Ff5+ 35. Tf3 Fc2 36. cb Fb2+ 37. Kpe2 Kc2 38. Tg3 Kph7 39. Cc5 d4 40. Kpd3 Ke1+ 41. Kpd4 Kg2 42. Cf8 Cd5 43. Tg7+ Kph8 44. Tf7 Kpg8 45. Tf6 Kh4 46. Cd6 Cc4 47. Kpc5 Kf5 48. Tf8+ Kpg7 49. Tb8 Kpf7 50. Krc6 Kd4+ 51. Kpd7 Kf5 52. Tf8+ Kpg7 53. Tf6 Kpg8 54. Tf5 ef 55. e6 Kpg7 56. e7 Cf7 57. e8F Ce8+ 58. Kpg8 Kpg6 59. Kpd7 1:0.

\*\*\*

Дыдышка —  
Мачая, Любопі-  
йцы, 2003. Ход  
белых. Знайдзі-  
це нескладаную  
камбіна-  
цыю ў стылі  
Капабланкі.

Менскі гросмайстар Вячаслава Дыдышка выйграў у Чайхі невялікі, але даволі моцны турнір «Астраўскі конік» (6,5 з 9), на пайдроку апрадзіўшыпольскага колегу Артура Якубца і чэха Марака Вокача.

## ВАРТА БАЧЫЦЬ



способы вяртання даўгую.

Чарговы фільм Кім Кі-Дука, прадстаўлены ў рубрыцы «Артхаўс». Карпіна атрымала «Скробана мядзьведзя» за найлепшую рэжысуру на Бэрлінскім кінафестывалі.

## БТ, 19.10

«Манія вялікасці».

Францыя—Гішпанія—Італія—Нямеччына, 1971, рэж. Жэрар Уры.

Камэдыйны сцэнычны.

Скаваны звыральник падаткаў Дон Салост (Люі дэ Фюнес) абкрадае каралі. Слуга скнары, жыцця-плюю Руі Блаз (Луі Мантан) падбівае хіцава і ласага на лісьвінавасць гаспадара спакусціц гішпанскую каралеву — хці я сам паклаў на яе вока. Люі дэ Фюнес у ролі скнары-спакушальніка...

Андрэй Расінскі

## Пятніца, 24 чэрвень

АНТ, 23.05

«Зоркавы дэсант».

ЗША, 1997, рэж. Пол Вэрховэн.

Фантастычны баявік паводле Роберта Хайнлайна. Узорны таталітарны фільм Поля Вэрховэна («Плюн+кроў») пра вайну людзей і вусікоў. Жукі з пляніты Клінданты бамбардуюць Зямлю астройдамі — і на варожую тэртыторыю высылаецца войска. Каціна магла быць замуленыя Міністэрствам пропаганды Троціцага райху, дажы віно яно за часы зоркавых дэсантў.

Афігер-тэлеат ў чорных касціцах.

Сучасны вэстэрн паводле аднайменнай кнігі-песні С.У.Макола.

Кінарэжысэр Сэм Пэкінга («Саламянныя сабакі») пасля съмрэці

злучаны ў пантэон вялікіх, хады галівудзкіх студыі яму жыць не давалі. Скандалы «бандыт ад кіна-рэжысёру», стваральнік бескамірнічных вэстэрні «Канін» на лічыцца найлепшым яго творам, але аўтарскі стыль пазнавальны.

## БТ, 00.30

«Жыцце Дэйвіда Гэйла».

ЗША—Нямеччына, 2003, рэж.

Алан Паркер.

Драма, тырлер.

Прафэсар Дэйвід Гэйл (Кевін Спейсі), баракбіт за адмену сымагната пакаранні, трапішы ў турму на аўтавакаванчыні ў згвалтаваны ўзбядзіўстве. Толькі за тры дні да пакаранні ён расказвае журналистам прафы.

## Субота, 25 чэрвень

«Лад», 18.00

«Высоці бландын у чорных чаравікі».

Францыя, 1972, рэж. Іш Рабэр.

Эксцэнтрычная камедыя. Трыномфальнае зъяўленыне на экране сарамлівага, суверага паліційскага, традыцыйнага

недарэкі, які вечна трапляе ў гісторы (Гер Рышар). Героя карынты — музыкы — выпадкова прыманы ў спэціентата. Кіраўнік службы бяспекі (Жан Рапіфр) дасылае да «сакратнага звышлага» жанчыну (Мірай Дарк), каб тая ворага раскалада...

Насуперак бурчанльно высакало-быхітыкай, карынта мела масавы поспех — і атрымала срэбны прыз на МКФ у Заходнім Бэрліне. Праціг — «Вяртаныне высоката бландына».

## СТВ, 23.45

«Самарыянка».

Паўднёвая Карэя, 2004, рэж. Кім Кі-Дук.

Драма.

Каб зарабіць грошы на паезджку, дзяв'е школінцы займаюцца прасцітуцыяй. Пакуль Е.-Джын стаць на варце, яе сяброўка Чжэ-Янг гісторыя завяршае капеска кепеска, Е.-Джын вырашае выкупіць сваю віну перад Е. яна бавіць час з «памлюбонікамі», вяртаючы ім грошы. Алы ў таты націрпелай, суверага паліційскага, традыцыйнага

## дзе варта быць

## СВЯТЫ

## Дзень пазізі ў Ляўках

9 ліпеня пад Ляўкамі (Аршан-шыны), у ваколіцах Дому-музей Янкі Купалы, пройдзе Волнае съязь беларускай пазізі. Пачатак а 17-й. Як дабрацца: траба дабрацца да музею, а там прысьці праз яго тэрыторыю ў бок берага ды спусціца па лесвіцы да Дняпра, а потым 500 метраў улеву да вогнішча. Вышыня на беразе можна пастаўіць намёт.

Калі на сваёй машине, то лепш ехаць паўсі Барын і Копысь. З «алімпікі» зварочца лепш на Коханава. Ля музею ёсьць паркоўка.

Даехаць таксама можна:

**аўтобусам** Ворша—Копысь (6.30, 10.00, 13.30, 16.40) да прыпынку «Музей Янкі Купала», дарога будзе кацтаваць 1670 рублёў;

дзязлем — Ворша—Магілёў (9.18, 11.36, 14.45, 17.14, 19.43), бilet кацтву 1200 рублёў;

Наўпраст ў Віцебску да Копысь можна даехаць цягніком № 645 Віцебск—Брест, які адыхаць у 18.20 і прыяджадзе ў 21.00. E-mail: mihalca@tut.by

## Адна гісторыя

У Крэве (Смургонічына) 9—10 ліпеня пройдзе съязь, прысьвячаны 752-м угодкам каранаціў вялікага князя Міндоўга. Пра гэта дамоўліўшася намеснік старшыня Беларускай суполкі літоўцаў Альгімантас Даўгінчус, генэральны консул Літвы ў Горадні Дайва Мацкевіч і прадстаўнікі мясцовай улады.

## ПРЭЗЕНТАЦЫЯ

## Быкаў на «Свабодзе»

У панядзелак, 27 чэрвень, адбываецца прэзэнтацыя другога выданняння кнігі «Быкаў на «Свабодзе», дапоўненай недрукаванымі раней усламінамі, інтэрвю ў выступамі пісьменніка. Пачатак а 16-й. Канфэрэнц-зала Дому літаратора (Фрунзэ, 5, 2-і паверх).

## ВЫСТАВЫ

## Музэй сучаснага выяўленчага мастацтва (28-24-68)

21 чэрвень — 10 ліпеня — Воліс. Фатадзымкі. Акварэлі. Графіка.

Выстаўка работ адноага з найрэчайшых прадстаўнікоў абстрактнага экспрэсіянізму, родапачынніка «інфармэлю», аднайменнага фатографа Сусьветнай выстаўкі ў Парыжы, арыгінальнага ілюстратора тэкстуў Арто, Кафі і Сартра. Цана блізу тай 2000 руб.

## A Dolce Vita e oltre...

Да 12 ліпеня ў Нацыянальным музэі гісторыі і культуры Беларусі (вул. К.Маркса, 12) — выстава італьянскага музэю моды «Mu-Mo» «A Dolce Vita e oltre...» фонду «Мастацтва Сартыраны». Экспазіцыя з 70 жаночых строяў рэканструявуе італьянскую моду 50—90-х гадоў XX ст. Экспанты музэю — вынік працы сусветных вядомых атэлье, вырабы haute couture і pret-a-porte, якія належаць знаменитым жанчынам мінулага стагоддзяў.

## СУВЯЗІ

## Да 11 ліпеня ў «М-Галерэі»

Інтытут імя Гётэ ў Менску (Фрунзэ, 5) працуе выстава «Сувязі», на якой прадстаўлена графіка Алены Юр'евай, Вольгі Пісун, Сафі Пісун і Валянціна Пісуну.

## КАНЦЭРТЫ

## Беларуская дзяржаўная філармонія

## Малая залі імя Р.Шырмы

23 чэрвень (чы) — канцэрт «Купальскія бліскавіцы». Прымаюць удзел: Дзяржаўны хор Мінскай філармоніі Беларусі (мастакі кіраўнік і галуўны дыржор — Наталья Міхайлава), фальклёр-тэатар «Госьціца» (мастакі кіраўнік — Ларыса Сімаковіч), этна-гурт «Джам Бібум» (мастакі кіраўнік — Наста Хмел). Канцэрт вядзе музыказнайца Вольга Брылон.

## К/з «Менск»

28 чэрвень (аўт) — канцэрт Аляксея Глызіна.

29 чэрвень (ср) — канцэрт заслужанага артыста Беларусі Якуба Навуменкі.

## ТЭАТРЫ

## Опэра

25 (сб) — вечар старадаўнага рамансу.

## Купалаўскі тэатр

24 (пт) — «Уваходзіць свабодны чалавек».

26 (нда) — «Каханыне ў стылі барока».

27 (ні) — «Смак яблыка».

28 (аўт) — «Паміналная малітва».

29 (ср) — «Чычыкаў».

30 (чы) — «Падступства і каханыне».

## Малая сцэна

26 (нда) — «Дом, дзе съпяць прыгажуні».

27 (ні) — «Налу».

## Тэатр беларускай драматургіі

23 (чы) — «Кабала съятош».

## Нацыянальны акаадэмічны драматычны тэатр імя М. Горкага

25 (сб) — «Ад'ютант-Ша Яго Вялікасці».

## Беларускі дзяржаўны музычны тэатр

26 (нда) — «Дараага Памэла».

## КЛЮБНАЕ ЖЫЦЬЦЁ

## Белая вежа (284-69-22, 239-16-00)

23 (чы), 22.00 — прэзэнтацыя дэбютнага альбому Вольгі Плотнікавай «Недзе». У канцэрце біяўзуч «народны артыст» Руслан Аляхно, Аляксей Хлястюць, Сяргей Кравец і Сяргей Мінскі.

24 (пт), 23.00 / 24:00 — жывая музыка: «Acoustic Band» / dj Mihel, dj Alex.

25 (сб), 22.00 — «Secret Party»; dj Romanov, dj Mixell.

26 (нда), 23.00 — Тані Farzedo.

**Bronx** (288-10-61, GSM «Velcom»: 1031 105)

23 dj Laurel.

24 (пт), 22.00 / 24:00 — жывая музыка: «Flat» / dj Mitya.

25 (сб), 21.00 — dj-bar.

## X-Ray

24 (пт), 22.00 — dj Top.

25 (сб), 22.00 — «Back Into The Groove»; dj Toni Key, Dasha Pushkina.

## Izium

24 (пт), dj Lexa.

25 (сб), 22.00 — Fusion dance: dj Jerry B.

26 (нда), 22.00 — Sunday dance.

## Бліндаж

24 (пт), 23.00 — «Energy Party»; dj Bergamo, dj Max Laitov.

25 (сб), 23.00 — dj Max Laitov.

26 (нда), 23.00 — dj Max Laitov, dj Egor.

## Madison

25 (сб), 23.00 — «Staff party».

## КІНО Ў МЕНСКУ

## «Аўрора» (253-33-60)

«Містэр і місіс Сыміт»: 24 (пт)

16.00, 18.30, 21.00; 25, 26 (сб, нда)

13.30 (пн), 16.00.

«Нью-ёрскае таксі»: 24—26 (пт—нда)

16.50—17.50.

«Іншыя съязь»: 24—26 (пт—нда)

18.30—19.30.

ЛЕВЫМ ВОКАМ



# Дыктатура сымулякраў

Аналітыкі брытанскага «Эканаміст» лічыць сътуацию вакол Саюзу палякаў пойнай шызой. Калхозынкі! Фэльетон Лёліка Ушкіна.

Калі б існаваў агрэгат часу, з задавальненнем махнуў бы на пару гадзін у будучынно. Няз мэтай накіраца «Марсіянскім портфэрам» (і ў выпадку акцыі па матчынасці нават атрымайце мабіль-мелафон) або прагуляцца ўздоўж фінска-кітайскай мяжы. Проста каб паглядзець у каталогу беларускай нацыянальнай разьдзел «Лукашызм».

Даю зуб — шмат хто з сучаснікамі, што, прагнуўшы згаданы тэрмін, пошукаў сістэму бібліятэкі забудове ўесь экран РС міръядамі называў на-кітгалт «Дакумэнты і матэрыялы Шклоўскага працэсу»: чалавечца супраць рыначна-

га сацыялізму», «Клімакс ізабальшавізму і трывомф тэорыі Мізеса» Я.Раманчука, «Уткі з Акрэсціні» В.Шчукіна або, урэшце, «Не вінавата я. Ён сам прыйшоў да ўлады» А.Фядуты.

У кантэксце апошніх прыколаў мяркую, што большыя часць кніжак пра Беларусь будуть прысьвечаны на лісце тузіна дысы-дэнтаў, а фэномену тутэйшага рэжыму ў глябальных культурных працэсах. На кніжных паліцах будуть дамінаваць назывы а-ля «Рызома Доле́з і пастановаў каікіх а-ля «Рызома Доле́з і пастановаў каікіх

запісіў і прапаноў» або «Барацьба з сэксу-

дучы мэдэя-караоке ўладаў», можа сінчыць як Озі Осборн наконт рэнсансу фашызму ў краінах Балтыі і пасыла правалу рэформэнду му ба канстытуцыі ЭЗ спакойна адмарозіць: «Усё ж мае раптою Лé Пэн». Сёньня запеканы заходам славянскі апостол уводзіць візы для грузін, аргументуючы іх так і так, заўтра адміністрація аргументуючы вось гэтак.

І ні ў кога гэта не выклікае шоку або, здавалася б, нармальны раздых — выклікань чуткім дамаготу на Маркса, 38.

Пасыльдубоны сэнс забылі беспрынциповая эклетычнасць і творчая рэакцыя на штодзенную сітуацыю. Памятаеце, як у часы Французскай рэвалюцыі Рабесц'ер і яго тусыня адміністративных культаў, замініўшы яго культам «Найвышэйшага розуму»? Калі бы нашы ўлады перасварлілі з Філателістам і пашылі пляхам якабінаў, аўтакам фанатизму лягчана стаў бы «Найвышэйшы іншыя <ізмы> ў нас не канакоў. «СБ», ві-

І, як сіведчыць выпадак з выданнем беларускіх палякаў «Глос з-над Нёмана», усё на съвненне не стаіць на месцы. Выйшоў ужо другі нумар выдання Саюзу палякаў Беларусь, які рэдакцыйныя газеты не рыхтавала. Але, мяркую, падпісчыкі газеты яго атрымалі спраўна.

Пачын трэба працягваць. Гэта ж рэалізація на дзяржаўным узроўні тэорыі сымулякраў Бадрыяра. Нармальным павінна стаць тое, што назывы — апазыція, улада, суд — не адпавядзяць сваім першапачатковым сэнсам, але гэта не выклікае абүрэння.

Калі мы здолеем пашырыць такую практику на ўсе грамадзянскія інстытуты, рэжым будзе выратаваны. Нават абранны з са-мымі брутальнімі фальсіфікацыямі презыдэнт стане ўспрымамца абсалютна нармальным усенароднаваным сымулякрам.

## ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

### ВІТАНЬІ

Віншум аўтара «Вострай Брамы» з выхадам кнігі! Надалей — пленёну трапіц! Чакаем працігу! Мірлица!

Віншую Лебедзю Іосіфа Сямёновіча з 55-годзьдзем. Жадаю мошнага здороўя, доблага і шчасливага жыцця! Усяго наилепшага! Ад імя ўсіх родных, сваякоў і знаёмых Міхася Лебедзь!

Шаноўнага спладара Валянціна Голубева — гісторыка і грамадзяніна, палка закаханага ў рафарматарку-каравељу Бону, сардичнай вінушкай з 30-годзьдзем. Зану творчага пле-савішы Тоні і Насті, music.frobmy.net

Малады фронт з Беларусі — 29-69-90 http://mfront.net  
Малады юнацтва-партыёт жадае сбіраць з беларусамі, якіх таксама любяць Радыму. Украіна 08300, Кіевская обл., м. Бориспіль, вул. Свердлова, 16. Володимира

### КАНТАКТЫ

Запрашаем у беларускую пісочніцу! Штосераду з 17.00 да 20.00 у Цэнтральным дызайнерскім парку на рагу вуліц Першамайскай і Фрунзэ (насупраць крамы «Зрабі сам») дзяект гуляючыя, ёшчы і ганомоніц. Даўшыя дзялчучыся!

Падтрымаем «іншыя» на вэбіне гітупу з сустэрнем на ба-совішы Тоні і Насті, music.frobmy.net

Малады фронт з Беларусі — 29-69-90 http://mfront.net  
Малады юнацтва-партыёт жадае сбіраць з беларусамі, якіх таксама любяць Радыму. Украіна 08300, Кіевская обл., м. Бориспіль, вул. Свердлова, 16. Володимира

### ПРАЦА

Шукаем кіраўнікоў прадстаўніцтваў у абласцных цэнтрах. 30—40 гадоў, камунікацыйніц, назіральніц ПК, MS Access. 755-45-78, 311-70-60, budova@tut.by

Шукама перакладчыка, здольна яканса пралякасці тэкст з ішпанская мовы на беларускую. E-mail: agtamen@tut.by

Тэрмінова патрэбен інжынэр па эксплуатацыі лічбавых АТС, систэмама радиесувязі і сынгальзациі. Праца на Пойначы. Веданыя мовы абаязвакоўвае. Ліставаць на uaf-ka@yandex.ru

Прыватная абвестка ў «НН» (як больш за 15 слов) можна даслаць поштай і/с 537, 220050, Менск, праз e-mail на адres nn@romedia.by або размісціць на форуме сайту www.nn.bn. Byk скарытайцца!

## ПАДПІСНЫ ІНДЭКС 63125

### легенда беларускага друку



# Дык падпісвайся!

Апошнія дні падпіскі: да 25 чэрвень падпіску на «НН»  
прымаюць на любой пошце, а ў Менску — і на шапкі «Белсаюздруку». Падпісца можна адразу на паўгодзіньце.  
Для прыватных асобаў — 4510 рублёў на месяц, для арганізацій — 5631 рублёў.  
Падпіска на шапкі «Белсаюздруку» каштует 3440 рублёў на месяц. «Наша Ніва» — гэта 24 старонкі без чужога слова штотыдзен.

### Найтайннейшая падпіска: сыпіц шапікаў

Найтайннейшая падпіска на «НН» — на шапкі «Менгарсаюздруку». Каштует такая падпіска на месцы усёго 3440 рублёў. Забіраець сваю газету можна ў любой зручнай для вас гандлёвой кропцы «Белсаюздруку» ўжо ў чацвер на абедз. Друкуну адрасы пунктуй, дзе можна аформіць падпіску «Да запатрабавання».

**Участак падпіскі «Белсаюздруку»:** вул. Валадарскага, 16, пак. 200 227-88-41  
**Пункты прымёру падпіскі:** вул. Жукоўскага, 5, корп. 1 вул. Раманоўскай Слабады, 9 вул. Кашавога, 8

### Крамы:

№1 вул. Жукоўскага, 5 №2 пр. Скарэны, 44 №3 пр. Скарэны, 76 №4 вул. Леніна, 15 №5 вул. Енісейская, 6 №6 вул. Флімонава, 1 №7 вул. Коласа, 69 №8 вул. Сурганава, 40 №9 пр. Ракасоўскага, 140 №10 бульвар Шаўчэнкі, 7 №11 пр. Пушкіна, 77 №12 вул. Кіжаватава, 80 №13 вул. Каліноўскага, 82/2 №14 вул. Валадарскага, 22 №15 вул. Танка, 16

№16 вул. Харужай, 24 №17 вул. Някрасава, 35 №18 ст.м. «Плошча Перамогі» №19 пр. Машэрава, 5/1 №20 вул. Ясеніна, 16 №21 ст.м. «Пушкінская» №22 вул. Ілімская, 10, корп.2 №23 вул. Славінскага, 39 №24 вул. Жылуновіча, 31 №25 вул. Маркса, 21 №26 пр. Скарэны, 113

№17 вул. БДТУ, вул. Сяляніна, 13/4 №18 Падузвініцы, вул. Савецкая, 18 №19 Гатэль «Облійн», пр. Машэрава, 19 №95 Міністэрства архітэктуры і будаўніцтва, вул. Мясінікова, 39 №136 ст.м. «Плошча Якуба Коласа», выход да Акадэміі фізывізіяў

№187 Гатэль «Беларусь», вул. Староажоўская, 15 №189 Аўтавакзал «Маскоўскі» №198 БДЭУ, пр. Партизанскі, 26

№209 Прахадня МАЗу, вул. Сацыялістичная, 2

№223 Менск-3 дхт.холадзільніка, пр. Машэрава, 61

№245 Менскі хуткадамаг, вул. Кіжаватава, 56

№250 Менскі гандлёвы каледж, вул. Усходняя, 183

№260 пр. Скарэны, 169

№262 Гатэль «Пляніта», пр. Машэрава, 31

№298 пр. Машэрава, 75/1

№302 9-я бальніца, вул. Сямашкі, 8

№313 Слабадзік праезд, 24

### Запрашаем у падарожжа

#### 19 чэрвень (нядзель)

на маршруце: Менск — Ліпнішкі — Іўе — Жамыслові — Суботнікі — Геранёны — Тракалі — Беняконі — Гайцюнішкі — Менск.

24 000.

#### 3 ліпеня

Астравецкі раён: Смургоні — Жодзішкі — Гервяты — Міхалішкі — Варона — Варняны — Трокенікі — Астравец — Гудагай. 24 000.

#### 15—18 ліпеня:

Грунвальд — Мальбарк — Гданьск.

#### 21—24 ліпеня:

Басовічча.

232-54-58, 279-05-85, 622-57-20

(Зыміцер), 264-12-38, 776-24-35 (Павал).

## Наша Ніва

### н е з л е ж н а я г а з е т а

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

голоўныя рэдакторы «Наша Ніва»:

3. Вольски (1906), А. Уласаў (1906—1914), Янка Купала (1914—1915), А. Луцкевіч, У. Знамяроўскі (1920), С. Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі Наста Бакшанская

галоўны рэдактар Андрэй Дзінко

фотарэдактар Арцём Ляві

нам. галоўнага рэдактара Андрэй Скурко

мастакі рэдактар Сяргей Харэўскі

выдавец і заснавальнік «Наша Ніва»

адрас: 220050, Менск, а/c 537

Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-707-73-29,

E-mail: nn@romedia.by

On-line: www.nn.bn

наша ніва

наша ніва